

דף ב. מתני'

הורו בי"ד האם דוקא בי"ד הגדול או כל בי"ד

כ' **התוס'** ד"ה הורו בי"ד הם סנהדרין גדולה כדדרשין בתו"כ עדת ישראל עדה מהמיוחדת בישראל [הדרשה היא מהפסוק שמדבר לענין קרבן העדה "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל" וכו'] בפשטות שהתוס' איירי על מתני' דלא איירי בחיוב קרבן אלא בפטור העושים בהוראת בי"ד משמע שאין פטור בעושים בהוראת בי"ד אלא בעושים בהוראת בי"ד הגדול [ובתיו"ט הוסיף ע"ד תוס' שלהלן בסוף פרקין נחלקו בדף ה. נחלקו האם דווקא סנהדרין גדולה או גם סנהדרין של כל שבט וכנ"ל נחלקו כאן] **וצ"ע** מד' **התוס'** בד"ה הורו לה בי"ד לינשא שכל וז"ל "האי בי"ד אינו סנהדרין הגדולה וכו'". **ולכאנ'** צ"ל שד' התוס' בד"ה הורו בי"ד אינם על מתני' דידן שאיירי לענין פטור יחיד שעשה בהוראת בי"ד אלא הוא כהקדמה לכל המסכת שאיירי בהורו בי"ד וע"ז כ' התוס' שהורו בי"ד דמסכתין כ"כ שצריכים להוראת בי"ד הוא בב"ד הגדול **וצ"ע**¹ ואמנם מקור התו"כ לא איירי בקרא דאם נפש אחת תחטא בשגגה שמשם למד ר"י שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור אלא על קרא דאיירי על חיוב קרבן של ציבור.

ובחלקת מחוקק סימן יז ס"ק עח [מז. בסוף העמוד] כ' דמתני' ד"נישאת ע"פ בי"ד תצא ופטורה מן הקרבן בי"ד זה היינו בי"ד הגדול דהא ב"ד דעלמא אינם פטורין את האשה מן הקרבן וכמבואר בגמ' הוריות [ה. מר"מ] ובהרמב"ם פ"ב מהלכות שגגות "וז"ל **הרמב"ם** ה"ב בד"א שבי"ד חייבין ואלו העושים על פיהם פטורין מן הקרבן כשהיו המורים בי"ד הגדול של ע"א" וכו' אבל אם חסר אחד מן הכן אלו הדרכים הרי בי"ד פטורין מן הקרבן וכל מי ששגג ועשה מעשה מביא חטאת קבועה

כ' ע"ז **המרומי שדה** ש"במחילת כבוד תורתו טעה בזה דהרמ' שפסק שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב א"כ לא משכח"ל לפטור יחיד בהוראת בי"ד אלא א"כ עשו רוב הציבור בהוראה זו ומביאין קרבן ציבור וזה אינו אלא בסנהדרין גדולה משא"כ לתנא דיבמות שם שס"ל דיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור אפילו איזה בי"ד שיהיה פטור **ולפי"ד** צ"ל שמש"כ תוס' שהאי בי"ד אינו סנהדרין גדולה היינו משום שאיירי על מתני' שהורו לה בי"ד לינשא שלוליא שקלקלה פטורה מן הקרבן והרי זה יחיד אלא

¹ הרה"ג ר' א.ע.א. ר"ל שלענין איסור והיתר אין בי"ד אחר מלבד בי"ד הגדול שממנו יוצאה הוראה אך לשון התוס' שכל כדדרשין בתו"כ משמע שהטעם הוא משום דמהאי קרא ילפינן. ולא למדנו אלא בי"ד הגדול בלבד.

דהאי תנא סבר יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור ואמנם להסוברים שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב כה"ג חייבת בקרבן.

ובתשובות נוב"י תנינא יור"ד צו בהגהה מבן המחבר כ' שהתוס' בד"ה הורו לה בי"ד לינשא הוא דלא כהח"מ והדין שאם עששה ע"פ כל בי"ד פטורה וכל שאמנם הטעם שהיא פטורה אינו משום יחיד שעשה בהוראת בי"ד שהוראת בי"ד היינו דווקא סנהדרין אלא טעם הפטור משום אונס כיון שהדין אומר שאשה שהעיד לה עד שמת בעלה מותרת לינשא א"כ היא אנוסה. ואף אי אמרינן שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב ולא אמרינן אנוס הוא היינו הואיל ותחלת הוראה שהיה ע"פ בי"ד היה בטעות שטעו בדין ואייתנין עלה למפטר מטעם הוראת בי"ד בזה צריך להיות רוב הציבור הואיל והקרא איירי בציבור אבל הכא ליכא טעות בדין והב"ד הורו דין אמת ע"פ העדים שהעידו שמת בעלה רק העדים אמרו שקר בזה אף היחיד היה פטור אי הוה מיחשב אונס [ובגמ' יבמות צב אמרו ודילמא סבר ר"א יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב ע"ש מה שכל ע"ז] **ולמהלך זה** יש חילוק בין טעות של בי"ד שבזה דוקא בי"ד של ע"א לבין קבלת עדים בטעות שבזה יש פטור דאונס.

עוד בהגה' בן הנוב"י כ' שהוראה דאשה ניתרת ע"י ע"א נחשב הוראה של שבעים ואחד כיון שיצא מכל חכמי ישראל ולפיכך הותרה ע"י בי"ד של ע"א.

ובחזו"א כ' בהלכות אישות סימן כז ס"ק ח' שדין יחיד שעשה בהוראת בי"ד ה"ה באם עשה עפ"י בי"ד של ג' והטעם משום "דחשיב ליה כתולה בב"ד ואין זה שגגה דיליה" והמשיך שם "אבל אק"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ואין היחיד פטור אלא במקום שהב"ד חייבין והלכך לא מש"ל פטור דיחיד אלא בבב"ד הגדול ועשו רוב הקהל שאז כל יחיד פטור אבל בשאר ב"ד אף דעשו רוב הקהל ב"ד פטורין, והלכך היחיד חייב" ובעניין זה בהמשך בל"נ ובעז"ה נכתוב.

הערה:

גוף ד' **המרומי שדה** שכל "דהרמ' שפסק שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב א"כ לא משכח"ל לפטור יחיד בהוראת בי"ד אלא א"כ עשו רוב הצבור בהוראה זו ומביאין קרבן ציבור וזה אינו אלא בסנהדרין גדולה" הוא תלוי בחקירה שחקרו האחרונים [הגר"ח פ"ג שגגות ד"ה והנה וכן בנוב"י תנינא צו וחזו"א הוריות יד-ו ועיין קה"י סי' ב'] **האם** פטור צבור שעשה בהוראת בי"ד הוא משום חיוב בקרבן צבור דהקרבן צבור הוא שפוטרן מהקרבן יחיד או שהוא דין בפ"ע דצבור שעשו בהוראת בי"ד פטור. שאם חיובן בקרבן צבור הוא הפוטרן מקרבן יחיד צדקו דבריו אך אם הוא דין בפנ"ע

שצבור שעשו בהוראת בי"ד פטור י"ל שלגבי זה א"צ בי"ד הגדול. ולהלן בעז"ה ובל"נ נאריך בעיקר הנדון.

אמנם יש להעיר ע"ד החלקת מחוקק שלכאן יש חילוק בין מ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב. שלר"י שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור, נלמד מקרא ד"נפש אחת בעשותה" בזה המיעוט כל שאינו עושה עפ"י עצמו אלא עפ"י בי"ד פטור [אלא שא"כ יל"ע שא"צ בי"ד כלל אלא אפילו הוראת חכם נמי, וכמו שלענין כהן משיח אין חייב בפר כהן משיח אלא בשגגה של הוראה והוראת עצמו סגי ובלבד שהוא חכם מוסמך כמבואר לקמן ו: 1-2]. משא"כ לחכמים שמקור הפטור הוא מלמוד של ר"מ בדף ה. [כך כ' רש"י ב: בד"ה אבל רוב קהל שחטאו] "נאמר הקהל למעלה [ונעלם מעיני הקהל] ונאמר קהל למטה [והקריבו הקהל] מה קהל האומר למעלה בי"ד ולא צבור אף קהל האומר למטה בי"ד ולא צבור"

הורו בי"ד. אמר שמואל לעולם אין בי"ד חייבים עד שיאמרו להם מותרים אתם רב דימי מנהרדעא אמר עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות.

עד שיאמרו - למי יאמרו

פרש"י עד שיאמרו בי"ד לציבור. **במאירי** כ' עד שיאמרו "למקצת בני אדם מותרים אתם לעשות" **ברמ'** פי"ב ה"ב כ' "ויוורו בפירוש לעם מותרים אתם לעשות, וכן אלו ששמעו מפי בי"ד אם אמרו לאחרים מותרים אתם לעשות" **לכאן'** לטעמים המבוארים להלן שהלעשות הוא כדי שיהא לזה שם הוראה וכדי שידקדק המורה היטב לכאן' גם אם יאמרו למקצת הציבור. ומש"כ הרמ' שאלו ששמעו אם אמרו לאחרים מותרים אתם לעשות היינו כדי שתהא עשיתן מחמת הוראת בי"ד שאם העושים אין יודעים שהם עושים מחמת הוראת בי"ד שאינם יודעים שבי"ד הורו לעשות הרי זה דומה למבעט בהוראה שאף שעשה משום שסמך על דעתם, אך לא עשה משום שיש דין לילך אחר הוראתם אין לזה דין תולה בבי"ד.

יתפרש שיש ב' מהלכים בד' הראשונים בפירוש מתני' לוליא שמואל וג' מהלכים בד' הראשונים בשמואל ובדבר דימי. הפירושים לוליא שמואל הם התורא"ש והמאירי והפירושים בד' שמואל רוב דימי הם רמ"ה תורא"ש ומאירי.

יתפרש עוד שלכאן' לפי"ד המאירי והרמ"ה ללא ה"לעשות" הוא חסרון ב"הוראה" ולפי"ד התורא"ש הוא חסרון בדקדוק המורה אך בתורא"ש מוכח ל"כ. אלא שחסרון הדקדוק הוא חסרון בהוראה.

ג' אפשרויות יש במתני' שמואל אמר עד שיאמרו להם מותרים אתם, רב דימי שאמר עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות, ואפשרות ראשונה מה שבא שמואל לאפוקי ונבא לברר כל הג' האפשרויות.

בתורא"ש כ' שלוליא שמואל היה פירוש הורו בי"ד היינו ששנו ולימדו בבית המדרש שמואל שאמר עד שיאמרו להם מותרים אתם היינו שיבואו וישאלו להם מה ההלכה בזה וזהו שיאמרו להם מותרים אתם שפסקו את ההלכה לשומעים. ואפילו אם שואלים שלא בשעת מעשה. ולעשות היינו שלרב דימי דווקא אם שואלים אותם בשעת מעשה הוי הוראה **וטעם** החילוק ברב דימי כ' **התורא"ש** משום שכששואל אותו מהו לעשות מדייק טפי.

ולכא' דעת **תוס'** כתורא"ש ש' בד"ה הכא מסקין לענין קרבן עד שימאו מותרין לעשות וה"ה בעלמא גבי הוראה דאין לתלמיד לסמוך כל דברי רבו עד דאמרו הכי והיינו שפירש שהטעם שפטורין בי"ד מן הקרבן הוא משום שאין לשומע לסמוך על דבריהם.

כ' **התורא"ש** בשם **הרמ"ה** שלשמואל הורו בי"ד הוא אפילו אם הורו להורות לאחרים ולרב דימי הוא דוקא אם הורו להם לעשות בעצמם ולא להורות לאחרים. והקשה עליו התורא"ש ש' שכ"ש דהוי הוראה דיותר היה לו לדקדק בדבריו.

ולכא' נחלקו האם הטעם דרב דימי הוא משום שבהורו להם לעשות מדקדק טפי או שאין "שם" הוראה אלא בהורו להם לעשות. וס"ל לרמ"ה שאין "שם" הוראה חל אלא על הוראה לעשות אבל הוראה להורות אין לזה "שם" הוראה אלא כמלמד בבית המדרש. **אמנם** יעוין בקו' הרמ"ה שהקשה מ"ש הורו להם מותרים אתם להורו להם מותרים אתם לעשות דכיון ששאלוהו אם מותרין לאכול יודע המורה כשיאמר להם מותרין אתם שיאכלו על פיו ויש לו לדקדק קודם שיורה וצ"ל שבקו' הבין הרמ"ה שטעם דרב דימי משום שאינו מדקדק ובישובו אין זה משום חסרון דקדוק אלא משום שאין לזה "שם" הוראה.

הוספה יום ג' ערב אמנם יעוין להלן שכ' שגם בד' התורא"ש שפירש שהחסרון של לעשות הוא משום שאינו מדקדק מ"מ יסוד החסרון הוא חסרון ב"הוראה". וא"כ ל"ק שבקו' למד שטעם חסרון בהוראה משום שאינו מדקדק ולמסקנה פירש שהחסרון בהוראה משום שהוא הוראה להורות ולא הוראה לעשות.

[וצ"ע שלכאו' א"כ עיקר מחלוקת הרא"ש עם הרמ"ה הוא שהוראה להורות נמי הוראה ולמה כ' הרא"ש שהוא כ"ש משום שמדקדק טפי שלכאו' הדקדוק אינו כל העניין אלא תנאי בהוראה ובפשטות כוונת הרמ"ה שהוראה להורות לאו הוראה וא"כ הרא"ש היה לו להקשות עליו שהוראה להורות נמי הוראה היא. [הרה"ג א.ז.]. **עד כאן הוספה.**

במאירי כ' וז"ל "לעולם אין ב"ד חייבין קרבן בהוראתם שנכשלו רוב העם אחריה אלא א"כ אמרו בפירוש למקצת בני אדם מותרין אתם לעשות אבל אם ראו בהם שנשאו ונתנו בלבד וגמרו ביניהם שהוא מותר ונכשלו אחר אותה הוראה או אפילו אמרו להם מותר הוא או מותרים אתם הואיל ולא אמרוהו למעשה והוא שיאמרו בפירוש מותרים אתם לעשות" הנה פירש שלוליא שמואל היה הפירוש שגמרו ביניהם שהוא מותר. [לא שלימדו בבית המדרש וי"ל שלימדו בבית המדרש זהו מותרים אתם] ושמואל הוא שאמרו להם מותר הוא או מותרים אתם ולא אמרוהו למעשה ולכאו' פירשו שלימדו את הדין שהוא מותר. ורב דימי הוא שאמרוהו למעשה והיינו מותרים אתם לעשות **לכאו'** לפי"ד המאירי החילוק בין רב דימי לשמואל הוא שכל שמלמד את הדין לרב דימי אין זו הוראה המחייבת ולשמואל היא הוראה המחייבת. ויש שהוא מורה לעשות והוא הוראה המחייבת קרבן את הבי"ד. **וא"כ** במאירי מוכח שיש "שם" הוראה המחייבת וצריך לעשות באופן של הוראה.

בלשון **רש"י** בין בשמואל ובין ברב דימי נראה שאין חידושם בדקדוק של הדיינים אלא ב"גמר הוראה" שבדעת שמואל כ' בד"ה לעולם וז"ל "לא הוי גמר הוראה דלחייב קרבן ולגבי יחיד דלהוי תולה בבי"ד" ובדעת רב דימי כ' רש"י בד"ה רב דימי אמר וז"ל "לעולם לא נגמרה הוראה לחייב קרבן עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות" נראה ברש"י שיש מחלוקת שנחלקו אימתי הוי "גמר הוראה" ומשום שתנאי הוא שחייב בי"ד בהוראה תלוי ובעי גמר הוראה וזה כדרכו של המאירי.

בר"ח פירש ששמואל אתי לאפוקי אם שנו כדרכן והלכו וכד' תורא"ש, ואת שמואל ורב דימי פירש כרש"י שהמחלוקת אימתי הוי גמר הוראה.

קושיא ע"ד התוס' רא"ש: שבגמ' אמרו "אמר רב אבא אף אנן נמי תנינא הורו לה ב"ד להנשא והלכה וקלקלה חייבת בקרבן שלא היתירו לה אלא להנשא" וצ"ע שהא ניחא לשאר ראשונים שיש דין הוראה י"ל שאין הוראה מתרת אלא מה שבכלל ההיתר אבל לתורא"ש שהטעם שצריך לעשות הוא משום שהוא מדקדק טפי א"כ בי"ד זה שהתירו את האשה לינשא א"כ דקדקו בדבריהם ומ"ט לא מהני.

ועיין בתורא"ש בד"ה אמר רבא שכ' וז"ל "הקשה הרמ"ה דמה ליה הורוה ומה לי היתירוה אידי ואידי חד הוא דהא רב דימי מנהרדעה דהוא מרא דשמעתא בהיתירוה לאכלול סגי ופירש דהכי דייק דחזינן הכא דכשהתירוה לינשא הוציאוה מכלל אשת איש לכל דבר ועשו אותה פנויה ואפ"ה כשקלקלה לא מיקריא תולה בב"ד אלמא לא מקרי תולה בב"ד אלא באותו מעשה עצמו שהורו בו היתר ואע"פ שהמעשה האחר יוצא בכללו דהוראה זו אינה הוראה אלא להיותו מותר באותו מעשה עצמו ומזה יש ללמוד לא מיקריא הוראה עד שיפרשו היתר עשיה" והנה לד' הרמ"ה לשיטתו ניחא שכן הכל תליא בשם הוראה וזה למדנו משם שצריך הוראה באותו דבר שהוא בא לעשות אבל לתורא"ש לעיל שהקשה כ"ש דדיק טפי צ"ע שאין בזה חסרון דקדוק. **ועוד צ"ע** שלפי"ד התורא"ש איך יש ראייה לדרב דימי והרי החסרון ברב דימי הוא חסרון דקדוק המורה. ומה מועיל מה שמוכח מהתם שבעי הוראה להיתר.

ומוכח מזה א. שאף לתורא"ש בעי גמר הוראה אלא שס"ל שפשיטא שאין חילוק בין "מותרים אתם" ל"מותרים אתם לעשות" לעניין הוראה במקום ששואלים אותם מה הדין שמ"מ יש כאן גמר הוראה ולכך לא חילק ביניהם אלא בדקדוק הנשאל ב. שגם חסרון של דקדוק ההלכה אינו אלא חסרון אלא אם צריך הוראה כדי לחייב קרבן אבל אם אי"צ בהוראה לחייב קרבן אין זה טעם לפטור. ועיין בדקדוק הלשון של התורא"ש בסוף ד"ה גמ' אין ב"ד חייבין שכ' וז"ל "וה"פ הכא אם שאלו להם ואמרו להם מותרין אתם אף שלא בשעת מעשה קאמר שמואל דהוי הוראה, ורב דימי קאמר דדוקא בשעת מעשה הויא הוראה". אף שלעיל מיניה פירש בד' ר' דימי "לפי שכשהאיסור מזומן אז מדקדק המורה". וע"כ שס' שאז מדקדק המורה הוא ס' שהוי הוראה.

אמנם מבואר בתורא"ש [ובתוס' הובא לעיל] שעניין ההוראה אינו רק לעניין קרבן אלא שכל שאין לו שם הוראה גם אין לו לנהוג עפ"י שכ' התורא"ש ש"פירוש לעשות היא כההיא דתניא אין למדים הלכה לא מפי תלמוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה ותו אמרינן התם א"ל ר' אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה נעבד א"ל עד דאמרי לכן הלכה למעשה כלומר אפי' אם ישאלו לו אם הלכה כך ויאמר הלכה כן לא יסמכו על זה לעשות מעשה עד שישאלו ממנו פעם שנית בשעת מעשה לפי שכשהאיסור מזומן ליעשות מיד אז מדקדק המורה בדבריו שלא תארע תקלה ע"י" **אמנם י"ל** שלאויסורא קאמר אלא שעצה נתן להם שכל שיכולים לקבל הוראה מרבם יטלו הוראה משום שיש בו בירור טפי, ובאם לא שאלו אין איסור להורות בעצמם אלא שאין זה הוראת רבם אלא הוראת עצמם שלא יסמכו על מה ששאלו הלכה לומר שכבר הוראה יש בידם.

עשה אחד מן הבי"ד [תוד"ה בין שעשו ועשה עמהן]

כ' תוס' צ"ע אם ב"ד עצמן חיבין להביא כשבה או שעירה דנהי דפר אין מביאין אא"כ רוב הציבור עשו על פיהן מ"מ קרבן יחיד ליתו או שמא פטורין לגמרי" פשוטות כוונת התוס' להסתפק באופן שעשו בי"ד בעצמן האם פטורין מדין יחיד שעשה בהוראת בי"ד. **וטעם** ספיקו של התוס' שהציבור שחטאו פטורים משום שהם נסמכים על הוראת בי"ד, אבל בי"ד שנסמכים על הוראת עצמן אפשר לומר שחייבים בקרבן. [כ' המרומי שדה דף ג. בביאור התוס' "דבשלמא אחד מישראל שעשה בשגגת הוראה פטרו הכתוב אף בלא ב"ד הגדול כדמוכח מיבמות שם אבל מורה אחד בפני עצמו אם יטעה בדין ויעשה כהוראתו ודאי חייב" (פשוט לו שדין עשה בהוראה הוא גם בהוראת חכם ומ"מ עפ"י עצמו לא)] או י"ל שמ"מ יש כאן הוראה ומה לי הוראת אחרים ומה לי הוראת עצמן.

הוספה מיד אייר: יש לפרש עוד ד' התוס' עפ"י האבי עזרי פי"ג ה"ד בד"ה ונראה בירוחן של דברים ש' שאין זה שגגה [היינו שהתולה בבי"ד אינו שגגה מצד עצם השגגה ידידה] ואף שיחיד שעשה בהוראת בי"ד הלכה היא שחייב וכו' אחרי שנאמרה הדין דציבור שעשו בשגגת מעשה ושגגת הוראה שיש קרבן צבור והלא בעינן ג"כ שיהיה שגגת מעשה הרי שעבירה היא שוב בחיוב הזה נכלל ג"כ לחייב כל יחיד על השגגת מעשה ע"י שגגת הוראה. וע"י צירוף שתיהן יש לחייב כל יחיד **וא"כ** יש לומר שמ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור סובר שאין לצרף את השגגה של ההוראה של הבי"ד עם השגגת מעשה של העושה אבל כלפי העושה עצמו נסתפק התוס' שמא אפשר לצרף את שגגת המעשה עם שגגת ההוראה. אלא שעצם דבריו מחודשים.

ומשמעות התוס' שבאופן שמביאים פר הם פטורין מחטאת יחיד ואע"פ שלא נפטרו משום ההוראה היינו משום שהם אינם אנוסים, אלא שוגגים ומ"מ פר הבא על הציבור מכפר וממשמעות זאת של התוס' משמע שפר הבא פוטר מן חיוב הקרבן ולהלן יתבאר. **ולהלן בדף ג. בספק הגמ' האם בי"ד מצטרפים לחיוב פר הארכנו האם שייך שיפטר בדבר שא"א לו להצטרף לחייב**

ולשון התוס' "דנהי דפר אין מביאין אא"כ רוב הציבור עשו מ"מ קרבן יחיד ליתו" שמשמע שמאותו הטעם שמביאים ברוב ציבור פר מאותו הטעם כשאין רוב ציבור יתחייבו בקרבן יחיד הוא קשה מה עניין זה לזה שחובתם בקרבן ציבור הוא על הוראתם ובזה הם פטורין משום שאין מחויבים על הוראה אא"כ יש בו מעשה של רוב ציבור ומהכ"ת שמאותו טעם יתחייבו בקרבן יחיד.

והקשה המרומי שדה שבמתני' תנן "הורו בי"ד ידע אחד מהן שטעו או תלמיד והוא ראוי להוראה והלך ועשה על פיהן וכו' הרי"ז חייב מפני שלא תלה בב"ד" ומבואר בדין ידע אחד מהן שמשום שידע אין לו פטור משמע שאם לא ידע שטעו הוא פטור מדין

יחיד שעשה בהוראת בי"ד. וכן [בדף ג: ד"ה אולם] שיש לדחות הראיה משום שיש לומר דסיפא דמתני' איירי בחטאו רוב הציבור ובזה הפר הבא עליהן פטור אף את הבי"ד ובזה נאמר דינא דמתני' שדוקא אם תלה בבי"ד ולא בתולה מעצמו. [אולי יש לתרץ עוד שמתני' איירי באותו אחד שידע שהם טעו וכיון שהוא יודע שהם טועים לא פסק עמהן הדין ולפיכך הוא נדון כאחר ואינו חלק מן הבי"ד ולכך יש בו דין יחיד שעשה בהוראת בי"ד. אבל התוס' איירי באותן אלו שלא ידעו שהם טעו והם פסקו הדין בטעות ולפיכך אין להם דין של יחיד שעשה בהוראת בי"ד משום שע"י טעותן עשו]

זה הכלל התולה בעצמו חייב התולה בב"ד פטור

בפשטות דין זה מתאים רק למ"ד שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור אבל למ"ד שחייב א"כ אין בו נפק"מ שהרי לא משכח"ל שרוב הציבור יהיו חלק מן הבי"ד וחכמים הראוים להוראה וכן הגרע"א בתוספות למשניות "ולדין דקיי"ל דיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב נ"מ דלא מצטרף בשגגה זו עם הקהל לשווי' רוב להתחייב בפר העלם דבר, וכן אם רוב הציבור עשו ג"כ בהוראת בי"ד אין זה שידע שטעו ועשה מצטרף עמהן וחייב קרבן בפנ"ע"

הורו לה בי"ד להנשא והלכה וקלקלה חייבת בקרבן - לענין שאר איסורים

כל הגבוי"א יומא דף פ: הוספות וז"ל "ועוד יש לחלק דהתם בהורו בי"ד לישא וקלקלה בי"ד לא אדעתייהו וסברת לבם לחוד קא סמכי אלא אעדים שמעידים שמת בעלה לפיכך אין הוראה זו חזקה בידם כ"כ בשעת הוראה משום דלמא סהדי שקרי נינהו ופוק חזי מה עלתה שהרי בא בעלה ושקרא אסהדו לפיכך אומדן דעת הוא שלא כיונו אלא מה שהורו להדיא לנשואי היתר אבל לא להפקיע איסור א"א לנשואי איסור או בזנות להיות תולה בב"ד אבל בהוראה זו דכזית בינוני אין סומכים על אחרים אלא על סברת לבם ודברי עצמם כל דנראה להם כשחייבו רק בכזית בינוני הפקיעו החיוב בהוראתן" ובספר חדר הורת' [הגר"א גניבחוסקין] סימן ג הוכיח מהמשלנ"מ פ"ב ה"א והגרע"א ד: ומהריל"ד והחזו"א יד י"ד דלא כהגבוי"א .

הורו בי"ד דחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו רב אמר פטור ר"י אמר חייב

רב אמר פטור - טעמיה דרב

במשנל"מ פ"ב מהלכות שגגות ה"ב כ' וז"ל "כרב דאית ליה התם דפטור וטעמיה משום דלא שב מידיעתו הוא וכן נראה מדעת ר"פ שקאמר סבר ר"י² וכן פרש"י

² שהגמ' הקשתה על דעתיה דר' יוחנן דפטור והא לא שב מידיעתו ואמר ר"פ קסבר ר' יוחנן כיון דאי מתיידע וכו' משמע דר"י הכי ס"ל אבל בזה רב חולק שנחשב אין שב מידיעתו.

דטעמא דמאן דפטר הוא משום דאי מתיידע ליה דחלב הוא לא הדר ביה שהרי הורו ב"ד דמותר הלכך תולה בב"ד קרינן ביה ופטור" וכל ע"ז הגרע"א "בפרש"י שלפנינו אינו כן אלא דכתב דטעמא דרב דמקרי תולה בב"ד והכי מוכח סוגיא דשם דאמר רבא ומודה רב דאינו משלים לרוב צבור דזהו שייך אם טעמא דרב דמקי תולה בב"ד מש"ה הוי חידוש דמ"מ אינו משלים לרוב צבור דבעין חדא שגגא³

והנה כוונת המשנל"מ למש"כ רש"י בד"ה **אמר רבא** וז"ל "אע"ג לאו על פיהם ממש ושלא במתכונן קאכיל ליה אפ"ה הואיל ואילו מתיידע ליה דחלב הוא לא הוה הדר ביה, שהרי הורו ב"ד שחלב מותר הלכך תולה בב"ד קרינן ביה ופטור". ואף שרש"י פירש דעת רבא מ"מ למד רש"י שהוא טעם אחד וכוונת הגרע"א למש"כ רש"י בד"ה **רב אמר פטור** "דתולה בב"ד הוי ויחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור" אמנם ד' המשנל"מ צ"ע שהרי להדיא סיים רש"י ואף המשנל"מ גופו העתיקו הלכך תולה בב"ד קרינן ביה ופטור. ועיין להלן שנעתיק בעז"ה את תחילת ד' המשנל"מ. ואולי תבואר כוונתו.

רב אמר פטור מיתבי וכו' "ואם איתא אמאי והא לא שב מידיעתו הוא"

השוגג בשני שגגות כגון שהיה סבור שחלב מותר, ועוד נתחלף לו חלב בשומן. כל המשנה למלך [שם] דחייב חטאת "דמה לי שגגא אחת מה לי שני שגגות מאחר דעל כל שגגה בפני עצמה חייב חטאת בהצטרף שני שגגות לא הורע כוחו" וכל שם עוד "ולא דמי לההיא דאמרין ברפ"ק וכו' דרב אמר פטור⁴ הא לא דמי כלל דשאני התם דאם לא היה שגגה זו דנתחלף לו חלב בשומן והיה אוכל חלב על פי הוראת ב"ד דסבור כדן הורו פשיטא דלכו"ע היה פטור מקרבן דקי"ל דתולה עצמו בהוראת ב"ד פטור מקרבן ומש"ה ס"ל לרב דאף אם נצטרף עמו שגגה אחרת דנתחלף לו חלב בשומן אפ"ה פטור כיון דאיכא שגגה אחת דפטור עליה אבל בנ"ד דעל כל שגגה ושגגה בפני עצמה חייב חטאת פשיטא שאם נצטרפו כל השגגות ביחד חייב קרבן" ביאור דבריו דכל שב"ידיעת איסור הוא שב" [לשון תורא"ש בד"ה אמר ר"פ] נחשב שב מידיעתו, ולפיכך כל ששגג בב' פרטים ובידיעת איסור הוא שב נחשב שב מידיעתו, אבל לרב כל שאילו הוה ידע דחלב היה לו דין תולה בב"ד גם עתה אינו מחויב.

בתורא"ש מוכח שלוליי"ד ר"פ יש לומר שטעם פטור יחיד שעשה וכו' הוא משום שלא שב מידיעתו כל התורא"ש בד"ה אמר רב פפא קא סבר ר"י כיון דכי מתיידע להו לבי דינא הדרי בהו והוא נמי הדר ביה שב מידיעתו קרי' ביה דמידיעת איסור הוא שב אבל ידיעה

³ וצ"ל בדעת המל"מ כמהלך שכל האוה"ח בספר חפץ ה' שמלימוד זה דבשגגה עד שיהיו כולם בשגגה אחת למד רב שאינו נחשב תולה בדעת ב"ד שהוא הטעם שאין מצטרף עם הציבור.

⁴ כוונתו להקשות לשיטתו דדעת רב הוא משום שלא שב מידיעתו שאפילו אם היה יודע דחלב לא היה פורש וה"נ בזה

דחלב בלא חזרת ב"ד לאו חזרה היא דאכתי לא אתידע ליה דאיכא איסורא ולמה ישוב, ואע"ג דכי ידע נמי דחלב אלא שתלה בב"ד שב מידיעתו הוא דאי מתידע לבי דינא והדרי בהו אינהו נמי הוה הדר שאני התם דתולה ממש בב"ד הוה הלכך אפילו שב מידיעתו פטור אבל נתחלף לו חלב בשומן לאו תולה ממש בב"ד הוה וכיון דשב מידיעתו הוא חייב. והנה נתקשה התורא"ש שכיון דכיון דאמר ר"פ שכיון דכי מתידע לב"ד חזר נחשב לחוזר מידיעתו א"כ למה תולה בב"ד פטור והרי הוא שב מידיעתו. משמע שלולי"ד ר"פ לא קשיא והיינו שלולי"ד ר"פ י"ל שיסוד היתר של יחיד שעשה בהוראת ב"ד הוא משום שהוא לא שב מידיעתו אלא שלר"פ קשיא וכן הביאו שכל בירושלמי שטעם של יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור הוא משום שלא שב מידיעתו. **וכן הוא משמעות ד' רש"י** בד"ה אמר ר"פ וכו' שהאריך לפרש טעם פטור של יחיד שעשה בהוראת ב"ד לר"פ משמע שלולי"ד ר"פ יש לומר שטעם פטור של יחיד שעשה בהוראת ב"ד הוא משום שלא שב מידיעתו.

י"ל שנחלקו בזה רב ור"י ולרב טעם פטור יחיד שעשה הוא משום לא שב מידיעתו וא"כ י"ל שרב שנחלק על ר' יוחנן וכו' המשנל"מ שטעם פלוגתתו הוא משום שהוא סובר שכיון דאילו מתידע לבי דינא הדרי ביה ואיהו נמי הוי הדר"א אינו נחשב "שב מידיעתו" א"כ י"ל שלפי"ד רב טעם פטור של יחיד שעשה בהוראת ב"ד הוא משום "שלא שב מידיעתו"

ובזה נתיישב ד' משנל"מ שנתחלף לו חלב בשומן פטור משום שלא שב מידיעתו וא"כ נתיישב ד' המשנל"מ שכ' טעם פטור של נתחלף לו חלב בשומן שהוא משום לא שב מידיעתו ומאידך מפורש ברש"י שטעם פטור נתחלף לו חלב בשומן הוא משום שנחשב תולה בב"ד ולהנ"ל א"ש משום שפטור של תולה בב"ד הוא משום שלא שב מידיעתו ומה"ט נמי נתחלף לו חלב בשומן פטור משום שלא שב מידיעתו ושניהם הם ענין אחד ממש שגם אם היה יודע שאוכל חלב לא שב מידיעתו שסובר שהוא מותר ע"י ב"ד.

טעם פלוגתת רב ור' יוחנן - קה"י

כל **הקה"י** סימן א' לבאר טעם פלוגתת רב ור' יוחנן האם הקרבן בא על מעשה העבירה או על השגגה ור' יוחנן ס"ל שבא לכפר על עצם מעשה העבירה, אלא שכל שעושה בהוראת ב"ד שמשום ב"ד הוא עושה פטור [דאונס או מקרא] אבל בזה שיש כאן עוד שגגה שאין בה אונס אין מקום לפטור. ואילו לרב חיוב הקרבן הוא על השגגה וכיון שיש כאן ב' שגגות ורק בצירוף שניהם מחויב בכפרה ובזה על אחת מהן

אין לו חיוב כפרה שלא הייתה שגגה ידיה פטור מקרבן. [ולעיל נתבאר באופן נוסף שלרב פטור יחיד שעשה הוא מדין לא שב מידיעתו]

האם פלוגתא זו היא למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור, או שהוא נפק"מ גם לדידן. לכא' אין מחלוקת זו אלא למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור אך למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב מ"מ הוא חייב. וכמש"כ רש"י בד"ה רב אמר פטור "דתולה בבי"ד הוי יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור" וכן הר"ח "רב אמר פטור ור"י אמר חייב פי' לדעת תנא דמתני' היינו שפלוגתתם לדעת תנא דמתני' דלמ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב אין מקום לפלוגתא.

אמנם הרמב"ם בפ"ב ה"ב פסק שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב ומ"מ בפ"ג ה"ה הוצרך לכתוב שנתחלף לו חלב בשומן חייב וז"ל הרמב"ם "וכן אם לא ידע שטעו ונתכוון לאכול שומן ואכל חלב הקיבה שהתירוהו והוא לא ידע שהוא חלב הקיבה הרי זה חייב מפני שאכילתו מפני שגגתו לא מפני ההוראה"

ונתקשה בזה הגרע"א בגליון הרמ"א וז"ל "ואולי יש נפק"מ באם לצבור נתחלף חלב בשומן ואכלו דלרב דס"ל דלמ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור גם בזה פטור דמקרי תולה בבי"ד ולר"י דס"ל דלא מקרי תולה בב"ד ה"נ בצבור כה"ג אין מביאים פר זזה ודאי קשה דמזה לא מיירי רבינו" וכו' וצ"ע והלענ"ד דפלוגתיהו [דרב ושמואל] היכי דרוב ציבור עשו עפ"י הוראת בי"ד ויש עוד אחד דנתחלף לו חלב בשומן דרב ס"ל דמקרי תלה בב"ד א"כ נגרר עם הציבור ומפטר בפר דידהו ור"י ס"ל דלא מקרי תלה בב"ד ואינו נגרר עם הציבור וחייב להביא קרבן יחיד ועלה אמרין מודה רב שאינו משלים היינו דדוקא אם יש רוב ציבור מבלעדו בזה נגרר אחריהם ופטור אבל מ"מ אינו משלים כיון דליכא חדא שגגא [וד"ז צ"ע אם אמרין לרב הכי דאולי י"ל דכמו שאינו משלים להציבור ה"נ אינו נגרר עמהם אף דהרוב חטאו מבלעדו כיון דאינו עמהם בשגגה אחת] וכו' ועי' מש"כ הגרע"א לעיל על פלוגתא דשמואל ור"ד שהוא נפק"מ גם לדידן. וכן בספר באר שבע וכן בספר חזו"א סימן יד ס"ק ד'

אבל בקרן אורה ב: בהגהה כ' "ראיתי בספר באר שבע שפי' דפליגי היכא דרוב צבור עשו ע"פ הוראת בי"ד אם הוא פטור עמהם ולענ"ד נראה כיון שאין מצטרף לרוב ודאי אינו מתכפר עמהם כיון דאינו שווה בשגגה עמה"

הטעם שנתחלף לו חלב בשומן אף שאין נפטר לרב מצד יחיד שעשה בהוראת בי"ד מ"מ נפטר הוא בקרבן של הציבור

והנה הגרע"א בלשון תירץ על קו הקר"א שאף שאין מצטרף עמהם מ"מ מתכפר עמהם ומשום. "דרב ס"ל דמקרי תלה בב"ד א"כ נגרר עם הציבור וכו' ועלה אמרין

מודה רב שאינו משלים היינו דדוקא אם יש רוב ציבור מבלעדו בזה נגרר אחריהם ופטור אבל מ"מ אינו משלים כיון דליכא חדא שגגא".
ובחזו"א כ' ז"א דאף שאין מצטרף מ"מ כיון דעשו רוב ציבור והוא עמהם פטור לרב וכו' דציבור שאני וכדתנן לקמן דאפי' לאחר שהביאו כפרתן אם עשה היחיד על פיהו פטור ופסקה הרמ"ב כ' הקה"י סימן א' "ולדעת מרן החזו"א וכו' צ"ל דהא דפטור בשעשה אחר חזרת ב"ד וכו' מטעם שכך הוא הדין שכל היכא דאיכא צבור בהוראה היחיד פטור" [עי"ש באריכות].

ראיית החזו"א שקרבן ציבור פוטר מה שאין בו פטור של יחיד שעשה. תלויה במח'
 והנה הגרע"א נשאר בספק [בהגהה שבסוגרים] ויל"ע מההוכחה שכ' החזו"א שגם מי שאין יכול ליפטר מדין יחיד שעשה בהוראת ב"ד מ"מ הוא נפטר בקרבן של ציבור. והנה גוף ההוכחה במחלוקת ראשונים היא שנויה שבמתני' דף ג': קתני' הורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו בהן בין שהביאו כפרתן וכו' והלך ועשה על פיהם ר"ש פטור, והנה חידושו של ר"ש שאע"פ שבי"ד חזרו בהם מ"מ הוא נפטר משום שהוא תולה בבי"ד אך לכאן בפשטות ס"ל לר"ש שיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, שאע"פ שהציבור חטא מ"מ הרי הציבור כבר נתכפרו ואין מצטרף עמהן. והקשו הראשונים [תוס' רמב"ן רשב"א] בשבת דף צג. שאמרו שם בגמ' שנחלקו ר"י ור"ש בשנים שהוציאו לרה"ר בשבת ואין יכול אחד מהם להוציאו לבדו שלר"י חייב ולר"ש פטור ופולגותיהו בקרא דואם נפש אחת תחטא בשגגא שיש ב' ג' מיעוטי ולר"ש "חד למעוטי זה עוקר וזה מניח חד למעוטי זה יכול וחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול לר"י חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד ור"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב". **והקשו הראשונים** והרי במסכת הוריות מוכח דר"ש ס"ל שיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור **והתוס'** כ' שם שגרסינן ור"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד ל"צ קרא וכן נשאר **הרמב"ן הר"ן והרשב"א והריטב"א בשם הר"ח**⁵. ויש שיטה ברמב"ן וברשב"א שפירשו שלא נחשב שוגג משום שידיעה דבי"ד נחשב ידיעה של החוטא ונתקשו בזה⁶. ובשם **הר"מ ב"ר יוסף**

⁵ [ובר"ן שם כ' בדעת ר"ש דפשיטא כנ"ל ועוד מדחייב רחמנא פר העלם דבר של צבור בצבור מכלל דביחיד פטור (לכאן מוכח מהוכחת הר"ן שלא חייב הקרבן ציבור פטור את הקרבן יחיד שא"כ מאי ראיא אדרבה משום שבצבור יש חייב לפיכך נפטר מקרבן יחיד, ואולי זה גופא המחלוקת שר"ש סובר שלא משום החיוב של קרבן צבור נפטר ולפיכך הוכיח אבל הסובר שיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב יסבור שהקרבן פטור וביחיד שאין הקרבן פטור מחיוב). וברמב"ן הביאו בלשון אחר וז"ל "א"נ ממעט לגמרי מקרא קמא דכתיב ועשו כל העדה הא יחיד פטור אפי' מקרבן דשגגת מעשה" ולפי"ז אין ראייה]
⁶ **לכאן מבואר** בד' ראשונים אלו שאין מחייב על השגגה מצד עצמו אלא שאנו דנים את העלם הבי"ד להצטרף לשגגת מעשה של החוטא ובצירוף ההעלם שלהם מתחייב על המעשה

כ' הרמב"ן והרשב"א ד"התם איכא כפרה הכא ליכא כפרה" ולא קיבלו את דבריו. והוכחה שכ' החזו"א הוא שהרמ' פסק כר"ש לקמן והרי הוא סובר שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור וע"כ שהוא סובר כהרמ' בר"י ודלא כהר"ח. ולפי"ד הראשונים הנ"ל אין ראיה לזה. ומ"מ כיון שלהרמ' מוכח כן צ"ע מה יענה הגרע"א.

ויש לעיין בעניין זה לגבי דין האמור בדף ג. שנחלקו עם בי"ד מצטרפים לרובו של קהל ומשמעות הרמ' הוא שכשיש רוב קהל אז גם סנהדרין פטורין האם תלוי בנדון הנ"ל.

ולפי"ד הר"ח והראשונים שעמו, נחלקו ר"י ור"ש אם פטור של יחיד שעשה בהוראת בי"ד הוא מכוח סברא דאנוס הוא או שהוא מקרא.

חידושא דעשו הבי"ד עם היחיד

מתני' "בין שעשו ועשה עמהן בין שעשו ועשה אחריהן בין שלא עשו ועשה" **בגמ'** "למה לי למתני' כל הני בשלמא רישא לא זו אף זו קתני" **בתו"כ** [חובה פרשה ז'] "נפש אחת תחטא בעשותה הרי אילו ג' מיעוטים העושה על פי עצמו חייב ולא העושה על פי הוראת בי"ד" כ' **הראב"ד** "נפש תחטא אחת תחטא בעשותה הרי אלו מיעוטיין לפטור את היחיד העושה בהוראת בי"ד כיצד וכו' שלשה מיעוטים הם כנגד עשו ועשה עמהן, ועשו ועשה אחריהם, ולא עשו ועשה". **[וד' הראב"ד** צ"ע מהגמ' שבת צג. שג' קראי נדרשו לד"א ועי"ש שביאר את דרשות הגמ' דשבת כולם מבעשותה]. ומ"מ **צ"ע** מה החידוש עד שלהראב"ד בעי לזה קרא, ונאמרו בזה דברים בשיעור יום ה'. [ועי' פסחים דף נא. א"ל רבה בר בר חנה לבניה בני לא תאכל לא בפני ולא שלא בפני אני שראיתי את ר' יוחנן שאכל כדי הוא ר' יוחנן לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו וכו' ופליגא ידידיה אדידיה וכו' אתה בפני אכול שלא בפני לא תאכל ופרש"י בד"ה בפני אכול וכו' והכא קאמר דאע"ג דלאו בר סמכא הוא ולא מגמריה ומסבירה קא שרי ליה סמכין עליה מיהא בפניו משום דחזיא לגברא רבה דאכיל]

ביאור הדברים יתבאר עפ"י מש"כ באבי עזרי פי"ג ה"ד בד"ה ונראה בירוחן של דברים כשבא לבאר ד' הגר"ח כ' שאין זה שגגה [היינו שהתולה בבי"ד אינו שגגה מצד עצם השגגה ידידיה] ואף שיחיד שעשה בהוראת בי"ד הלכה היא שחייב וכו' אחרי שנאמרה הדין דצבור שעשו בשגגת מעשה ושגגת הוראה שיש קרבן צבור והלא בעינן ג"כ שיהיה שגגת מעשה הרי שעבירה היא שוב בחיוב הזה נכלל ג"כ לחייב כל יחיד על השגגת מעשה ע"י שגגת הוראה. ועי' צירוף שתייהן יש לחייב כל יחיד **ולהנ"ל** ניחא שידיעה דבי"ד משוי ליה לזדון [הוא ממין הזדון של הזורק חץ בשבת ונזכר לאחר שיצא החץ מידו גמ' שבת דף ע...]

ב' מהלכים באחרונים בביאור ספק התוס' באם רוב ציבור עשו בחילוף שומן בחלב
 בתוס' ד"ה עד שיהיו כולן בשגגה אחת כ' וז"ל "צ"ע אם רוב ציבור עשו בזה הענין שנתחלף להם והיו כולן בשגגה אחת מי מחייב ב"ד" בביאור ספיקו של התוס' יש ב' דרכים באחרונים א' כפשטות התוס' שיש סברא שציבור העושים כה"ג יהיו פטורים וכדלהלן ב' שמכוח סברת הגמ' של עד שיהיו כולם בשגגה אחת דן התוס' שגם באופן שכל הציבור עשו בזה העניין ג"כ נחשב שאינם בשגגה אחת. והקרא למד בתוס' שהוא סברא חדשה לפטור את הב"ד מן הקרבן והקשה על תוס' שאם כן למה הוצרך פסוק לומר לרב שאין היחיד משלים לרוב ציבור פשיטא אם אין רוב ציבור כה"ג מביאים קרבן ודאי שאין היחיד כה"ג מצטרף לרוב ציבור. ובמרומי שדה כ' וז"ל ולי נראה דלא שייך שגגה אחת אלא בשכולם תלו בהוראה, אבל אם בשגגת מעשה של כל אחד מילתא בפני עצמו היא ולא שגגה אחת מיקרי" [ואפשר שלא נתכוון לפרש כן בתוס'] ובמהריל"ד כ' את ב' המהלכים האח' משום "שהב"ד מדחין עצמן לפי שגם זולתן היו אוכלין מחמת החילוף" וכ' ע"ז ואולי למ"ד צבור מביאין גרע. ומהלך ב' כ' "אך נראה דלא מקרי כלל שגגה א' כיון דכל חתיכה חלב בפ"ע וכ"א טעה על שלו דשומן הוא". ועל דרך הראשון קשה קו' הקרא כדלעיל. ואולי כוונת מהריל"ד שכל שלא חטאו הציבור כלל מחמתן יכולים להדחות עצמן אך במקום שחטאו מחמתן אפילו לא חטאו רוב ציבור מחמתן מ"מ בעי כפרה ואין יכולים ליפטר. ועל דרך שנית הקשו הלומדים שלשון התוס' "והיו כולן בשגגה אחת" לא נראה שע"ז גופא דן אם הוא שגגה.

וכבר הבאנו שהגרע"א בהגהות על הרמ' פ"ג ה"ה ר"ל שפלוגתיהו דרב ור"י הוא נ"מ גם למ"ד שיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור והיינו באופן שציבור נתחלף להם חלב בשומן והיינו שהוא תלוי בפלוגתא דרב ור"י, ודחה שזה לא משמע ברמ'. "ואדרבה יש לדקדק קצת בהיפוך מדכתב רבינו ואינו מצטרף למנין השוגגים דזהו אפי' לרב ואמאי לא נקט רבותא דאפילו אם נתחלף לכולם בין חלב לשומן אין מצטרפים דבזה י"ל דחייבים לרב מ"מ לדין אין מביאים פ"ר" וכ' דפלוגתיהו הוא באופן "דרוב ציבור שעשו בהוראת ב"ד ויחיד נתחלף לו חלב בשומן דרב ס"ל דמקרי תלה בב"ד א"כ נגרר עם הציבור ומפטר בפר דידהו ור"י ס"ל דלא מקרי תלה בב"ד ואינו נגרר עם הציבור וחייב להביא קרבן יחיד שעירה או כשבה". ומשמע מד' הגרע"א שדייק מהרמ' שאפילו לפי"ד רב דוקא נגרר אבל להביא קרבן על ציבור לא ועיין. ולפי דיוקו של הגרע"א בהכרח שהחסרון אינו משום שגגה אחת שא"כ לא תירץ למה לא כ' הרמ' את החידוש הזה אלא כדרך הראשון שהוא ס' שאין לחייב ב"ד פר משום שלא מחמתם נעשה החטא אך עדיין שייך גרידה. ועיין

אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל

בתורא"ש הביא מירושלמי שכ' "דתני יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע להם ת"ל ללכת ימין ושמאל את שיאמרו לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל" אבל ברש"י על החומש בפרשת שופטים י"ז י"א כ' בשם הספרי לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וכ"ש שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל" וכ' הרמב"ן "וענינו אפילו תחשוב בלבך שהם טועים והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימינך לשמאלך תעשה במצוותם ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או אהרוג האיש הנקי הזה אבל תאמר כך צוה אותי האדון המצווה על המצוות שאעשה בכל מצוותיו ככל אשר יורוני העומדים לפניו במקום אשר יבחר ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו וזה כענין רבי יהושע עם ר"ג ביוה"כ שחל להיות בחשבונ"ו

בדברי הרמב"ן בספר המצוות

וברמב"ן בספה"מ שורש א' [עמ' כו בפרנקל] כ' "ויש בזה תנאי יתבונן בו המסתכל בראשון של הוריות בעין יפה והוא שאם היה בזמן הסנהדרין חכם וראוי להוראה והורו בית דין הגדול בדבר אחד להתר והוא סבור שטעו בהוראתן אין עליו מצוה לשמוע דברי החכמים ואינו רשאי להתיר לעצמו הדבר האסור לו אבל ינהג חומר לעצמו וכ"ש אם היה מכלל הסנהדרין יושב עמהן בבית דין הגדול ויש עליו לבא לפניהם ולומר טענותיו להם והם שישאו ויתנו עמו ואם הסכימו רובם בבטול הדעת ההוא שאמר ושבשו עליו סברותיו יחזור וינהוג כדעתם אחרי כן לאחר שיסלקו אותו ויעשו הסכמה בטענתו וכו' ומ"מ חייב לקבל דעתם אחר ההסכמה על כל פנים" וכו' ולפי"ד הרמב"ן י"ל דהירושלמי איירי באופן שהוא חכם וראוי להוראה ויודע שטועים שכה"ג אסור לו לילך אחר דעתם עד שידונו עמו.

ומש"כ הרמב"ן שמהגמ' בסנהדרין מוכח שחכם וראוי להוראה אין עליו מצוה לשמוע דברי חכמים לכאו' אין כוונתו מדין מתני' דידע אחד מהן שהרי כ' "והוא שאם היה בזמן הסנהדרין חכם וראוי להוראה" ואילו לגבי דין דידע אחד מהן שטעו אמרו בגמ' שאפילו גמיר ולא סביר ג"כ חייב בקרבן. וצ"ל שכוונתו להוכיח ממה שהקשתה אביי אליבא דרבא דאוקמי למתני' דראוי להוראה כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא והק' אביי "כי האי גוונא מזיד הוא" ותירצה שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים והיינו שאסור לו לשמוע את דבריהם ואם שמע להם הוא שגגא. [מצאתי שקדמני חדר הורית סימן ו' בדיוק הזה ולבסוף דחאו (מסברא, ובלי ראייה מוכחת, עי"ש.ג.)]

אמנם בקובץ הערות קונ' ד"ס סימן ד' למד בד' הרמב"ן שהוכחתו מעצם דינא דמתני' ידיע אחד מהן שטעו שמביא קרבן ולמה מביא קרבן והרי דינו הוא לילך אחר הוראתן ואפילו אינו מסכים להם ומכוח זה הוכיח הרמב"ן שלא נאמר דין זה אלא כשעמד לפניהם ואמר להם טענותיו. ולפי"ד צ"ע כנ"ל למה איירי הרמב"ן דווקא בחכם הראוי להורות. ואולי כוונת הרמב"ן שלכו"ע בחכם הראוי להוראה אסור לשמוע קודם שיעמוד לפניהם והיינו אפילו לאביי שפירש שתלמיד שהגיע להוראה הוא גמיר וסביר ולעולם לרבא אף בגמיר ולא סביר אסור לו לשמוע לדבריהם קודם שיעמוד לפניהם ויאמר להם טענותיו. [או שסובר הרמב"ן כהערוך השלחן שגורס בהמשך הגמ' ראוי להוראה כגון מאן אמר רבה כגון שמעון בן עזאי ורבה חולק שדוקא כה"ג ל"ח עושה עפ"י בי"ד]

ולדרכינו דלעיל בד' הרמב"ן שלא הוכיח מעצם מתני' ידיע אחד מהן שטעו צריך ביאור למה באמת מעצם הדין של ידע אחד מהן שטעה אין להוכיח את ד' הרמב"ן הנ"ל ונראה הביאור שאף שמבואר בגמ' שכל גמיר ולא סביר אין נפטר בהוראת בי"ד אין זה משום שאסור לו לשמוע לדבריהם, אלא שאף שיכול לשמוע לדבריהם מ"מ חייב חטאת. וביאור הדבר שאף שכל שאינו חכם וראוי להוראה מותר לילך אחר בי"ד, היינו משום שמן הסתם הטעות עמו ולא עם בי"ד. אך מה שהולך אחר בי"ד כשנראה לו שהם טועין ומ"מ הוא סובר שודאי טועה בסברתו משום שהם גדולים הימנו מ"מ אין טעות שבאה מדין תורה שילך אחר בי"ד "מצוה לשמוע ד' חכמים" אלא מכוח ס' שמן הסתם הוא טועה. ולפיכך כשאגלאי מילתא שהם טעו לאו אונס הוא. ובחזו"א ס"ק טז' כ' בדעת הירושלמי דמוקי מתני' כשזה עומד בתשובתו וזה עומד בתשובתו וכו' החזו"א דנהי דמחויב לעשות כדברי בי"ד מ"מ מקרי שוגג לכשנתברר שטעו וחייב קרבן. ועיין מה שנכתוב להלן בד' חזו"א.

ראוי להוראה כגון מאן אמר רבא כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא אמר ליה אביי כה"ג מזיד הוא צ"ע ולאביי מי ניחא והלא עצם מתני' קשיא דקתני וידע אחד מהן שטעו או תלמיד שהגיע להוראה חייב קרבן ואם ידע שטעו א"כ אינו שוגג אלא מזיד. ואפילו אם תלמיד זה אינו שמעון בן עזאי מ"מ הוא ראוי להוראה, וביותר דמתני' איירי באחד מן הסנהדרין שהוא ודאי מן המפולגים בחכמה. ותירץ החזו"א ס"ק ה' וז"ל "ונראה דנקט שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא אע"ג שהן גדולים מן הסנהדרין כדאמר קדושין מט: ואביי ס"ל דכיון דהוא גדול מהן לא היה לו לתלות בהן ומזיד הוא ומסקי דאפ"ה חשוב שוגג דטעה במצוה לשמוע דברי חכמים והא דהוי טעות אע"ג דקושטא דמילתא דחייב ביחיד לשמוע לב"ד שבלשכת הגזית וכו' פי' הרמב"ן" וכו'.

ומש"כ החזו"א "כיון דהוא גדול מהן לא היה לו לתלות בהן" **מריש** פרשתי כוונתו כמש"כ לעיל שכל שאינו שמעון בן עזאי וכו' אף שנחלק עליהם רשאי הוא לתלות שהוא טועה בדעתו ולעשות כפי שהורו בי"ד ומ"מ כשיודע הטעות יצטרך להביא קרבן וכמש"כ לעיל שאין זה נחשב שעשה עפ"י בי"ד. **אמנם** הרה"ג ר' א.ע.א. פירש שלעולם עפ"י דין אינו רשאי לתלות שהוא טועה אלא שי"ל שבהא גופא טעה שקסבר שרשאי הוא לתלות בדעתם ושהוא טועה אמנם שמעון בן עזאי א"א שיטעה בזה כיון שהוא גדול מהן.

ויעוין בפסקי הרי"ד שכל טעה במצוה לשמוע דברי חכמים 'הוא סובר בלבו טועה הוא כיון שרבותיו מתירים' להנ"ל בחזו"א זהו לולי"ד רבא אך לרבא שאיירי בשמעון בן עזאי אינו טועה בזאת.

יום ג' ח' אייר

לאיתויי מבעט בהוראה

נחלקו רש"י והרמב"ם האם אייר שעשה על פי בי"ד או לא **שברש"י** כ' "שאם היה רגיל להיות מבעט בהוראה ואח"כ הורו שחלב מותר והלך זה המבעט ועשה על פיהם ואכל חלב דחייב". אבל **ברמב"ם** פי"ג שגגות ה"ב כ' וז"ל "וכן אם תלה בעצמו ואכל חלב הקיבה שהורו להתירו לא מפני הוראתן אלא מפני שהוא מותר בדעתו הרי זה חייב חטאת קבועה בפני עצמו" וכל הכס"מ שכך פי' דין מבעט בהוראה "שלא היה צריך להוראתן בזה שכבר היה הוא יודע שמותר".

ובתורא"ש כ' בדף ב. בד"ה הורו בי"ד "מי שהוא רגיל לבעט בבי"ד אע"פ שעתה מסכים עם דעתן מיקרי תולה בעצמו". לכא' דעתו כדעת הרמ"א.

דרך נוספת נראה במאירי שתיקק החידוש הוא שאיירי שאין ידוע מפני מה עשה האם משום הוא משום הוראת בי"ד או מפני דעתו וז"ל **המאירי** "הורו בי"ד לאכל חלב והיה שם אחד שדרכו לבעט בהוראה תמיד ואכל עכשו חלב אחר הוראה זו ודאי לא אכלו אלא על דעת עצמו שהוא סבור שהוא מותר".

והנה לפי"ד הרמ"א והתורא"ש הטעם מבואר שאינו תולה בדעת בי"ד ולדעת רש"י יש להבין מה אכפ"ל במה שבעלמא הוא מבעט והרי עתה עושה על פי הוראתן וכל רש"י וז"ל "דהואיל והוא רגיל להיות מבעט השתא נמי מבעט וכשהוא אוכל חלב מפי עצמו הוא עושה ואינו תולה בב"ד הלכך חייב קרבן" וצ"ע האיך אפשר לקרות לו מבעט כיון שעשה על פיהם. **והביאור** לכא' שכיון שבעלמא הוא מבעט היינו שלא קיבל עליהם שהלכה כמותן בהכרח וא"כ מה שעושה עתה על פיהם אינו משום שהלכה כמותן בהכרח אלא שהוא סבור שיכול לסמוך על דעתן, וזה אינו נחשב תולה בבי"ד משום שתולה בבי"ד הוא דווקא שהוא תולה מצד שהדין הוא שהלכה כמותן בהכרח.

לכא' עוד פרט יוצא מדין מבעט בהוראה הוא מש"כ הרמ' פי"ב ה"ב בדין מותרים אתם "ויוור בפירוש לעם מותרים אתם לעשות, וכן אלו ששמעו מפי בי"ד אם אמרו לאחרים מותרים אתם לעשות" **כ' ברמ'** שבדין מותרים אתם לעשות צריך שידעו הקהל שההוראה הייתה לעשות ולכא' משום שאל"ה לא חשיבי כעושים עפ"י בי"ד.

בי"ד עצמן למה פטורין והרי הם עושין משום דעתן

במתני' לעיל מוכח שאף בי"ד פטורים שהרי שנו ידע אחד מהן שטעה חייב הא לא ידע שטעו פטור אף שהוא בכלל הבי"ד וצ"ע שלכא' הבי"ד עצמן הם יודעים הדין וא"כ הם דומים למבעט בהוראה שעושה "מפני שהוא מותר בדעתו" ולמה הם פטורים. והנה דעת הרמ' [כ"כ הקר"א ועוד אחרונים שלא פירש אחד מהן מהבי"ד אלא מהקהל ולשיטתו ל"ק] ויש ליישב שמבעט בהוראה עושה רק מפני שהוא מותר בדעתו ולא משום שהורו בי"ד וכלשון הרמ' "לא מפני הוראתן אלא מפני שהוא מותר בדעתו", אבל אחד מן הבי"ד עושה גם משום הוראתן וכל שגם הוראתן גרמה לו להיתר יש לו פטור של עושה עפ"י בי"ד. ויל"ד שהרי כל אחד הוא גורם לבדו לו לחטוא ולהטעם שכ' רש"י בשבת צג והתוס' שם בדעת ר"ש שפטורו משום אונס אין כאן. [ובספר חדר הורתי סימן ז' נסתפק בדין זה, באינו מבעט בהוראה אבל הוא עצמו סובר שהדבר מותר. שהוא עושה גם מצד הוראתן וגם מצד סברתו. ולכא' הדבר מוכרח כדלעיל. ושם שדייק מד' הכס"מ שכ' שטעם מבעט להרמ' משום "שלא היה צריך להוראתן בזה שכבר היה הוא יודע שמותר" שלפי"ז כל שהוא סובר שהחלב מותר בלא בי"ד יהיה חייב בקרבן] ואולי י"ל עוד שכל שאינו מבעט א"כ לאחר שפסקו בי"ד את הדין דעתו בטלה, משום שאם היו פוסקים להיפך היה בהכרח עושה כדעתם וא"כ אף עתה אינו עושה אלא משום הפסק.

יום ד' י' אייר

אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יהודה אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור מאי ר' יהודה וכו' הקשה **התורא"ש** שיכלה הגמ' לומר שזו דעת ר"ש שהרי אמרה הגמ' שהתולה בבי"ד פטור "לאתויי הורו בי"ד וידעו שטעו וחזרו בהן" ואמרו במתני' להלן ג: דר"ש פוטר ופירשו הר"ח והתוס' בשבת צג. והרשב"א הרמב"ן והר"ן שבהכרח שר"ש סובר שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור שהרי פטר היחיד שעשה אף לאחר שבי"ד הביאו קרבן וא"כ ע"כ שס"ל שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור וא"כ למה הוצרכו לומר מתני' ר"י ולא פירשו דמתני' ר"ש [וביותר שהרי בלא"ה מתני' ר"ש], (וביותר צ"ע שהרי למתבאר שם בר"ח והראשונים נחלקו ר"י ור"ש מנין ליחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור שר"י סובר שהוא מקרא דבעשותה ור"ש ס"ל שסברא היא א"כ מנ"ל

דמתני' ר"י דילפינן מקרא ואולי ר"ש (היא דמסברא). **וכ' התורא"ש** שעיקר מה שחפשו הוא למצא מי הסובר יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב. **ואולי יש עוד לתרץ** שהרי רבא אמר לעיל ששוגג לאתויי נתחלף לו חלב בשומן. וי"ל שדין זה תלוי בר"י ור"ש שלר"ש שפטור מסברא משום אונס י"ל שאין כאן אונס ודווקא לר"י שפטור משום קרא י"ל שכל שהתירו חכמים את האיסור פטור. כל שהוא מצד עצמו היה עושה עפ"י בי"ד.

ברייטא עדיין אני אומר מיעוט קהל שחטאו חייבים שאין בי"ד מביאים פר על ידיהם רוב קהל שחטאו יהיו פטורים שהרי בי"ד מביאים על ידיהם פר. ת"ל מעם הארץ אפילו רובה ואפילו כולה

מחלוקת רש"י ותוס'

ברש"י ד"ה ת"ל כ' רישא דמתני' הכי איתא בת"כ בעשותה יכול יחיד שעשה חייב שנים שעשו פטורין ת"ל מעם הארץ אפילו מרובין ועדיין אני אומר מיעוט הקהל שחטאו חייבין וכו' **ולפי"ד** רש"י לכא' מה"מ" דמעם הארץ ילפינן אפילו מרובים שהם חלק מעם הארץ ועצם המשמעות של "עם הארץ" [והיינו מתוך שאמרה תורה לשון עם הארץ ולא אמרה חוטאים או אנשים ללמד בא] משמע אפילו רוב ואפילו כולו.

אבל **התוס'** בד"ה מעם הארץ נחלק על רש"י מב' טעמים א. ש"מ"עם הארץ ילפינן מינה למיעוט דמומר. ועוד נחלק עליו דלא גרסינן בבריתא אפילו מקצתו "דבלאו הכי יחיד ואפילו מרובים משמע, דמביאין מדמהדר ארובה" והיינו שקרא דאיירי ביחיד ל"ד יחיד אלא ה"ה מרובים משמע. ולפי"ד רש"י קרא דאיירי ביחיד והיינו "נפש אחת" דווקא אחת במשמע לוליא לימוד ד"מעם הארץ" שמשמעותו שכל חלק מעם הארץ שחטא חייבים ואפילו הם מרובים.

צ"ע ע"ד רש"י מהגמ'

הגמ' הוכיחה דברייטא זו סוברת שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב. והראיה היא מדקמהדר למילף מקרא דרובא מחייב' בשגגת מעשה שלא נפטרם כשם שנפטור בשגגת הוראה ולא מהדר על מיעוט לחיובא ואם יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור ה"נ בעינן למהדר לחיוב' בשגגת מעשה שלא נפטרם כשם שהם פטורים בשגגת הוראה. **ולרש"י** צ"ע שאדרבה איפכא יש להוכיח שהרי כשם שהברייטא הוצרכה לרוב שעשו בהוראת בי"ד ה"נ הוצרכה לפסוק לחייב במיעוט שעשו בהוראת בי"ד, ולמה הוצרכו פסוק למעט ע"כ משום שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור. [באר שבע וחק נתן]

מ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב למה אינו פטור משום אונס

כפשוטו לאו אונס הוא שהרי יכול הוא שלא לאכול ואין אונס אלא המוכרח לעשות [ולפי"ז יל"ד באופן שע"י בי"ד הוא מוכרח לעשות כגון שהתירו טבל ויש לפניו רק מצת טבל שיש לפוטרו משום אונס] **אלא שצ"ע** מההולך אחר הרוב ונתברר שהוא איסור שמבואר בתוס' ביבמות שהוא פטור מקרבן [יבם אלמנת אחיו לאחר ג' חדשים שלא הוכר עוברה ולבסוף הוכר עוברה] ולכא' משום שהוא אונס **כל הנוב"י** יור"ד תנינא סימן צו. שכל אונס שהוא ע"י טעות לאו אונס הוא, עי"ש.

למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב האיך הוא נפטר לאחר שנתחייב כשחטאו רוב ציבור מביאים שהקשה בספר **פני שלמה** [ג. ד"ה עוד] האיך רוב ציבור שחטאו נפטרו מקרבן יחיד והרי כשחטאו מקצתם תחילה עד שלא נעשו לרוב נתחייבו בקרבן יחיד והאיך יפטרו לאחר שנעשו לרוב מקרבן שכבר נתחייבו. ובחזו"א סימן יד ס"ק י' כ' שעדיין לא נגמר החטא הראשון שהדבר תלוי אם יתחייבו עוד אחרים. והנה אם כד' הגר"ח [להלן] שגדר הפטור שקרבן הציבור מכפר על חטאת היחידים ל"ק שכן אף שנתחייב בקרבן יחיד כיון שמתכפר בקרבן הציבור שוב א"צ כפרה.

גדר דין ציבור שעשו בהוראת בי"ד שהם פטורים מקרבן יחיד

הגר"ח בחידושים על הרמ"י פ"ג ה"ד חקר מהו יסוד הפטור מקרבן יחיד האם הוא משום שמחויבים בפר ונמצא שטעונים כפרה אלא שחיובם בקרבן ציבור פוטרן מחיוב קרבן יחיד, או משום שציבור שעושים הם פטורים מן הקרבן, שלא חייבה התורה קרבן יחיד אלא ליחיד שחטא אבל ציבור שחטא פטור מן הקרבן. אלא שיש דין נוסף שחייבים בקרבן ציבור והוכיח הגר"ח ממה שפסק הרמ"י פ"ד הל"ד שאם נתעלם מבי"ד מהו שגגתם חייבים היחידים בקרבן יחיד ומוכח שהכפרה של הקרבן היא הפוטרת. [נמכל פרטי הדין שהם בעצם דין הוראת בי"ד אין ראייה שעד כמה שאין כאן הוראה הרי"ז יחידים שעשו קה"י סימן ד] ומאידך נתקשה מהדין שחטא היחיד לאחר שהביאו בי"ד את כפרתו שהוא פטור ואם הכפרה היא הפוטרת הרי אין קרבן יכול לכפר חטא שנעשה לאחר שהוקרב. וכל שם שכיון שעשה עפ"י הוראה יחד עם הציבור הרי מעשה שלו ראוי להיות בכלל המחייבים של קרבן ציבור ואע"פ שכבר קרב מ"מ כה"ג לא חייבה תורה קרבן יחיד. אבל בלא נודע לבי"ד שלא הושלמו כל תנאי החיוב קרבן של פר אין המעשים ראויים לחייב פר ומחייבים קרבן יחיד. ועי"ש

והחזו"א סימן יד ס"ק ו' הוכיח מסוגיין שהבריייתא הוצרכה ללמוד מקרא שציבור שחטא בשגגת מעשה יהיו חייבים בקרבן יחיד, ופירשה הגמ' שהוא סבור שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב ומ"מ בציבור פטור וס"ד שגם בשגגת מעשה כל שרוב

ציבור עבדי פטורים מקרבן יחיד. ובשלמא אם הפוטר בשגגת הוראה יסודו משום שעל חטא שחטאו ציבור יחד פטורים מובן שהיה ס"ד שגם בשגגת מעשה חטא של ציבור פטור אבל אם הפוטר בשגגת הוראה הוא שהקרבן פוטר א"כ בשגגת מעשה שאין קרבן קרב על הציבור מה יכפר. **ומ"מ** כל החזו"א שלאחר מיעוט הכתוב ציבור שעשו בשגגת מעשה י"ל שדווקא כשיש מחייב של פר בהוראה אז הציבור פטורים ואל"ה לא ונפק"מ היכא שידעו בי"ד שטעו קודם שעשו רוב ציבור על ידיהם עי"ש. **ולהגר"ח** צ"ל שהס"ד שהפוטר הוא חטא של ציבור והא אתא קרא לאפוקי ולומר שחובת הקרבן פוטרת ולא הציבור.

[ראוי להדגיש שראיית החזו"א אינה מעצם ד' הגמ' אלא היא לדרך התוס' בסוגיין, שהוכחת הגמ' ממה שהיה ס"ד לפטור רוב בשגגת מעשה טפי ממיעוט אלמא שיש פטור נוסף של רוב. ובעצם הגמ' יש פירוש נוסף בתוס' רא"ש שפירש את הוכחת הגמ' בדרך אחר שהטעם שהיה פשוט יותר לתנא לפרש דקרא איירי במיעוט קהל משום שכשנפרש שקרא איירי במיעוט קהל יתפרש הפסוק בין בשגגת הוראה ובין שבשגגת מעשה משא"כ כשנפרש קרא ברוב קהל שעשו יתפרש קרא דווקא בשגגת מעשה ולא בשגגת הוראה. אבל אם יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור מאי אולמא לאוקמיה קרא אמיעוט קהל טפי מברוב קהל שעשו. וא"כ אין כאן גמ' שאומרת שכשם שרוב ציבור פוטר בשגגת הוראה ה"נ היה ס"ד שיפטור בשגגת מעשה. ואין ראייה לנדון מהגמ' ונפק"מ שאם ימצא באחד מהראשונים ראייה שהקרבן פוטר יש לפרש את ד' הגמ' כתורא"ש].

יום ה' יא' אייר

דף ג.

אר"פ לכו"ע יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור והכא בבי"ד משלים לרוב ציבור פליגי וכו'

דעת הרמ'

בפשטות איירי לעניין הפר ור"מ פוטר משום שאין בי"ד משלים וחכמים מחייבים משום שבי"ד משלים אבל הרמ' פוסק שאין בי"ד משלים וצ"ע שהרי יחיד ורבים הלכה כרבים וכל הכס"מ ובליקוטי הלכות הוסיף בו טעם שהדבר תלוי ביחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור או חייב שלמ"ד פטור הנדון בהכרח על הפר משום שכשבה בלא"ה פטור ואילו למ"ד יחיד שעשה חייב יש בו ב' נפק"מ לעניין הפר ולעניין הכשבה וא"א לומר שר"מ פוטר לעניין הפר משום שהרי מחייב הוא כשבה אלא

שר"מ פוטר היינו את היחידים משום שבי"ד מביא שהוא סובר שמשלים אבל חכמים מחייבים את היחידים משום שאין בי"ד משלים לרוב ציבור ולפיכך חייבים בקרבן יחיד.

בדברי התוס' דף ב. בעניין האם אפשר שמי שאין לו פטור יחיד יצטרף לצבור

בתוס' לעיל ב. ד"ה בין עשו נסתפק צ"ע אם בי"ד עצמן חייבין להביא כשבה או שעירה. וכאן בסוגיא נחלקו האם בי"ד עצמן מצטרפים וראוי לעיין האם הדינים תלויים זב"ז שלכאו' כל שאין לו דין יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור [למ"ד שפטור] ה"נ אין מצטרף לקרבן ציבור, אמנם יש בזה מחלוקת ראשונים וכדלהלן.

פטור הציבור בקרבן הפר האם הוא דווקא כשתלו בבי"ד מח' הרמ' והר"ח [מכתבי הרה"ג ר"ר שמואלביץ] **שהרמ'** בפי"ג משגגות ה"ה כ' לעניין טעה במצוה לשמוע דברי חכמים שאין עולה למניין רוב ציבור וז"ל "וכן אם לא היו העושים שוגגין ע"פ ההוראה, הרי בית דין פטורין וכל העושים חייבין, כיצד הורו בית דין לאכול חלב הקיבה כולו, וידע אחד מן הקהל שטעו ושחלב הקיבה אסור ואכלו מפני הוראתן, שהיה עולה על דעתן שמצוה לשמוע מבית דין אף על פי שהם טועים, הרי זה האוכל חייב חטאת קבועה על אכילתו, ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם" **והרמב"ם לשיטתו שכ' פי"ב** משגגות ה"ה א' שכל הפטור של הציבור בקרבן הפר הוא משום שהם תולים בבי"ד שכל וז"ל "כל דבר וכו', הרי בי"ד חייבין להביא קרבן חטאת וכו' ושאר העם פטורין מן הקרבן ואע"פ שהם העושים מפני שתלו בבי"ד" ולכאו' פשוט שכיון שכל הפטור הוא משום בפר הוא משום שהוא תולה בבי"ד, א"כ א"א שיצטרף לחייב את הפר אלא מי שנפטר בפר והיינו מי שתולה בבי"ד וכל דבר שאינו נחשב תליה בבי"ד אין בו פטור של עשו עפ"י בי"ד

אך **הר"ח** בריש מכילתין ד"ה הורו בי"ד כתב, ז"ל, "ואם טעה במצוה לשמוע דברי חכמים חייב בקרבן, וה"ה לקהל או רובו אם טעו במצוה לשמוע דברי חכמים הפר הקרב" ובהג' חשק שלמה כתב דאולי צ"ל חייבים בפר הקהל. **והר"ח לשיטתו שכ' בדף ד:** הורו בי"ד שוגגין ועשו הקהל מזידים ופי' הר"ח "דידעי דאיסורי עבדי וליכא למצוה לשמוע דברי חכמים באיסורא פטורין מלהביא קרבן דמזיד לאו בר קרבן" ובמזידים הרי לא עשו עפ"י בי"ד שהרי הם יודעים שאין מצוה לשמוע לד' חכמים ומ"מ מבואר שטעם פטורין מן הפר הוא משום דמזיד לאו בר קרבן הא לאו הכי אף שלא תלו בבי"ד מביאים פר. ונפק"מ לטעו במצוה לשמוע ד' חכמים שבזה מצטרפים לקרבן ומתכפרים בו העולה **שנחלקו הרמ' והתוס' האם מי שאין בו פטור של תולה בבי"ד מצטרף לרבים.**

והנה בדעת **תוס' יל"ע** שהנה התוס' נסתפק אם ב"ד עצמן חייבים בקרבן ופשטות ספק התוס' האם הבי"ד עצמן נחשבים תולין בבי"ד וכ' **שם** וז"ל "דנהי דפר לא מייתי אא"כ רוב צבור עשו על פיהם מ"מ קרבן יחיד ליתו או שמא פטורים לגמרי" **ונראה** מתוך לשונם שאין ספיקם אלא במקום שאין מביאים פר האם מביאים כשבה או שעירה אבל במקום שמביאים פר פטורים מכשבה או שעירה. **ולכאנ"ל** להנ"ל שספק התוס' הוא האם נחשבים שתולים בבי"ד א"כ יהיה מוכח דלא כהרמ' שאף שאין תולין בבי"ד מ"מ נפטרים ע"י הפר.

ומאידך גיסא נסתפקה הגמ' האם בי"ד מצטרפים עם רוב הציבור ויצא להצד של תוס' שאם לא מייתי פר חייבים בקרבן, שאינם נחשבים כתולים בבי"ד. ומ"מ יש להם כפרה בפר. ולהצטרף אין מצטרפים לחייב פר. והרי לנו שיטה שלישית בעניין שלהרמ' דווקא בתולה בבי"ד מתכפר ומצטרף לחייב להר"ח נראה שאף היו מחייבים פר שמתני' דדף ד: איירי לענין צירוף לחיוב פר וע"ז כ' הר"ח שמשום שהם מזידים אין מחייבים פר ולדעת התוס' הדין מתחלק שהם מתכפרים עם הציבור אף שאין מצטרפים. **ויל"ע.**

בגוף ד' הגמ' שנחלקו בהורו ועשו האם מצטרפים כ' **הרש"ש** י"ל דפליגי בספיקת התוס' לעיל בד"ה בין שעשו וכו'. וכמובן שבדעת תוס' א"א לומר שנסתפק במחלוקת המפורשת בגמ'. ובספר **חדר הורתי** סימן ח' פירש שספיקו של התוס' בדף ב. היה לפי צד הגמ' שאין מצטרפים ובזה היה ספק התוס' למה אין מצטרפים האם הוא משום שנחשב שאין תולים בבי"ד וממילא גם אין בהם פטור של יחיד העושה בהוראת בי"ד או שהטעם שאין מצטרפים שהתורה חדשה פר העלם דבר בשגגת הציבור [מעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בבי"ד] ומשמעות הכתוב שבמעשה הציבור מחויבים קרבן ולפיכך אין בי"ד מצטרפים לחייב אמנם לאחר שבא הקרבן אף הבי"ד נגררים אחריהם ולצד זה נחשבים תולים בבי"ד ולפיכך יש בהם דין יחיד שעשה בהוראת בי"ד. והדברים מצד עצמם ברורים אלא שחסר בלשון התוס'.

ויש לומר עוד בדעת תוס' שאף להצד שמצטרפים לקרבן ציבור מ"מ מספ"ל לתוס' שפטורים מקרבן יחיד שיסוד כוונת התוס' לחייבו בקרבן יחיד הוא אינו משום דל"ח תולה בבי"ד אלא משום דס"ל כרש"י בשבת שיסוד פטורו דתולה בבי"ד הוא מדין אונס וכ"כ התוס' שם אליבא דר"ש [דסיפא דמתני' אליביה] ובזה נסתפק התוס' שדווקא העושים עפ"י בי"ד אנוסים שאין עליהם לברר הדין שסומכין על בי"ד, אך דיין עצמו שעליו מוטל הדין לברר לאו אנוס הוא שאם יברר כהוגן לא יטעה. אך כל זה לענין דין יחיד העושה בהוראת בי"ד אך לענין צירוף הציבור כיון שנקבע הדין והוא

עושה מחמת הדין שנקבע נחשב שעושה בהוראת בי"ד ומצטרף עם הציבור אלא שספק הגמ' שאין מצטרף הוא כמש"כ לעיל שהוא משום שאולי בעין רוב דציבור לחודיה.

בי"ד משלים לרוב ציבור – האם בי"ד מצטרפים לקבוע מנין הקהל

יל"ד למ"ד שאין בי"ד משלים לרוב ציבור האם הוא נמנה עם הציבור לקבוע מנין הקהל [דוגמא כשהקהל הוא ק חוץ מבי"ד האם צריכים שיהיו נא חוטאים כדי שיחשב רוב קהל חוטאים שאין בי"ד בכלל או שצריך שיהיו קלו חוטאים שהבי"ד הם חלק מן הקהל אף שאין משלים לרוב ציבור]. ואת"ל שבי"ד הם חלק מן הקהל יצא שמשכח"ל שרוב קהל חטאו ואף בי"ד חטאו ומ"מ לא יביאו קרבן שהבי"ד מצטרפין לרוב הקהל ולא לרוב החוטאים והרי הקהל מרובה ואין רוב חוטאים בקהל שמצטרפים לרוב וזה תימא. וכ' החפץ ה' שהא פשיטא שאין בי"ד שחוטאים מצטרפים לקהל שלא חטאו כדי לפטור כנ"ל [לא פירש טעמו ולכא' משום שא"א שרבו החוטאים יגרום פטור של קרבן], אמנם נסתפק האם בי"ד שלא חטאו מצטרפים למנין רוב הקהל. ועי' בחדר הורתי שם שדן בעניין.

ופשטות הדברים שאינם מצטרפים שלכא' נדון הגמ' האם בי"ד מצטרפים לרוב קהל היינו האם כיון שיש בפסוק "עיני העדה" ויש "העדה" עצמה כשדברה התורה על העדה לא דברה על עיני העדה או שכשאיירין על עדה גם בי"ד בכלל שהם גם עיני העדה וגם עדה א"כ להצד שאין מצטרפים היינו שהם לא בכלל קהל וכל הטעם שהם לא בכלל רוב קהל משום שהם לא בכלל קהל א"כ איך יצטרפו לשיעור הקהל.

יום א' יד' אייר

אמ"ר ובהוראה הלך אחר רוב יושבי אר"י וכו' הני הוא דאקרי קהל

האם יושבי חו"ל אקרי קהל לגבי שאר דיני תורה
ברמ' בפיהמ"ש בבכורות (פ"ד מ"ג) כ' וז"ל "כבר ביארנו בתחילת סנהדרין שאין נקרא בי"ד בסתם אלא סמוך באר"י בין שהיה סמוך מפי סמוך או בהסכמת בני אר"י למנותו ראש ישיבה, לפי שבני אר"י הם אשר נקראים קהל וה' קראם "כל הקהל" ואפילו היו עשרה אחדים ואין חוששין למי שזולתם בחו"ל כמו שבארנו בהוריות" וביראים סימן ל' וז"ל "עתה יש לשאול כל היכא דכתיב קהל בפצוע דכא כרות שפכה עמוני ומואבי ומואבי וכי יהיו מותרים ביושבי חו"ל דלא איקרו "קהל" או שמא הכא דכתיב "קהל ה'" במשמע כל שומרי מצות ה' בין בארץ בין בחו"ל" עוד חילק היראים "דקהל דהוראה דוקא ילפינן שיש לומר בהוראה הקפיד הכתוב ביושבי א"י דאדאירא

דא"י מחכים" עכ"ל. [ולב' התירוצים יובנו ד' הרמ'] ובקרבן אורה נסתפק האם בני חו"ל חייבים בקרבן פסח משום "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל" והד' תלוי בב' תירוצי היראים.

פשיטא מרובין ונתמעטו היינו פלוגתא דר"ש ורבנן

האם הדין אמור גם למ"ד בי"ד מייתי קרבן

ציור דסוגיין שהיו מרובים בשעת החטא ונתמעטו בשעת ידיעה וכל החזו"א סימן יד ס"ק ט' שמשמעות הגמ' שאף למ"ד בי"ד מביאים תלי בפלוגתא דר"ש וחכמים. [שבסוגיא דלהלן בעי גמ' הורו בי"ד שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל ומת אותו בי"ד ועמד בי"ד אחר ואמרו אליבא דמ"ד בי"ד מייתי וכו' אלא כי תבעי אליבא דמ"ד צבור מייתי ומתוך שבגמ' כאן לא פירשו שהפשיטא הוא דוקא למ"ד צבור מייתי ולא למ"ד בי"ד מייתי משמע שד' הגמ' לכו"ע איירי] וצריך עיון שבפשוטות מ"ד דבי"ד מייתי ס"ל שחובת הקרבן היא משום ההוראה שהורו ומשום שחטאו מחמתה רוב הציבור וא"כ לכאול כיון שבשעת החטא היה כאן רוב הציבור מאי אכפ"ל שנתמעטו בשעת ידיעה והרי נודע לבי"ד שהם חטאו במה שהחטיאו את רוב הציבור. ומכאן הוכיח החזו"א שאף למ"ד שבי"ד מייתי מ"מ "בעינן נמי ידיעת רוב ציבור והן מתכפרין" [ובסימן יד ס"ק כ' נסתפק החזו"א לפי"ד הרמ' פי"ד ה"ד שבידיעת בי"ד צריך שידעו מעצמם ולא שידעו אחרים אם גם בידיעת צבור צריכים לדעת מעצמם או סגי הודיעום אחרים]

והחידוש הגדול בזה הוא שבגמ' בדף ו. אמרו שלמ"ד בי"ד מביאין הם מביאים משלהם ונחשב קרבן השותפין, מ"מ "זכות המצוה מכפר גם עליהם" לכאול כוונתו שצ"ל שהציבור מתחייב בקרבן וחובתו היא שבי"ד מביאים הקרבן עליהם לכפרתן ולכך בעי ידיעה שלהן. [בדומה לזה כ' הכס"מ לאידך גיסא למ"ד שציבור מביאים של הרמ' פי"ב ה"א הרי בי"ד חייבים להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה אף שפסק הרמ' שציבור מייתי שכל כל שבט מביא פר חטאת וכל הכס"מ "ואע"פ שאין בי"ד מביאין כתב תחלת הפרק הרי בי"ד חייבין להביא מפני שמה שמביאין הציבור בשביל הב"ד הם מביאים" וה"נ לאידך מ"ד שבי"ד מביאים הם מביאים לכפרת הציבור וצריך שהציבור יתחייבו ע"י ידיעת רוב שלהן, ולהנ"ל בעי ידיעת בי"ד ועי' להלן בספק הגמ' מת אותו בי"ד]. כבר הביאו ה**לומדים** שברש"י ב: משמע שאף למ"ד בי"ד מייתי מ"מ הוא לכפרת הציבור שכל רש"י בד"ה מביאים על ידיהם, שמביאים עליהם. אך עדיין אין בכך ראייה לחידושו של החזו"א שאף ידיעה בעינן משום שלהצריך ידיעה של הציבור לכאול לא די בזה שהוא מכפר על הציבור אלא שהמחייב של הקרבן הוא ידיעת הציבור, וזה חידוש נוסף.

[ראיתי מי שהקשה על החזו"א [א"י] מהגמ' דף ד. שאמרו שם שלמ"ד משל ציבור מפרסמא מילתא ולמ"ד בי"ד מביאים לא מפרסמא מילתא. ואין צדק בקו' יעויין בחזו"א שהטעם שמפרסמא מילתא הוא ע"י הגביה או ע"י מעמדות שהציבור מעמידים על הקרבן]

אבי עזרי אפילו למ"ד בי"ד צבור מייתי לא בעי ידיעה של בי"ד

אבל האבי עזרי [פי"ג שגגות ה"ד] כ' שאפילו למ"ד צבור מייתי מ"מ א"צ ידיעה של צבור משום שהכפרה היא כפרה של הבי"ד. וצריך לבאר שמה שאמרו בגמ' שמרובין ונתמעטו קודם ידיעה פטורים לר"ש, ולכא' והרי אין ידיעה מחייבת כלל. וצ"ל שהחוב חל על הציבור ואם בשעת ידיעה [היינו ידיעת בי"ד] נתמעטו לא יחול החוב. **אמנם** כ' שם האבי עזרי שלר"ש שצבור מייתי ובי"ד מייתי בזה ודאי שבעי ידיעה של צבור משום שודאי שאין קרבן הציבור בא לכפר על בי"ד שיש להם קרבן בפנ"ע. [עיי"ש מה שנתקשה ע"ז מהגמ' ג:] ולהנ"ל א"ש ד' הגמ' שמה שאמרה הגמ' שלר"ש דאזלין בתר ידיעה פטור י"ל דהיינו לר"ש לשיטתו שבעי ידיעה דציבור. [אלא שאין זה ישוב גמור שלחכמים אפילו אם לא היה סוברים שאזלין בתר מעשה הכא היה מחויב ויל"ע]

ולדרך זו שלמ"ד בי"ד מייתי א"צ ידיעה של צבור לכא' א"א לומר שלמ"ד בי"ד מייתי בעי ידיעה של צבור, שזהו היפך המידה. ולכא' צ"ל שאמנם לא איירי הכא הגמ' אלא למ"ד ציבור מייתי.

מועטים ונתרבו מאי מי פליגי ר"ש ורבנן – מח' רש"י ותוס' האם ספק הגמ' גם לרבנן דר"ש ברש"י בד"ה מועטים ונתרבו בסופו כ' "מי אמרינן דר"ש דבתר ידיעה איזל הכ"נ מחייב ורבנן דבתר חטאה אזלי וכו' הכ"נ אזלי בתר חטאה וכי חטאו אכתי מועטים נינהו ופטרי" **משמע שהספק הוא בין לר"ש ובין לרבנן** ואפילו לרבנן שחייבו בעד שלא נתמנו בקרבן יחיד היינו משום שיחיד בר קרבן אבל במועטים ונתרבו י"ל שלרבנן משום דמועטים לאו בני קרבן.

והתוס' בד"ה מועטים הקשה דא"כ למה במרובין ונתמעטו פשיטא דלרבנן חייבין וז"ל "ולא נהירא דאפי' מרובין ונתמעטו כי נתמעטו לאו בני קרבן נינהו אם לא דבתר חטאה אזלינן" **אלא שאין הספק אלא לר"ש** וז"ל התוס' "אלא מש"ה מבעיא ליה במועטים ונתרבו דאיכא למימר דאפי' ר"ש מודה דפטור כדפי' ואזיל" וכוונת קו' התוס' שרש"י פירש שכל מה שחכמים בתר חטא אזלי משום שהוא מחויב לחיוב, וספק הגמ' שמשום שהוא מפטור לחיוב דילמא לא אזלי בתר חטא, ולכך הקשה התוס' שאם מפטור לחיוב לא ילכו בתר חטא ה"נ מחויב לפטור לא ילכו בתר חטא ולמה פשיטא שלרבנן חייב. **ובתורא"ש** כ' שהחילוק הוא שבנשתנה מחויב לפטור מחייבי חכמים אבל בנשתנה מחויב לפטור פטרו חכמים, [לכא' בא ליישב שיטת רש"י וכו' שיש חילוק בין נשתנה מחויב לפטור לבין נשתנה מפטור לחיוב] והקשה בשם **הרמ"ה** שאין טעם לחלק בין נשתנה מחויב לפטור לנשתנה מחויב לחיוב. ועי' בשער יוסף ובחפץ ה' מה שביארו בדעת רש"י.

וטעם שלא פירש רש"י כהתוס' לכא' משום שהתוס' נדחק בפירושו שספק הגמ' היה מכוח הדחוי דמדחה ואזיל. ולרש"י הדחוי הוא שאפילו אם היה המעשה מחייב לא היה בכוח הידיעה לחייב בפנ"ע. וזו ס' חדשה שלא הוזכרה שכל הספק שלר"ש לא יחייב הידיעה משום שהמעשה לא היה בר חיוב. ועתה דחתה הגמ' שאפילו כשהמעשה הוא מחייב מ"מ אין הידיעה בפנ"ע מחייבת.

ומה שצ"ע על הס"ד של הגמ' להסתפק והרי הדבר ידוע שאין ר"ש מחייב כשבה עי' רש"ש כתובות מה. שהקשה והרי דרשו שם מקרא שאין הנשיא מתחייב על חטאים שעשה קודם לכן ותי' שר"ש חולק גם על רישא דמתני' דנשיא שעבר מביא על חובתו, ובזה אין קרא וי"ל שדין זה לא היה ידוע.

ביאור הספק של הגמ' לרש"י

הנה לולא ד' תוס' היה מקום לפרש ספק הגמ' לרש"י שהוא ספק בין לרבנן בין לר"ש וטעם הספק לרבנן שאף שס"ל שאזלינן בתר מעשה ולא בתר ידיעה היינו דווקא כשהמעשה מחייב ולפיכך אחר שהמעשה מחייב אין ידיעה מחייבת. [ולזה יתיישב קו' תוס' מ"ש מחייב לפטור מפטור לחיוב] אבל במקום שאין המעשה מחייב אז הידיעה מחייבת. והספק לפי"ד ר"ש האם אפשר שהידיעה תחייב במקום שאין המעשה מחייב. אך בתוס' מבואר שצד הספק בשניהם שווה ולפי"ד צ"ל שהא היה פשיטא לגמ' שיש לחייב לחכמים על ידיעה בלא חטאה כשאין מחייב בחטאה אלא שהספק היה מאותו טעם ספק שנסתפקו לר"ש שבנשתנה מפטור לחיוב פטור.

הערה בד' רד"ה פשיטא מרחבים ונתמעטו כגון שהורו ב"ד ועשו רוב קהל על פיהם דנתחייבו להביא פר ולא הספיקו להביא פר עד שנתמעטו שמתו מקצתן. צ"ע מש"כ רש"י ולא הספיקו להביא פר שלכאו' הכא איירי בדווקא כשנתמעטו קודם ידיעה שלאחר ידיעה קודם הבאת פר אין ספק שלכו"ע חייב [הרה"ג ר' מ.ט.]. **ואולי** יש לומר שהגמ' לא באה רק לומר את התליה בר"ש וחכמים אלא שיש כאן חידוש גם לחכמים שאף שהציבור נתמעט והיה מקום לומר שהחיוב חל על הציבור והא ליתא ואין זה דומה לנתמנה להיות נשיא שהחיוב חל על הגברא והא קאים. ולכך הדגיש רש"י קודם הבאת הפר שהוא חידוש. [ובחזו"א מברר שיש כאן חידוש נוסף שאף לפי"ד חכמים שאזלינן בתר מעשה ולא בתר ידיעה והרי הכל מודים שידיעה מחייבת ויצא בדין מרחבים ונתמעטו חידוש גדול שידיעה של מי שעתה הם מיעוט של ציבור מועיל כיון שהיו מתחילה רוב ציבור. [וכ' משום שעתה הם נחשבים אותו ציבור שהיה].

רד"ה כי השתא וכו' ש"מ דר"ש חטאה וידיעה בעי בחיובא ומועטין ונתרבו לדברי הכל פטורין דכי חטאו בפטור חטאו דיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור וצ"ע למה הוצרך

לזה שיחיד שעשה בהוראת בי"ד עשה הו"ל שבפטור מחובת קרבן פר עשו ולפיכך א"א לחייבים בידיעה בלבד נראה ברש"י שלמ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב אם היה מועטים ונתרבו חייב בפר משום שמ"מ הוא בר חיוב ופר אינו דומה לנשיא שבנשיא נחשב פטור מחיוב כשבה אבל פר נחשב זמן חיוב חיוב דכשבה והיינו משום שפר הוא אותו כפרה אלא לרבים הוא [הרה"ג ר' מ.ט.].

ולפי"ז יתישב ד' הרמ' שכל שבין מרובין ונתמעטו ובין מועטים ונתרבו אזלין בתר חטא ומשמע שדוקא משום שאזלין בתר חטא וצ"ע שאף ר"ש מודה שלא אזלין בתר ידיעה ואולי נפק"מ שחייב ולהנ"ל א"ש שלר"ש למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב היה חייב ולכן הוצרך הרמ' לומר שהלכה כחכמים ולכן מ"מ אזלין בתר חטא.

יום ב' טו' אייר

מרובין ונתמעטו היינו פלוגתא דר"ש ורבנן – ידיעת מיעוט מועילה לחייב

כ' החזו"א סימן יד ס"ק ח' "למ"ד ציבור מביאין ודאי בעינן דעת הציבור ומ"מ כשלא נודע להן עד שנתמעטו לרבנן דאזלי' בתר חטא חייבין ואע"ג דמודים חכמים שאם נודע רק למיעוט אין המיעוט מביאין ולא מהני מה שהחוטאין רוב ציבור שאני הכא שכבר מתו וחשיב המיעוט כרוב דכל שחטאו רוב הוי ככל הקהל ואילו כל הקהל שנתמעט ודאי מביאין, וה"נ ברוב הקהל שנתמעטו ודאי מביאין. וכל שנשאר מהן חייב להביא וצ"ע אי גם יחיד שנשאר מביא ואפשר דבעינן עדה עשרה [עי' לקמן ס"ק כד' דעת רש"י דבעינן רוב החטאין חיים והרמ"ה חולק] וכו'.

מועטים ונתרבו לר"ש דאזיל בתר ידיעה האם מחויב בקרבן יחיד - לכא' תלוי בגדר הפטור מקרבן יחיד וצ"ע ע"ד הרמ' ורש"י

למסקנת הגמ' לר"ש לא אזיל בתר ידיעה לחודיה ולפיכך מועטים ונתרבו אין מחויב בהם בפר ויל"ע אם לר"ש מחויב בקרבן יחיד למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב. והנה אם חיוב הפר פוטר את קרבן היחיד א"כ כאן שאין פר לא יתחייב בקרבן יחיד אלא שיל"ד לפי"ד החזו"א שצבור שעשו פטורים מקרבן יחיד א"כ לר"ש שאזלין אף בתר ידיעה ובשעת ידיעה צבור הן א"כ אף שקרבן צבור אין מחויבים אבל קרבן יחיד לכא' גם יש לפטור משום שבשעת ידיעה צבור הם ולא יחידים. ובתורא"ש כ' בד"ה ותסברא שלר"ש בקרבן יחיד משום שלר"ש יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור [כך דעת התורא"ש בר"ש של יחיד שחטא לאחר שהביאו הצבור את קרבן דף ג:] מבואר שאל"כ היה ר"ש מחייב אף שאזיל בתר ידיעה.

אבל בר"מ כ' בפ"ג ה"ג "היו העושים מרובין בשעת החטא ומועטין בשעת ידיעה או מועטין בשעת החטא ומרובין בשעת ידיעה הכל הולך אחר שעת המעשה". וכו' הכס"מ כרבנן דפליגי עליה דר"ש וצ"ע שבשלמא מרובין בשעת החטא קמ"ל שמביאים פר אף שנתמעטו אבל מועטים בשעת החטא הרי אף לר"ש אין מביאים פר שאין ידיעה לחוד מחייבת כמסקנת הגמ' ולמה הוצרך הרמ' לומר שהכל הולך אחר שעת המעשה. ולכא' הוצרך הרמ' לזה כדי לומר שמחויב בקרבן יחיד שלר"ש שאזלינן אף בתר שעת ידיעה היה פטור מקרבן יחיד [למהלך החזו"א] אלא שצ"ע שהגר"ח הוכיח מהרמ' פ"ד ה"ג שפסק שבאם לא נודע לבי"ד באיזה חטא חטאו חייבים היחידים בקרבן יחיד ומוכח שעצם חטא הציבור אינו פוטר אלא במקום שיש בו כדי לחייב קרבן פר. וגם בד' הרמ' שם איירי בחסרון ידיעה ומ"מ חייבים בקרבן יחיד וכן הוא בחידושי המאירי שכ' בד"ה עשו וז"ל "וכן אם היו מועטין בשעת מעשה ונתרבו בשעת ידיעה כגון שמתו מן האחרים עד שנעשו עכשיו אלו מרובין הולכין אחר מעשה ודינם בקרבן יחיד וכן כהן משיח" וכו' וצ"ע כנ"ל וצ"ל כמש"כ שלר"ש פטור מקרבן יחיד.

וברש"י ד"ה כי השתא מבואר כד' תורא"ש שכ' וז"ל "ש"מ דר"ש חטאה וידיעה בעי בחיובא ומועטין ונתרבו לדברי הכל פטורין דכי חטאו בפטור חטאו דיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור" ומבואר ברש"י שכל טעם הפטור לר"ש הוא דווקא משום שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור ואל"ה חייב ולכא' והרי בשעת ידיעה היה צבור והרי ברש"י בדף ו' ד"ה והא הוראה ידיעה לאו כלום מבואר שיסוד הפטור בצבור אינו ע"י הקרבן אלא משום שהם ציבור ולא יחידים וכד' החזו"א שכ' וז"ל "דכיון דלא עשו ע"פ בי"ד מחלקי כולהו מהדדי והוו יחידים ויחידים חייבים בשגגת מעשה" [הובא בשעור] ומוכח בד' רש"י כד' הגר"ח פ"ג שגגות שכל הפטור בציבור הוא בדווקא באופן שהמעשה שלהם הוא מחייב בקרבן צבור אך כל שאינו בכלל חיוב של הקרבן אינו פטור. [ועצם ד' רש"י שר"ש סובר יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור צ"ע משבת צג שכ' רש"י שס"ל לר"ש יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב והראשונים תירצו שלפי"ד טעמא דר"ש במתני' ג: הוא שכל שיש כפרה אז יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור ואין זה מתאים כאן שכאן לא באה כפרה]

הורו בי"ד שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל וחזרו בהם והורו ועשו מיעוט אחר
בר"ח גרס הורו בי"ד שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל פי' ופסקה ההוראה שלא פשטה בקהל יותר אבל לא נודע תו הדרו והורו פעם שניה כי החלב מותר ועשו מיעוט אחר והוו להו תרי מיעוטי רובא ולאח"כ כ' ל"א איבעיא להו הורו בי"ד שחלב מותר ועשו מיעוט צבור וחזרו בהן וכו' מפ"י הספק מי מצטרף ההוא מיעוט קמא בהדי

מיעוט בתרא או לא כיון דהוה להו ידעה במצעי לא מצטרפי או"ד כיון דחד בי"ד [להלן מספק"ל לגמ' בב' ב"ד ויל"ע אם דווקא בלא ידעו בי"ד ראשון] ועי' להלן קו' קר"א

צ"ע שכשנודע להם נתחייבו היחידים בקרבן יחיד ואיך יתחייבו אח"כ בקרב"צ בקר"א ר"ל מכוח קו' זה דהכא איירי למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד מותר ודחה די"ל שכשחזרו והתירו הרי חזרו בהם ממה שחייבו קרבן יחיד ונפטרו היחידים וכששוב חזרו בהם נתחייבו יחד בקרבן ציבור וכ' שמד' התוס' מוכח שאיירי למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב **ובר"ח** להדיא פירש סוגין למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב וי"ל שזה הטעם שגירסא ראשונה ס"ל שאם נודע בינתיים פשיטא דלא מצטרפי [וי"ל שגם למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור יש ידיעה לפטור]

כ' הרמב"ם פ"ג ה"ד הורו ב"ד בחלב מן החלבים שהור מותר ואכל מיעוט הקהל על פיהם ונודע להם שחטאו וחזרו בהן ואח"כ הורו שע"ז פלונית מותר ועבד אותה ע"ז מיעוט אחר על פיהם וכו'

קרית ספר - בלא ידיעה פשיטא דמצטרפין

ובלח"מ כ' בשם **קרית ספר למהר"ם מטראני** [מבי"ט] על דברי הרמ' שכ' גבי מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז שהיה להם ידיעה בינתיים וז"ל "כשהורו על החלב ועל הע"ז אפילו שלא בב"א ואכלו מיעוט הקהל חלב ומיעוטן אבדו ע"ז ואח"כ נודע לב"ד שהורו דטעו בשתייהן פשיטא דמצטרפי כיון דהוי בידיעה אחת דע"כ לא מבעיא לן אלא בשתי ידיעות אבל בידיעה אחת כיון דידעי דטעו רוב ישראל בהוראת בי"ד אפילו היו בשני איסורים חלוקין מצטרפין"

הביא היחיד קרבן בינתיים האם מצטרף לרוב קהל

והחזו"א כ' בס"ק י' כ' "כתבו בתוס' דהאי ספיקא [מיעוט בחלב שע"ג הקיבה ומיעוט בחלב שעל הדקין] בין שנודע בינתיים בין שלא נודע ונראה דלמ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב אם נודע כשהיה מיעוט והביאו קרבן יחיד ואח"כ חזרו והורו ועשו מיעוט הקהל אינן מצטרפים ויש מקום לומר דכל שנודע להן ונתחייבו ק"י אף שלא הביאו אין מצטרפים [טענת הקר"א] וסוגין כמ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור. אבל הרמב"ם כ' בעיא דחלב וע"ז בנודע בינתיים אע"ד דפסק יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב"

תוד"ה הורו בי"ד שחלב המכסה את הקרב תימא וכו' אלא חלב המכסה את הקרב עי' רש"ש מד' רש"י

מיעוט בחלב ומיעוט בדם מהו הכא ודאי כיון דתרי איסורי לא מצטרפי או"ד כיון דאידי ואידי חלב נינהו מצטרפי **עי' מנח"ח** מצוה קכ אות יט' שהרי בקרבן יחיד מביא היחיד שחטא בחלב ובדם ב' קרבנות לכא' הו"ה בקרב"צ שאם התירו חלב ודם יביאו ב' קרבנות אך מסוגין שדנה שחלב ודם יצטרפו לכא' מוכח שאין מביאים ב' קרבנות דא"כ איך יצטרפו והביא **שבירושלי** פ"א ה"ב נסתפק בחלב שעל הדקים וחלב שעל הכליות שהתירו ב"ד ועשו רוב ציבור בזה ורוב ציבור בזה אם מתכפרים בפר אחד וצ"ע. **וצ"ע שבתוס'** כ' בד"ה והורו שאם נתחייב תחילה ע"י רוב אין המיעוט מצטרף ולד' המנח"ח כיון שב' חטאים מצטרפים לקרבן אחד למה לא יצטרף המיעוט של החטא לרוב של החטא השני **אמנם** עי' ברמ' פ"ט מהלכ' מעה"ק דפיגול ונותר מצטרפים זל"ז אף שאוכל כזית פגול וכזית נותר מתחייב בתרי קרבנות [אמרי יעקב]

מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז - מאירי

בתוס' ד"ה והורו שעכו"מ מותרת צ"ע מה יביאו כיון דאין קרבנותיהן שוין אם יביאו קרבן עכו"ם וגם דחלב או לא ובמאירי כ' ג' שיטות א' שחייבים בין עכו"ם ובין חלב ויש שפירשו שהם מצטרפים לפטור כולן מקרבן הדיוט ולא מתחייב בשום קרבן ויראה לי עיקר הדבר שהם מצטרפין לקרבן חלב שהיר הוא ג"כ ב"ז כענין שאמור בדיני ממונות יש בכלל מאתים מנה ומביאין פר לכל שבט שהרי בע"ז ג"כ דינו בפר. **ובשער יוסף** נתקשה שהרי פר דחלב אינו פר דע"ז שפר דחלב הוא חטאת ופר דע"ז הוא עולה והפשוט שכוונת המאירי שפר דחלב כולל חטאת וקרבן ובע"ז חילקה התורה את הקרבן לחטאת בפנ"ע ובעולה בפנ"ע שהרי הקילה בחלב מבע"ז אלא שבחטאת כולל חלק הנקטר וחלק שבא לכפרה ובחטאת חלקה התורה לב' קרבנות ושייך בזה בכלל מאתים מנה בכלל ב' קרבנות קרבן אחד שהוא כולל שניהם.

הורו ב"ד ועשו מקצת קהל ומת אותו ב"ד ועמד ב"ד אחר מאי צבור הא קאי וכו'

אליבא דמ"ד ב"ד מייתי לא תבעי לך דהא ליתנהו אלא כי תיבעי לך אליבא דמ"ד צבור מייתי מאי צבור הא קאי או"ד ידיעה דההוא ב"ד דהורו בעינן.

לכא' ביאור הגמ' שלמ"ד ב"ד מייתי כיון שלכפרת ב"ד בא הקרבן והם אינם א"א להתחייב קרבן אבל למ"ד צבור והם קיימים לפיכך שייך לדון בהם חיוב אלא שמ"מ כיון דבעי ידיעה דנה הגמ' אם בעי ידיעה דההוא ב"ד בעינן או לא

וצ"ע שהרי כ' הכס"מ בדעת הרמ' שאף למ"ד צבור מייתי אף שצבור מייתי מ"מ הוא בא לכפרת הבי"ד והחזו"א כ' שאף למ"ד ב"ד מייתי מ"מ בעי ידיעה של הציבור שאף הם מתכפרים ומוכיח הוא מהתוס' ומהגמ' דלעיל דמרוכים ונתמעטו וממה שבעי ידעה דבי"ד א"כ לכא' אין מחלוקת ביניהם למה בא הקרבן שלכו"ע הקרבן בא

לכפרת הבי"ד וכמבואר בכס"מ וגם הוא מכפר על הציבור כמו שהוכיח החזו"א. ואין המחלוקת אלא על מי הטילה התורה את הקרבן האם הטילה אותו על הציבור או שהטילה אותו על הבי"ד. א"כ צ"ע למה למ"ד בי"ד מייתי פשיטא דגמ' שאם מתו בי"ד הראשון הא ליתנהו ולמ"ד צבור מייתי נסתפקה הגמ'. **ובנוסח אחר** תשאל אותה שאלה שאם למ"ד צבור מייתי אף שהבי"ד הראשון מת מ"מ שייך לחייבם בקרבן ולכאו' היינו כדי שיתכפרו בי"ד האחרון וא"כ חובת כפרה דבי"ד האחרון מחייב את הציבור א"כ גם למ"ד בי"ד מייתי למה חובת כפרה דבי"ד האחרון לא יחייב את הבי"ד בקרבן. **ולכאו' הביאור** בד' הגמ' שלמ"ד בי"ד מייתי לו יצויר שהיו שני הבי"ד קיימים היו מתחייבים יחד קרבן אחד וכיון שמתו מקצת א"א לחייב מקצת חיוב שלם של קרבן שאין חיובם אלא בשותפות משא"כ צבור מייתי אין כאן חיוב על מי שאינו חייב ועי' להלן שנכ' ספק בדבר אם היו בי"ד קיימים אם ראוי להתחייב ב' קרבנות או קרבן אחד בשותפות.

ומת אותו בי"ד אם אותו בי"ד קיים האם יחויבו ב' קרבנות או קרבן אחד

בגמ' שם "הורו ב"ד וכו' ומת אותו ב"ד וחזרו והורו וכו' או"ד ידיעה דהוא בי"ד **שהורה בעינן**" מתוך לשון הגמ' מבואר שאם לא היו אותם בי"ד מתים אף למ"ד בי"ד מייתי היו מחויבים ב' הבתי דינים בקרבן. שכל הנדון הוא משום דילמא ידיעה דהוא בי"ד שהורה בעינן אך מצד שלא חטאו כל הקהל מחמת בי"ד בזה לא היה ספק. ומשכח"ל באופן שנזדקנו הבי"ד ובאו דיינים אחרים תחתיהם. [בשו"ת הרשב"א ח"ו סי' קצ"א כ' שאם נזדקנו הדיינים מסתקים מבי"ד ובמאירי סנהדרין לו. כ' שאף שאין מעמידים בסנהדרין זקן אבל בנתמנה כשהוא בחור ונזדקן אין מסלקין אותו (ישר הורי)] אמנם יל"ד שבעינן ידיעה בתורת בי"ד וכשנסתלקו מבי"ד אין ידיעה בתורת יחידים מועלת להם. **ויל"ד** האם היו חייבים בקרבן אחד או בב' קרבנות. רצוני לומר שהנה לענין עשו מקצת הציבור בחלב ומקצת בעכו"מ כ' התוס' שיש להסתפק אם חייבים גם בקרבן חלב וגם בקרבן דם וכו' חזו"א ס"ק יא שהיו מחויבים ב' קרבנות משום שכל מיעוט חייב קרבן דמיעוט האחר מסעודו ליחשב כרוב. וא"כ מצאנו ב' חיובים ברוב אחד ויל"ל שה"נ היו חייבים ב' קרבנות.

מת הבי"ד האם הכוונה שמת כל אותו בי"ד או שמת אחד מן הבי"ד

הנה בהורו בי"ד ומת אחד מהן לכאו' אין מתחייבים בקרבן העלם דבר שהרי אין הקרבן חל על היחידים כי אם על הבי"ד ואם מת אחד מן הדיינים של הבי"ד הראשון הרי הבי"ד בטל ואף שהדיינים קיימים לכאו' אין הקרבן חל על היחידים, ואם הוסיפו עוד דיין לבי"ד לכאו' הוא בי"ד אחר ואין זה בי"ד הראשון. וא"כ לכאו' פירוש הגמ' מת

הבי"ד והורו בי"ד וכו' היינו שמת אחד מן הבי"ד ונתוסף עוד דיין חדש ושוב הורו. [הרה"ג א.ע.א.]

או"ד ידיעה דההוא בי"ד בעינן - האם הוא חסרון בידיעה או חסרון בחיוב
גמ' או"ד ידיעה דההוא בי"ד בעינן ולגירסא זו שלפנינו החסרון הוא בידיעה והיינו שאף שצבור מייתי מ"מ בעי ידיעה של בי"ד שעשו מחמתן בעינן ולכא' כן מוכח **מהתוס'** בד"ה אלא כי תבעי לך שכ' וז"ל "צ"ע אי הוה מצי למבעיה למ"ד בי"ד מייתי אם מתו מיעוט צבור הראשונים ולא נודע כי אם אל אלו החיים מי אמרינן בי"ד חייבים דמ"מ הם הורו שלא כדת או לא" ולכא' משום שגרס התוס' כגירסתן שאף למ"ד ציבור מייתי מ"מ בעי ידיעה דבי"ד נסתפק אם גם למ"ד צבור מייתי י"ל דבעי ידיעה דצבור.

אבל **הר"ח** גרס או"ד הוראה דההוא בי"ד בעינן **ופירש** פי' שיחזרו בהן ממנה וכיון דלא אפשר לא מייתי צבור פר וסלקא בתיקו. **וביאור ד' הר"ח** לכא' כוונתו כד' **החזו"א** סימן יד ס"ק ח' שכ' [ליישב קו' המל"מ שבגמ' יומא דף פ. מבואר שאם עמדו בי"ד וחייבו על שיעור זוטא פטורין מן הקרבן דאין שבין מידיעתן ומ"ש מסוגיין שאמרו שכיון שאילו שבו בי"ד ואף הוא ידע ושב נחשב ששב מידיעתו וכו' וז"ל] אבל נראה דה"ט דפטורין דכיון דלא חזרו בי"ד שהורו הו"ל כב"ד אחד אוסר ואחד מתיר ודעביד כמר עביד דעביד כמר עביד ונהי דלענין לאכול עכשיו צריך לנהוג כב"ד שבדור הזה כדכתיב אלא השופט אשר בימך מ"מ לענין חטאת אין מחיבין להן ע"פ בי"ד דהשתא כיון דאכילתן היתה בהיתר שבשעת אכילה הלכה כב"ד הראשון ולפיכך מקרי לא שב מידעתו דאף אם בשעת אכילה ידע שב"ד האחרון יפלוג על בי"ד הראשון צריך לנהוג היתר כב"ד דהתשא ומה"ט אין מביאין נמי פר ע"פ בי"ד האחרון כל שלא שב בי"ד ראשון" וכיסוד הנ"ל ל בספר **גבורת ארי** ביומא דף פ. בהוספות מסוף הספר ועיין להלן כנ"ל בשם הרש"ש ולכא' זהו כוונת הר"ח שצריך שבי"ד הראשון יחזור בו.

ביאור למה נסתפקה הגמ' לפי"ד ר"ח בבי"ד ולא ביחיד

וספק הגמ' לפי"ד ר"ח לכא' הוא בזה גופא האם כיון שלפי בי"ד שלפנינו חטאו הציבור מייתנין קרבן הנ"מ מביאים פר או"ד שכל שלא שבו בי"ד הראשון אין מביאים פר. [בחזו"א שם פירש שמדובר שבי"ד הראשון חזרו בהם עי"ש באריכות מה שפירש ונדחק בלשון הגמ' אמנם בר"ח לכא' להדיא מפורש שלא חזרו בהם בי"ד הראשון] **וצ"ע** א"כ למה נסתפקו לעניין קרבן ציבור ולא לעניין חטאת היחיד באופן שלא עשו רוב ציבור **עוד צ"ע** לפי"ד הר"ח שמשמע מדבריו שאין חסרון בידיעה במה שבי"ד שהורו לא נודע להם אלא

החסרון משום שלא חזרו בהם וא"כ צ"ע למה נסתפקו בעשו מקצת הקהל ע"י בי"ד האחרון ולא נסתפקו בכל הקהל שעשו ע"י בי"ד הראשון ועתה בי"ד האחרון מחזירים אותם מן הטעות האם לחייבם קרבן שהרי להר"ח איירין למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב ויש להסתפק אם לא חזרו בהם בי"ד ראשון וחזרו בהם בי"ד אחרון האם חייבים בקרבן יחיד על פיהם ונראה שיש חילוק בין קרבן יחיד לקרבן ציבור שלעולם הא פשיטא שאין בי"ד יכול לבטל למפרע דברי בי"ד אחר ולפיכך כל יחיד שעשה על פי בי"ד אחר ולא חזרו בהם פטור שאין ההוראה של הזמן שעבר מסור לבי"ד זה אלא לבי"ד שהיה וה"נ אם עשו כל הקהל עפ"י בי"ד הקודמים אין חזרת בי"ד של עתה מחייבתם אלא שכאן איירי בבי"ד שהם עצמם הורו שחלב מותר ועשו מקצת הקהל על פיהם וחזרו בהם ועתה לפי חזרתם אם יצטרפו הקודמים שעשו עפ"י בי"ד שמתו להם אזי הם מתחייבים בקרבן ומשום"כ יש להם בכוחם להורות גם על פסק בי"ד הקודם הואיל והוא נוגע להם לענין חיובם שלהם, ויל"ע.

דרך נוספת לפי"ד הקר"א שיובא להלן כל הטעם שמצטרפים ב' ההוראות אפילו באותו בי"ד למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב ולא אומרים שבידיעה ראשונה נתחייב כבר בקרבן יחיד ושוב איך יכול להצטרף לקרבן ציבור הוא משום שאחר שהורו שנית שחלב מותר פטור את החוטאים שנתחייבו בקרבן וזה גופא הצירוף עתה שכשחזרו בהם מהוראה שניה בזה חייבו את כל הקהל יחד בקרבן ולהנ"ל גם ביחיד בזמן שהתירו פטור אותו מן הקרבן אך כשחזרו בהן אז ההוראה הקודמת מחייבת אותו בקרבן ואין לזה שייכות לבי"ד זה אבל בציבור ההוראה בב"א מחייבת אותן קרבן.

צ"ע לפי"ד הגבול"א שאין בי"ד מבטל בי"ד חברו האין מצטרפים ראשונים שעשו ע"י בי"ד שמת

גבול"א ביומא דף פ' כ' שאין דין יחיד שעשה בהוראת בי"ד שצריך להביא קרבן אלא כשבי"ד חזרו בהם אבל כשלא חזרו בהם בי"ד א"צ להביא קרבן משום שאין לך אלא שופט שבימך וא"כ צ"ע בסוגיין האין יצטרפו אותן מיעוט שעשו עפ"י בי"ד אחר כיון שמת ולא חזר בו א"כ העושים על פיו הם פטורים ואף לאחר שבי"ד אחר חולק עליהם ואוסר מ"מ אין לך אלא שופט שבימך והאין הם מצטרפים לקרבן ציבור. קו' [הרה"ג ר' א. ק.] והנה הרש"ש ביומא דף פ. נתקשה בקו' זו ועי"ש שכ' שמשמע מד' הרמ' שהכא איירי שבי"ד הראשון חזר בו [כוונתו שהרמ' בה"ד כ' בד"ן הורו בי"ד שחלב מותר ועשו מקצת על פיהם וחזרו והורו שע"ז מותרת ועשו על פיהם דאיירי שחזרו בהם בי"ד בדם קודם שהורו בע"ז ואח"כ כ' בד"א בשהיה המורה בי"ד אחד אבל אם מת בי"ד שהורה וכו' ומשמע שאדלעיל קאי באותו ענין שחזרו בהם

מהוראה ראשונה] ועדיין אין כאן ישוב גמור שמ"מ חיובם הוא ע"י בי"ד שבימיהם ולא ע"י בי"ד האחרון והאיך מצטרפים אמנם לקמן יתבאר כמש"כ לעיל עפ"י הקר"א שטעם הצירוף הוא משום שלאחר שבי"ד שני פסק להיתר בזה בטל את קרבן הראשונים וי"ל שאף לפי"ד הגב"א לגבי הבאת הקרבן אזלין בתר בי"ד שבאותו זמן ואם בי"ד אומרים שאינו חלב פטורים מקרבן ואז כשחזרו בהם בי"ד השני חייבו את כל הקהל יחד בקרבן ציבור.

וברש"ש שם כ' ונ"ל דזהו דאמרינן בהוריות או דלמא ידיעה דהוא בי"ד דהורו בעינן ור"ל כיון דהם לא חזרו קרינן בהו ואל השופט בימים ההם והיינו שזה גופא צד השני דהגמ' שהטעם שב' בתי דינים אין מצטרפים הוא משום שבי"ד ראשון לא חזר בו והדברים מתאימים עם גירסת הר"ח שהובאה לעיל וזה מש"כ שם בביאור ד' הר"ח עפ"י החזו"א.

ואף החזו"א כ' שמירי שחזרו בהם בי"ד הראשון והטעם שכ' כן הוא משום שכ' שכיון שאף למ"ד שצבור מייתי בעי ידיעה דבי"ד, וראיתו ממה שבי"ד סומכין ועוד ראיות הבאנו לעיל וא"כ כ' שאם לא נודע לבי"ד הראשון האיך יועיל ידיעה דבי"ד השני וע"כ שנודע לראשון,

לכא' בהכרח צ"ל שחזרו בי"ד הראשון דאל"ה למה הוצרכו בי"ד השני להתיר
ולכא' צ"ל כן שאל"כ שלא חזרו בי"ד הראשון מהוראתם למה הוצרך בי"ד השני לחזור ולהתיר את החלב והרי כבר הותר. ויש לדחות שבי"ד שני עמד מתחילה ואסר ולכך הוצרך שוב להורות היתר, ואולי גם אם לא אסרו מתחילה שייך לעמוד במנין שוב על דין החלב שאחר שבי"ד הראשון מת יכול חכם לומר שהוא אסור עד שיעמדו בי"ד שבאותו הדור להתיר ואף שהוראת בי"ד מחייבת אינה מחייבת אלא כל זמן שהם קיימים שאין לך אלא בי"ד שבימיהם. יל"ד בבי"ד שהורה היתר בחלב ומת ואח"כ עשה יחיד על פיהם האם יש להתיר משום הוראת בי"ד או שכיון שאין לך אלא בי"ד שבימיהם כל זמן שבי"ד שבאותו הדור מורה אין זה נחשב כיחיד שעשה בהוראת בי"ד אע"פ שרשאי הוא לנהוג היתר ע"י דין שנהגו הראשונים ויל"ע.

יום ג' טז' אייר

אליבא דמ"ד צבור מייתי - מ"ד צבור מייתי מי המתכפר

מחלוקת זו בדף ד': לר"מ בי"ד מביאים ולא הציבור לר"י יב' שבטים מביאים י"ב פרים וזהו צבור מייתי לר"ש פר ושעיר לכל שבט ופר ושעיר לבי"ד והיינו שצבור ובי"ד מייתי והרמ' פסק כר"י שכ' הרמ' פ"ב ה"א " כל שבט מביא פר חטאת" ומאידך כ' שם בתחילה ההלכה "הרי בי"ד חייבים להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה" ואף

שפסק הרמ' שצבור מייתי כ' **הכס"מ** "ואע"פ שאין בי"ד מביאין כתב תחלת הפרק הרי בי"ד חייבין להביא מפני שמה שמביאין הצבור בשביל הבי"ד הם מביאים"

ובפיה **"מ להרמ'** כ' בדף ד: "דעת ר"י שאומר כל קהל וקהל ולא יחייב לב"ד הגדול כלום שיש קרבנות הרבה יביאו אותן שלא חטאו ע"י חוטאים" הנה קרא לבי"ד חוטאים, ולצבור אינם חוטאים והבאתם היא של שאינם חוטאים ומביאים ע"י חוטאים. משמעותו שהקרבן בא לחטא הבי"ד לבד.

[הרמ' מנה במצוה סט' חטאת חלב, ושעירה דע"ז, ושעיר נשיא, ופר כהן משיח. כולו כמצוה אחת והטעם כ' בשורש השביעי שאין ראוי למנות את פרטי המצוה כמצוה נפרדת ומאיך במצוה סח' מנה כמצוה בפנ"ע את פר העלם דבר והקשה הרלב"ג [ויקרא ד, א] סתירת הדברים נועין בהגהות הגרי"פ פעלא ח"א מ"ע קלו-ז-שפב] ומשמעות העניין שהוא מין קרבן אחר ולמ"ד שבי"ד מייתי היה מקום לומר שעיקר הקרבן בא על ההוראה אך לכאול למ"ד צבור מייתי א"כ הם מביאים על חטאתם וא"כ הוא פרט ממצות החטאת ומבואר ברמ' שאף למ"ד שצבור מייתי אין זה פרט מן ממצות החטאת אלא מצוה בפנ"ע ולהנ"ל בפיהמ"ש עיקר קרבן לחטא ההוראה וכמש"כ הכס"מ]

ובספר **החינוך** מצוה קכ' כ' וז"ל שיקריבו סנהדרין גדולה קרבן אם טעו וכו' כבר כתבתי למעלה כי מכוונות הקרבן להכנעת נפש המתאוה ולהגדיל נפש השכלית ועל כן בהגיע אל הגדולים טעות בדבר ידוע כי בחולשת השכר אירע להם וראויים לחזקו על כל פנים ועל כן וכו' **ובהמשך כ'** "ואמרו שיתחייבו הבי"ד קרבן חוצה לומר שיביאו קרבן שבטי ישראל כנגדם כמו שמבואר בהוריות וכו' יב' פרים"

והחזו"א סימן יד ס"ק כ' הוכיח שאף למ"ד ציבור מביאים מ"מ בי"ד מתכפרים עיד"ז ממה שבעי ידיעה של בי"ד ה. הובא ברמ' פי"ד ה"ד

הנה סמיכה היא ע"י בי"ד והכלל שסמיכה בבעלים בעינן ועי' בתוס' במנחות דף צב: ד"ה הא לר"ש שאפילו לר"ש שס"ל שצבור מייתי ובי"ד מייתי ובי"ד מתכפרים בפר שלהם מ"מ סומכים הבי"ד אף על פר הציבור, "כיון דעל ידיהן נעשה חטא קרי להו בעלים"

יש להסתפק מתו כל הבי"ד לאחר ידיעה קודם הקרבה למ"ד צבור מייתי - להרמב"ם
הנה לולי"ד הרמ' ומ"ד צבור מייתי היינו לכפרת צבור בלבד בדין שמתו בי"ד קודם כפרה [לאחר ידיעה - שהרי בעינן ידיעת בי"ד כמבואר בגמ' בסוגין כי תבעי לך למ"ד צבור מייתי וכו']

א"ד ידיעה דההוא ב"ד דהורו בעינן] לכא"ל חייבים להביא שהרי הם טעונים כפרה אך להרמ' שמביאים לכפרת ב"ד יל"ד מתו ב"ד האם מביאים קרבן או לא האם אין מביאים את הקרבן אלא לכפרת ב"ד [ואף להוכחת הגר"ח שבמקום שאין פר מתחייבים היחידים אין ראיה שיש הבאה של הפר לכפרת הציבור כאן כיון שהיה ידיעה נתחייבו בפר ושוב אין חיוב של היחידים]. או שיש הקרבה לפר גם לכפרת הציבור. ויש מביאים ראיה שיש גם לצבור כפרה מהגמ' דף ז: שדנה בכהן משיח שהורה עם הציבור האם מתכפר עם הציבור כיון שכפרתן שווה ואם אין כפרה לציבור צ"ע.

ובגמ' דנו בעשו מקצת עפ"י ב"ד ומתו אותו ב"ד ואמרו אלא למ"ד צבור מ"י צבור הא קאי א"ד ידיעה דההוא ב"ד בעינן ולכא"ל אף שהצבור קאי אך הב"ד שעליו הפר בא מקצתו לא קאי. ואולי שזה היה פשוט שהפר יבא לכפרת הב"ד השני שהרי במתו מקצת ב"ד קודם כפרה הפר בא ע"י דף ו.

גמ' הורו ב"ד שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל ומת אותו ב"ד וכו' אליבא דמ"ד ב"ד מ"י לא תבעי לך דהא ליתנהו כי תבעי אליבא דמ"ד צבור מ"י

צ"ע לד' הרמ' הובא לעיל שאף למ"ד שצבור מ"י מ"מ הם מביאים לכפרת הב"ד וא"כ כיון שבי"ד ראשון מת הא ליתנהו להתכפר וא"כ האיך יביאו וצ"ל שיביאו לכפרת ב"ד השני ואין קו' הגמ' אלא שא"א לחייב קרבן השותפים לב' בתי הדינים במקום שמקצת השותפים לא קיימי אך לחייב את הציבור לכפרת חלק מן החוטאים אפשר.

יש להסתפק בספק הגמ' הורו ב"ד עשו מיעוט ומת אותו ב"ד – האם הספק גם בחלב ודם
יש להסתפק הורו ב"ד שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל ומת אותו ב"ד ועמד ב"ד אחר והורו שדם מותר האם הוא בכלל הספק. ובחזו"א סימן יד ס"ק י' כ' שה"ה בחלב ודם וכו' וז"ל "ולפי"ז לעולם כשהורו ב"ד ועשו מיעוט הקהל צריך לחקור אם לא טעו ב"ד שלפניהם באחת מן הכריתות בזמן מן הזמנים ועשו מיעוט על פיהם ומיהו וכו'" **אמנם** יל"ע לפימש"כ המאירי והלח"מ בדעת הרמ' שספיקא זו דגמ' באת"ל נאמרה ולכך פסק הרמ' שחלב ועכו"מ מצטרפים בתורת ודאי א"כ למה דנה הגמ' בחלב וחלב טפי הו"ל למינקט בחלב וע"ז למסקנת הגמ' דמצטרפי. ומשמע שדווקא חלב וחלב אבל חלב ודם אין מצטרפים. **הוספה** אבל בלשון הרמ' משמע שאפילו בחלב וע"ז מספ"ל לגמ' שכל הרמ' ה"ד "בד"א בשהיה המורה ב"ד אחד אבל אם מת ב"ד שהורה תחלה ועמד אחר והורה אין אלו מצטרפין לאו **אפילו** הורו שני בתי הדינים בדבר אחד כגון חלב וחלב או דם ודם" ומלשונו משמע שהספק היה אפילו בב' דברים אלא שלדינא אין מצטרפים. [ועי' כס"מ שגירסא אחרת היתה לו בד' הגמ'] וא"כ מש"כ להלן הוא לפילפולא ולא לפרש שום שיטה.

והטעם י"ל שבזה לא דנה הגמ' כלל מב' טעמי א. לפי"ד הרמ' דאיירי שנודע לבי"ד והקשה הקר"א שבמקום שנודע לבי"ד א"כ נתחייבו כבר בקרבן יחיד וא"כ האיך

יתחלף חיובם לקרבן ציבור וכל' הקר"א שכשחזרו והתירו הרי חזרו בהם ממה שחייבו קרבן יחיד ונפטרו היחידים, וכששוב חזרו בהם נתחייבו יחד בקרבן ציבור. וה"נ י"ל בעמד בי"ד אחר והורה שחלב מותר הפקיע את חובת היחידים מן הקרבן, וא"כ כל זה במקום שבהוראה שניה בטל חיוב קרבן יחיד מן היחידים אבל במקום שהורו שדם מותר הרי לא נשתנה דינם.

ועוד יש לדון לפי"ד המבי"ט שב' חלקי הגמ' בצירוף החטאים וצירוף בתי הדינים הם ב' מיני ספיקות שונים, וספיקות הגמ' הראשונים שדנה בצירוף של חטאים שונים הם לחיוב אותו בי"ד דווקא שהרי כ' הלח"מ בשם המבי"ט [הובא לעיל] שלוליא שהיה ידיעה בינתים לא היתה הגמ' מסתפקת כלל ובודאי שב' חטאות מצטרפים שמ"מ בי"ד החטאו את רוב הציבור וספק הגמ' היה שכיון שהיה ידיעה בינתים לא יצטרף ובודאי שס' זו שייכת לאותו בי"ד שגרם חטא לרוב הציבור אבל בב' בתי דינים ל"ש האי ס' וספק הגמ' בצירוף בתי הדינים לכא' הוא משום חטא הציבור שמצטרף ע"י ב' בתי הדינים ובזה י"ל שדווקא אותו חטא מצטרף

אלא שיש להעיר שב' הספיקות תלויות זו בזו ואין מקום לחייב בשניהם שאם ב' חטאים מצטרפים היינו שיוסוד המחייב הוא חטא הבי"ד אין ב' בתי דינים מצטרפים אבל הרמ' פסק מכוח את"ל שב' חטאים מצטרפים, ועדיין פסק שספק הוא אם שב' בתי דינים מצטרפים. ויל"ע שאם ב' חטאים מצטרפים היינו שהחייב על הבי"ד א"כ האיך ב' בתי דינים יצטרפו ויל"ע.

ברמב"ם כ' שהורו בי"ד בחלב וע"ז מצטרפים ובב' בתי דינים אין מצטרפים והאריכו בבזה הכס"מ הלח"מ ומהר"י קורקוס והגר"ח אם הוא מדין ספק או מדין ודאי והדברים מפורסמים.

בראב"ד מוכח שאין הקרבת הקר"צ פוטרת את היחידים.

ועי"ש ראב"ד ובפשטות קו' שמדין ספק אין מביאים לא הבי"ד ולא היחידים קרבן. ומדבריו מוכח שאין הקרבת הקרבן פוטרת את היחידים שאם הקרבת הקרבן פוטרת את היחידים א"כ אפילו אם בתורת ספק לא היה קרבן קרבן הציבור היו היחידים מחויבים בקרבן יחיד. ועדיין יש לחקור האם חיוב הקרבן ציבור הוא פוטר את הקרבן יחיד כהגר"ח [או ביתר דיוק הצירוף לציבור לעניין חיוב קרבן הציבור הוא הפוטר] או שעצם צירוף הציבור להיות ציבור הוא מה שמפקיע את חובת קרבן היחיד כהחזו"א.

יום ד' יז אייר

דף ג:

מאה שישבו להורות – האיך משכח"ל והרי אין מוסיפין על הסנהדרין

כ' הרמב"ם פ"ט דסנהדרין ה"ב- ג שאין מוסיפים על בי"ד של ע"א וצ"ע האיך משכח"ל בי"ד של מאה וכו' **המשנל"מ** דאירי כשעברו והוסיפו ובתומים סימן יח' כ' שאירי כשאמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות שמעלים אותו ואין מורידים אותו כל אותו היום **ובמרומי שדה** כ' שאין איסור להוסיף אלא שבבי"ד של ע"א אין חיוב להוסיף לעולם אך אם רצו מוסיפים עי"ש.

מאה שישבו להורות – האיך משכח"ל לפי"ד השער משפט שבי"ד שקול מעכב.
הק' הקה"י סנהדרין סימן ג' לפי"ד השער משפט שדין בי"ד שקול מעכב [והוכיח שהפוסקים כ' ששנים שדנו אין דיניהם דין משום שאין בי"ד שקול] א"כ האיך משכח"ל מאה שישבו להורות וכו' **הקה"י** שלעניין לימוד הדין אפשר לדון בבי"ד שקול ורק להורות הלכה למעשה עפ"י [הוראה פרטית] לזה צריך בי"ד שקול. ולפי"ד נאמר כאן שגם בי"ד שמברר ההלכה צריך שיהיה כולו בהוראה אחת ולא רק בי"ד שמורה את הדין. אך לשון הגמ' "הא אחר פטור ואמאי הא לא נגמרה הוראה", משמע שהוא חסרון בהוראה. ועיין בטו"א מגילה כג: כ' שדין אין בי"ד שקול הוא דווקא בבי"ד שמורה עפ"י שקול הדעת ולפי"ד י"ל שמדין עד שיורו כולם כאחד למדנו שהוראה דסנהדרין גדולה שאני מדין שהוראה הוא דין שאין בו מחלוקת והוא יוצא מכל הבי"ד יחד וכיון שלמדנו שדין הוראה שונה מכל דין י"ל שכלפי דין הוראה לא נאמר בו דין אין בו דין בי"ד שקול, שהרי דין הוראה אין תלוי ברוב דעות ולא אמרה תורה שע"י רוב דעות יגמר ההוראה אלא יגמר הדין, ודווקא כשנחלקו ובאו לדין אז יש דין בי"ד שקול.

הא אחר פטור ואמאי הא לא נגמרה הוראה

מבואר בגמ' שדין יחיד שעשה בהוראת בי"ד למ"ד פטור תלוי בדין חיוב בי"ד בקרבן והיינו שדווקא הוראה המחייבת את הבי"ד בקרבן היא פוטרת את היחיד מקרבן. **קרבן אורה חזו"א ס"ק יא וחיד"א בשער יוסף**, וצ"ל שכך למדו חז"ל מקרא דבעשותה שבא למעט יחיד שעשה בהוראה בלבד. ולהלן בעזה"י בדין הורו בי"ד לעקרו דבר מן התורה, נדבר עוד בזה.

ובעניין זה שאם לא נגמרה לא הסכימו כולם לדעת אחת אין עליה שם הוראה עי' מאירי סנהדרין דף פח שכ' בד"ה כל שחזר הזקן לעירו וז"ל "ויראה שאין נעשה זקן ממרא עד שיחלוק על כל השבעים ואחד אבל אם היה ביניהם מי שנסכם עמו אינו נהרג וכן הסכימו חכמי הדורות שלפנינו" ולהנ"ל שהוא חסרון בהוראה מבואר טפי. אמנם ברמ' הלכות ממרים לא מצאתי דין זה.

יש לדון שד' הגבוי"א יומא דף פ. הם בדווקא בדין שלא היה בו מחלוקת

הנה לאחר הנתבאר בסוגיין שנגמר הוראה הוא דווקא כשהורו כולם ונפק"מ גם לענין יחיד שעשה בהוראת בי"ד, ולכא' אף למסקנה שא"צ שיוור כולם אמנם מ"מ אם ידע אחד מהן שטעו ואמר להן טועים אתם שאין מביאים קרבן ציבור ה"נ שאין בו דין יחיד שעשה בהוראת בי"ד והיינו משום שכל שאמר אחד טועין אתם אין לזה שם הוראה. יל"ד שדין "אין לך אלא שופט שבימך" אמור דווקא במה שנחשב כהוראה אבל בדבר שהוא תלוי במחלוקת אף שהוכרע ע"י רוב אין בו דין שופט שבימך ונפק"מ שאף שהורה בי"ד אחר א"צ להביא קרבן דווקא בהורה כל הבי"ד אבל אל"ה לאו הוראה היא

תיובתא דר' יוחנן ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה ואי לא לא הוי הוראה – רמ"ה סנהדרין יד.

בגמ' סנהדרין יד: ת"ש מצאן אבית פגי והמרה עליהן יכול תהא המראתו המראה ת"ל וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם דנפוק כמה אילימא מקצתן דילמא הנך דאיכא גואי קיימי כוותיה אלא פשיטא דנפוק כולהו וכו' וכו' **הרמ"ה** וז"ל "וכי תימא דנפוק רובא דאי נמי מיפלגי הנך גואי עליהו ארובא סמכינן וכי המרה עליהן איחיובי מיחיב כי סמכינן ארובא ומחייבין ליה היכא דאיתא לכולה סנהדרין בהדי הדדי דאפליגו דכיון דשמעי רובא טעמא דהך מיעוטא ולא הדרי בהו סמכינן ארובא וכי המרה עליהן חייב אבל היכא דלא קיימי בהדי הדדי לא הויא הוראתן הוראה לחיוביה להאי דאיכא למימר דאי הוה הנך גואי הכא הוה אמרינן טעמא דהוא מסתבר להאיר ובא דקיימא אבראי והוה הדרי בהו **והכי אמרינן נמי בהוריות גבי הורו בי"ד אי איתא לכולה סנהדרין הויא הוראה ואי לא הויא הוראה**" מבואר בד' הרמ"ה שהחסרון בהוראה כאן הוא משום חסרון בירור הדין שאם היו כולם יחד אפשר שהיה הדין מתברר יותר. אמנם מצד עצם ההוראה גם הוראה של מקצת סנהדרין היה יכול להחישב הוראה של בי"ד הגדול אלא שחסר בהוראה משום שאפשר שהרוב היו אומרים להיפך וחסרון דרוב הוא כנ"ל. וא"כ יוצא שמצד עצם שם הוראה א"צ הוראה של כל הבי"ד אלא של גם של חלק הבי"ד. ולפי"ז מתפרשת ד' הגמ' שס"ד דאף דליכא כולם מועיל משום ה"ט דגם הוראה דמקצת הוי הוראה וקרא קאתי למימר שהוראה שאינה מבוררת כל צרכה שאפשר שאם היו כולם כאן היו מבררים אחרת בזה חסר שם הוראה. ולפי"ד **לכא' בהכרח דין מתני' דלקמן ד"אם ידע אחד מהן שטעו ואמר להן טועים אתם שאין מביאים קרבן ציבור**" אינו כפרש"י שהוא משום דינא דעד שיוור כולם שהרי אין כאן חסרון בבירור הדין ועי"ש בתורא"ש בשם רמ"ה שכל שאין הפירוש כד' רש"י דעד שיוור כולם שהרי איתותב אלא שהוא משום שכשאמר אחד מהן שטועים אתם הוא קרוב למזיד. וא"כ הוא לשיטתו שס"ל שדין דאי איכא כולם הוי הוראה ואי לא לא הוי הוראה הוא דין בבירור הדין ולא נאמר בו דין שיהיו שם כל הבי"ד אמנם רש"י פירש באופ"א ויעוין להלן במש"כ בביאור שיטת רש"י והרמ' בסוגיאי.

ולכאו' לפי"ד הרמ"ה לגבי זקן ממרא לכאו' פשוט שאף אם אמר אחד מהן שהן טועין אין זה מונע דין זקן ממרא.

תיובתא דר' יוחנן ואלא מאי כל עדת וכו' – בדעת הרמ'

כ' הרמב"ם פי"ג ה"א "וכן אם הורו וידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועים אתם ורבו עליו המתירים והתירו הרי ב"ד פטורין וכו' שנא' ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כל הסנהדרין ידע אחד מן הסנהדרין או מיעוטן שטעו המתירין ושתקו הואיל והורו ולא היה שם חולק ופשטה ההוראה ברוב הקהל הרי ב"ד חייבין בקרבן" וכו' **כ' הלח"מ** שדין ידע אחד מהן שטעו הוא מתני' דף ד: ודין שתק אחד הוא מדיוק הגמ' בג: ממתני' דף ב. וידע אחד מהן שטעה שהוא חייב הא אחרים פטורים. אך מש"כ הרמ' שטעם הפטור באמר להם טועים אתם הוא מקרא דואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כל הסנהדרין איתותב בגמ' ואמרו דקרא אתי למימר דאי איכא כולם חייבים ואל"ה פטורים. **והקשה הלח"מ** דלהרמ' צ"ע למה לא אמרו שקרא שכל עדת ישראל בא ללמד שאם יש אחד שחולק בב"ד פטור ואם שותק חייבים.

לפי"ד הרמ' מאה שישבו א"צ שיוורו כולם – קר"א – יל"ד אם מועיל רוב של הנוספים

והנה ר"י אמר "מאה שישבו להורות אין חייבים עד שיוורו כולם" והרמ' לא העתיק דין זה להלכה משמע שהנוסף מן המנין אינו מבטל את ההוראה אף אם חלק על הבי"ד [קר"א] ויל"ע בנוספים על המנין האם מועיל שבעים ואחד שמורים או"ד שתלוי בב"ד עצמם.

והנה בגמ' אמרו שכל עדת ישראל בא לומר שאי איכא כולם הוי הוראה ואי ליכא כולם לא הויא הוראה ולוליא קרא היה מועיל גם רוב בי"ד הגדול ונראה פשוט שלס"ד דגמ' שא"צ שיהיו כולם וסגי ברוב בודאי שתלוי ברוב סנהדרין עצמו ולא במצטרפים למנין.

בגדר זה שצריכים דווקא דיינים של סנהדרין גדולה ואין ההוראה אלא דווקא מה שהם מורים ולא שייך לעניין זה צירוף של אחרים הנה בגמ' בסנהדרין מבואר שאין סנהדרין של ע"א שווה לדין סנהדרין של כג' שסנהדרין של כג' כל שחסר אחד מהן אין שם סנהדרין עליה משא"כ סנהדרין של ע"א אף שחסר הימנה מן הדיינים עדיין יש עליה שם של סנהדרין גדולה שנסתפקה הגמ' שאפילו אם המרה את דעת מקצתן ג"כ יועיל וא"כ מובן ס"ד דהגמ' כאן שא"צ שיוורו כולם. ובודאי שלעניין זה הוא תלוי בגוף הדיינים של סנהדרין גדולה ולא למצטרפים עמה למנין. ועי' בחידושי הגר"ח על הש"ס סימן מו' [בעניין קידוש החודש] שאיכא חלות שם מנוי בעצם הגברא של ע"א זקנים דהגברא מיקרי מנוי בסנהגריין גדולה וחלות עליו חלותי דינים מיחודים מלבד חלות דין סמוך ולכאו' הדין הנ"ל מוכיח את זה שלא ישיבתם יחד כבי"ד של ע"א קובעת להם שם סנהדרין גדולה אלא שהם בעצמותם דייני סנהדרין גדולה. וכל הוראה שלהם היא הוראה של סנהדרין גדולה ועיין

וי"ל שדברי הרמ' שהטעם שידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועים אתם פטורים מקרבן משום על עדת ישראל הוא נלמד מדין הגמ' ד"אי איכא כולם הויה הוראה ואי לא לא הוי הוראה" שכיון שבעי כולם בהוראה ממילא אם אחד מהם אומר שהם טועים פטורים מקרבן שלגבי דין אי איכא כולם בהוראה לא מועיל דין רובו ככולו האמור בב"ד. **והטעם בזה** שלמסקנת הגמ' לא בא קרא דכל העדה לאפוקי רוב אלא בא לומר שאי איכא כולם הוי הוראה ואי לא"ה לא הוי הוראה ומבואר בגמ' שלוליא קרא אף הוראה של רוב בי"ד הגדול שלא ישבו במושב בי"ד והורו מחייבת קרבן שנעלם דבר מעיני העדה לס"ד אינה מתפרשת על עיני העדה בתורת בי"ד אלא על הדיינים שהם עיני העדה ואם מרחבם נעלם דבר והורו מחייב בקרבן ולמסקנה יל"ד האם קרא אתי לומר שבעינ במושב בי"ד או"ד שבעינ שיעלם מעיני כל העדה, והנה אם קמ"ל קרא דאין הדין תלוי בדיינים אלא במושב בי"ד של הסנהדרין א"כ יש בו דין רובו ככולו אבל י"ל בדעת הרמ אין הדין תלוי בהעלמה של המושב בי"ד של הסנהדרין אלא בהעלמה של הדיינים של הסנהדרין אלא שבעינ שיעלם דבר מעיני כל דייני הסנהדרין וכלפי זה לא שייך דין רוב ככול שכל דין רוב הוא במקום שמשפיע על המיעוט אבל כאן אין הדין תלוי במושב בי"ד ואין הרוב משפיע על המיעוט ובעי שתצא ההוראה מכולם.

ואף שעולה שקרא בא לומר שבעינ כל ולא רוב אמנם יש חילוק גדול בין המסקנה לבין ד' ר"י שלפי"ד ר"י הוא כל בא לומר שנאמר כאן שאין בו דין רובו ככולו וע"ז הקשתה הגמ' מדין שאין גוזרים גזירה על הציבור אלא במקום שרוב הציבור יכול לעמוד בו ונלמד מקרא דהגוי כולכם ומבואר ש"כל" האמור בתורה לא בא לאפוקי רובו ככולו. אך למסקנת הגמ' לא בא הפסוק לומר שאין דין רוב ככול אלא להצריך טעות של כל דייני הסנהדרין שכלפי"ז לא שייך דין רוב ככול. **ונפק"מ** שלפי"ד ר"י שהוא דין במושב בי"ד של הסנהדרין שאין בו דין רוב ככל אפילו יש בו מאה אין מצטרפים ועוד נפק"מ שאף בשותקים אין מצטרפים. ואילו למסקנת הגמ' אינו דין במושב בי"ד של הסנהדרין אלא בדיינים של הסנהדרין שצריכים שכולם יטעו ולפיכך אין דנים את המצטרפים לסנהדרין אלא שכשכל דייני הסנהדרין טעו בזה מתחייבים קרבן.

וגם נפק"מ ששותקים מצטרפים וביאור הדין שבשותקים מצטרפים חייבים בקרבן ביאורו שא"צ טעות של כל הסנהדרין אלא צריך שתצא ההוראה מכל דייני הסנהדרין ולפיכך כל ששתק יצא ההוראה הימנו ואם לא שתק ע"י הרוב יצאה ההוראה מהבי"ד והיחיד בטל.

והנה שיטת הרמ"ה מבוארת לעיל שדין הוראה אינה תלויה בשבעים ואחד כלל אלא בבירור הדין ע"י סנהדרין גדולה ומה שצריך שיהיו כולם דנים בדין הוא כדי לברר הדין אמנם מעצם הדין כל הוראה של מקצת הסנהדרין יש לה דין הוראה ולפרש"י מבואר שאינו כן אלא שאין שם הוראה אלא ע"י הוראה היוצאת משבעים ואחד זקנים. וצ"ע לפי"ד רש"י פירוש הסוגיא שם דסנהדרין שס"ד שאפילו המרה מקצת מן הסנהדרין יש לו דין של זקן ממרא.

יום ה' יח' אייר

דעת ר"ש בדין יחיד שעשה בהוראת בי"ד

מתני' בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו כפרתן התורא"ש בדף ב: והראשונים בשבת צג: למדו שפשטות טעמא דר"ש הוא משום שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור והבאנו אותם לעיל בענין "ראיית החזו"א שקרבן ציבור פוטר" ורש"י כ' שם שר"ש סובר שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב והקשו עליו ממתני' ותירץ הר"מ ב"ר יוסף שיחיד שעשה בהוראת בי"ד ד"התם איכא כפרה הכא ליכא כפרה" ועוד כתבו תירוץ שאם נודע לבי"ד הו"ל מזיד ועי' מש"כ שם בביאורם.

והחזו"א סימן יד ס"ק ו' כ' שפשטות ל"ק דר"י אמ"ר דאמר דטעמא דר"ש הואיל וברשות בי"ד הוא עושה הוא מדין יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור אבל איכא דאמרי אמר"י אמר רב אומר היה ר"ש כל הוראה שיצאה ברוב ציבור יחיד העושה אותה פטור א"כ מבואר שדווקא משום שיצאה ברוב ציבור הא לא"ה היה חייב. **ותמה על הראשונים** שכ' שבסוגין מוכח שדעת ר"ש דיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור. וכ' של"ב לא פירשה שטעמא דר"ש הוא מדין יחיד שעשה בהוראת בי"ד הוא מזה גופא שבגמ' בשבת מוכח דר"ש סובר יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב. [ולבסוף כ' שבר"ח פירש שכולהו תנאי דמתני' ס"ל שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור וכ' שצ"ל שלישנא של פשטה הוראה ל"ד]

פירוש ד' האיכא דאמרי לפי"ד הראשונים שדעת ר"ש שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור

למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור האם יש עוד פטור של רבים שעשו

לכאנ' יל"ד שאף למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור צריך לטעם של פשטה הוראה – ישוב על קו' החזו"א חזרו בהן בין שהביאו כפרת והלך ועשה היחיד פטור כ' הראשונים בשיטת רש"י שאף למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב הכא פטור. ופי' הגר"ח משום שהוא מצטרף לציבור לענין זה שיחשב חלק מן החטא המחייב קרבן שבו לא חייבה התורה

קרוב יחיד. ויל"ע שאף למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור בעשה לאחר שחזרו בי"ד לא פטר ותלוי בטעם הפטור שאם הוא מחמת אונס לכא' ר"ש ס"ל שהוא אנוס ולא הו"ל למידע אמנם אם יסוד הפטור של יחיד שעשה בהוראת בי"ד הוא משום דילפינן מקרא וי"ל שיסוד הפטור הוא משום שכל זמן שמורים בי"ד דין החלב שהוא מותר שאין לך אלא בי"ד שבימך ואף לאחר חזרה אין מועיל חזרה אלא מכאן ולהבא ולא לחיוב קרבן. י"ל שמצד דין יחיד שעשה בהוראת בי"ד אם חזרו בהם והוא אינו יודע חייב בקרבן ולכך הוצרכה א"ד לומר שטעם הפטור הוא משום שכל הוראה שיצאה ברוב ציבור יחיד העושה אותה פטור שמצד דין יחיד שעשה בהוראת בי"ד הוא חייב.

וי"ל שבזה נחלקו ב' הלישנות של"ק סוברת שטעם פטור יחיד הוא משום אונס ולפיכך אף שחזרו בהם בי"ד יש לפטור מדין יחיד שעשה בהוראת בי"ד אבל ל"ב סוברת שטעם פטור יחיד העושה בהוראת בי"ד הוא משום שבשעת היתר בי"ד אין לך אלא בי"ד שבימך שבאותה שעה הוא מותר ולכך כיון דבי"ד חזרו בהם שוב אין בו היתר ולכך הוצרכו לטעם של פשטה הוראה ברוב הציבור. עוד טעם שפשטה הוראה ברוב ציבור אין טעם לומר שנחלקה בזה גופא על ל"ק שר"ש סובר יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב דמנ"ל הא ואם על ר"ש דשבת צג נסמכו הי"ל לגמ' להביאו אלא שזו מח' בהוריות של"ב סוברת שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור עדיין אין זה סיבה לפטור אלא משום שפשטה הוראה ברוב הציבור.

בתוס' מוכח שלמ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור אין עוד פטור של רבים

ולהנ"ל יצא שאף למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור מ"מ יש חידוש נוסף בציבור שעשה בהוראת בי"ד שהוא פטור אף במקום שאין פטור של יחיד וכן"ל אבל בתוס' בדף ב: ד"ה ש"מ מיעוט בהוראה חייבים פירש שהוכחת הגמ' שברייטא ס"ל שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב הוא ממה שהוצרך ללמוד שרבים שעשו בשגגת הוראה חייבים שס"ד שיהיו פטורים כשגגת הוראה. והא ניחא למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב א"כ יש פטור של רבים בהוראה. אבל למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור הרי אין פטור חדש ברבים שעשו בהוראת ציבור, ופטור של יחיד כבר נתחדש שאין בשגגת מעשה.

מנין לרש"י שר"ש סובר שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב

ברש"י כ' בשבת שם שבמסכת הוריות מוכח דר"ש ס"ל שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב, וצ"ע היכן מוכח. וי"ל שאם היה ס"ל לר"ש שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור אין חידוש במתני' ואף שדין שעשה לאחר שנודע יש חידוש אך הדין שאף אם עשה

לאחר שהביאו את הקרבן אין בו חידוש. שמה לי נתכפרו הציבור מה לי לא נתכפרו הציבור והרי הוא עשה בהוראת הבי"ד וע"כ שאין פוטר מצד עצם מה שעשה בהוראת בי"ד אלא מצד צירופו לציבור ולכך יש חידוש במה שעשה לאחר שנתכפרו הציבור. אמנם בגמ' דנה שיהא בו מפרסמא מילתא ויל"ע.

יום א' כא' אייר

כל הוראה שיצאה ברוב ציבור

בתוס' ובראב"ד (יעוין בקטע הבא) מבואר שפירוש יצאה ברוב ציבור היינו שעשו רוב ציבור את ההוראה, אבל לשון הרמ' פי"ד ה"ה כ' "כל העושה כפי הוראתן שפשטה ברוב ציבור" ולשונו משתמע שההוראה נודעה ברוב ציבור ומשמע שאפילו לא עשו כמותה רוב הציבור ולכך השיג הראב"ד שם וכו' דווקא שעשה אחר שחטאו רוב הקהל. והיה מקום ברמ' זה לפרש שכל הוראה שפשטה ברוב ציבור לבד אף אם לא עשו כמותה רוב הציבור פוטרת וכל הנדון של יחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב הוא במקום שלא פשטה הוראה. אמנם מאידך **מוכח ברמ'** שבמקום שאין מביאים קרבן אין בו פטור ליחידים [בה"ד לעניין לא נודע חטאתם לבי"ד הוב"ל שכן הוכיחו הגר"ח והחזו"א] וכן משמעותו בפ"ב ה"ב שכו' ויעשו כל הקהל או רובו על פיהם וכו' אבל אם חיסר וכו' וכל מי ששגג ועשה מעשה מביא ובפ"ג ה"א וכן אם הורו ועשו מיעוט הקהל משמע דכל שלא עשה רוח בהקהל חייבין היחידין אף שפשטה הוראה ברוב הציבור [חזו"א] וא"כ אין בזה נפק"מ שכל שאין הציבור מביא קרבן אין מצטרף. **אך לכאן** לפי פירוש הרמ' פשטה הוראתן ברוב ציבור מתפרש טעם אחר להיתר, באופן שעשו רוב הקהל שאין ההיתר כלפי"ד הראב"ד שהוא משום משום שחטאו רוב הציבור ונתחייבו בקרבן. אלא משום שהוראתן פשטה ברוב ציבור

ויש לומר נפק"מ לחומרא שאף אם חלב ודם מצטרפים לעניין קרבן אמנם פטור היחידים [באופן שאין מצטרפים לקרבן דהיינו לאחר ידיעה והקרבה] אין פוטר אלא במקום שאותה הוראה פשטה ברוב הציבור. אמנם זה דווקא כלפי הפטור הנוסף שהתחדש שאפילו כשאין קרב עליהם הקרבן מ"מ חטא הציבור פוטרם ובזה נאמר התנאי שפשט ברוב ציבור אך במקום שקרב עליהם הקרבן אף שלא פשט הוראה בכל ישראל פטורים והראיה שהרי בדין צירוף חלב ודם שלא עשו רוב הציבור לא כ' הרמ' תנאי זה שפשטה הוראה בכל ישראל ומוכח מזה שכל שקרב עליהם הקרבן הקרבת הקרבן מכפרת ואף שלא פשט הוראה בכל ישראל אך כלפי הפטור הנוסף שנאמר שכל חטא הציבור פוטר אפילו כשלא קרב עליהם הקרבן בזה יש תנאי שפשט היתרו בכל ישראל ולכך לא כ' הרמ' דין זה אלא כאן ולא בעצם דין פטור

היחידים שבמקום שהקרבן קרב עליהם. [ואין הדברים מתאימים עם ד' הגר"ח שנקט שצירוף דחלב ודם הוא רק לגבי פטור קרבן יחיד ולא לענין חיוב קרבן] ועי' להלן נפק"מ אחר בפלוגתת הרמ' עם הראב"ד ותוס' [אחר ד' הראב"ד דלהלן].

תוד"ה כל הוראה שיצאתה ברוב ציבור – אין כפרה בקרבן לחטא שנעשה לאחר ידיעה דבי"ד
למעוטי דאם חטאו חצי צבור ועשה גם הוא חייבים, פירוש ד' התוס' חייבים היינו חייבים קרבן יחיד [ולא קרבן ציבור] שכל הדין שעשו רוב ציבור פטורים מקרבן יחיד [ונחייבים בקרבן צבור] הוא דווקא כשעשו קודם חזרה אבל אם לא עשו רוב ציבור קודם חזרה אלא לאחר חזרה ואפילו עשו קודם חזרה אלא שלא היה רוב קודם חזרה אז הדין שחייבים בקרבן יחיד [ופטורים מקרבן ציבור] **וכ' החזו"א** ס"ק ו' שאף **הראב"ד** סובר כן שכל בפ"ד ה"ה "דוקא שעשה לאחר שחטאו רוב הקהל על פיהם שכבר נתחייבו ב"ד אבל אם עשה עד שלא חטאו רוב הקהל מביא חטאת יחיד" ופירש החזו"א שכוונתו שכל שלא נתחייבו קהל בשעת ידיעת בי"ד בקרב"צ אין דינם אלא בקרבן יחיד **וכן פירש בדעת רש"י** במתני' שכל בד"ה בין שהביאו כפרתן "דזה אין מצטרף עם רוב הצבור לפי שלאחר שנודע להם עשה זה" שכל אחר ידיעה דבי"ד אין מצטרף לכפרתן. [ויש לדחות שדווקא אחר שחל החיוב על הציבור ונתחייבו בקרבן אז אין מצטרף לקרבנם משום שנקבע הקרבן על החוטאים שהיו בשעת ידיעה ועי' תוס' דף ג. שיותר בנקל שיצטרפו מיעוט עם מיעוט מאשר מיעוט עם רוב ואם היה רוב ואח"כ עשו מיעוט אין מצטרפים והטעם כנ"ל]

וטעם הדין נראה לבאר שכיון שבעין ידיעה דבי"ד לחיוב הקרבן [אף למ"ד שצבור מייתי כמבואר לעיל] מוכח מזה שההעלמה דבי"ד בעין לחיוב הקרבן וכל שהחטא היה לאחר ידיעה דבי"ד אין כאן העלמה ואף שהחוטאים הם שוגגים מ"מ בשעת החטא אין העלמה דבי"ד והוא כמבואר בגמ' בשבת קב. שהזורק מרה"י לרה"ר ונזכר לאחר שיצא מתחת ידו אף שחיוב הקרבן הוא על מעשהו אבל כיון שיש ידיעה בחטא קודם שנגמר החטא נחשב כמזיד בחטא ואין מחיוב קרבן ה"נ בזה בעין שלא יהיה ידיעה דבי"ד בשעת החטא.

ושיטת הרמ' מד' הראב"ד נראה שהרמ' נחלק בזה, ולכאז' מנ"ל ואולי י"ל משום שכל הרמ' שהדין תלוי בהוראה שיצאה ברוב ציבור היינו שפשטה הוראתו ברוב ישראל, יש לומר שכה"ג יפטור משום שגם בזה ההוראה פשטה ברוב הציבור. וצ"ל שיחלוק על מש"כ שאין מצטרף לקרבן. [אלא שא"כ למה אין שאר הציבור מביא אשם תלוי ועי' להלן]

ולמ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור מבואר שאע"פ שיש ידיעה דבי"ד אין זה מפקיע פטורו והטעם אע"פ שבעיני הוראה וכדלעיל שאם לא הורו כל הסנהדרין חייב מ"מ פטורו נגמר בשעת ההוראה משא"כ למ"ד חייב יסוד פטורו הוא ע"י הידיעה שמחייבת קרבן את הבי"ד.

ר"א אומר ספק: הספק לפי"ד ר"א הוא שמא תולה בעצמו הוא **ובגמ' "ולא מבעיא למ"ד** צבור מייתי דמפרסמא מילתא אלא אפילו למ"ד בי"ד מייתי וכו' אי הוה שאיל הוא אמרין ליה **וברש"י** ד"ה ולא מבעיא כ' "אפ"ה לא תולה בבי"ד הוא שהרי היה בידו לישאל מפני מה ב"ד מביאים פר" **משמע** שטעם הספק לפי"ד ר"א הוא משום שהקריבו קרבן והו"ל למידע ולפי"ז לא נחלק ר"א על ר"ש אלא במה שאמר ר"ש בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו כפרתן אבל על מה שאמר ר"ש הורו בי"ד וידעו שטעו לא נחלק ר"ש שהוא פטור אבל **ברמב"ם פי"ד ה"ה** כ' וז"ל "בי"ד שהורו בשגגה ונודע להם בין שהביאו בין שלא הביאו כל העושה כפי הוריתן וכו' הרי"ז מביא אשם תלוי הואיל והיה לו לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו בביהמ"ד ולא שאר הרי זה כמי שנסתפק לו אם חטאם אם לאו חטא" ולפי"ד משמע שאפילו לא גבו בכלל וצ"ע מלשון הגמ'. [ועי' מרומי שדה]

יום ד' כד' אייר

אמר שמואל אין בי"ד חייבים עד שיוורו בדבר שאין הצדוקים מודים בו וכו' מ"ט זיל קרי בי רב הוא

זיל קרי בי רב הוא

ברש"י כ' דכיון דאפשר לו ללמוד ולא למד לא הוי שוגג מעליא וקרוב למזיד הוי [כוונתו לכאן לענין פר בלבד שהרי שכח עיקר שבת מביא קרבן יחיד] ולעיל מיניה כ' בד"ה אין בי"ד חייבים "דלא הוי הוראה מעליא" וכו' והדברים סותרים ועי' מש"כ. **ובר"ח** כ' זיל קרי בי רב הוא כלומר אין אלו ראויים להוראה ושוגגין קרובין למזידים הן אצל הוראה שהיה להם ללמוד ולא למדו. ונקשו בדבריו שכיון שכל שאין אלו ראויים להוראה א"כ למה הוצרך לומר ששוגגים קרובין למזידים הן אצל הוראה [וצ"ל שמש"כ שאין אלו ראויים להוראה אינו פסול אמיתי אלא שהוא מטבע לשון לטועה טעות חמורה שאין ראוי לטעות בה. או אולי כוונתו שמכאן ולהבא אין אלו ראויים להוראה אבל בשעת ההוראה לא נפסלו] **וברמ"כ** כ' בפיה"מ "אבל אם הוא מבואר כ"כ שמודים בו הצדוקין ב"ד פטורין לפי שלא נקרא טעות אבל הוא שכחה והוא ענין אמרם זיל קרי בי רב הוא ויהיה כל מי שעשה כפי שכחתם חייב קרבן יחיד, [ועיין רמ' בהלכות פי"ד ה"ב] **וביראים** סימן רמ' כ' וז"ל "הורו בי"ד לעקור את כל הגוף פטורים פי' רב אשי בגמ' יליף דבר דבר מזקן ממרא וכו' אמר"י אמר"ש אין ב"ד מורין חייבים עד שיוורו בדבר

שאינן הצדוקין מודין בו אבל דבר שהצדוקין מודים בו זיל קרי בי רב הוא פ"א ואינה קרויה הוראה לעניין זקן ממרא, אינה הוראה] והיינו שהוא סברא לגבי זקן ממרא ולא לגבי סנהדרין אלא שמזקן ממרא ילפינן לסנהדרין ולכא' הוא ס' ראשונה דהר"ח ש"אין אלו ראויים להוראה" ולפיכך אין לו שם זקן ממרא (שאינן זקן ע"ה ממרא) ומה שהוצרך ללמוד מזקן ממרא לכא' משום שס"ל שסנהדרין הוא מניין ואף שזיל קרי בי רב מ"מ הם סנהדרין והוראתן הוראה מכוח מנינים אמנם זקן ממרא אין הוראתו הוראה בזיל קרי בי רב.

צדוקין מודים בו משום שאין זה הוראה או משום שאין כאן שגגה – ישוב הסתירה בד' רש"י

מחויבים בקרבן ציבור כ' הטעם משום שאין ההוראה הוראה. וכוונתו שכיון שאינה פוטרת את היחידים העושים על פיה לפיכך אינה נחשבת הוראה ולכך אינה מחייבת קרב"צ.

ברש"י יש סתירה לכא' שבד"ה אין ב"ד חייבים כ' שהחסרון הוא משום דלא הוי הוראה מעליא ובד"ה זיל קרי בי רב הוא כ' משום דלא הוי שוגג מעליא וקרב למזיד ולכא' הדברים סותרים.

בעניין חיוב קרבן יחיד בכה"ג ע"י ברמ' פ"ד שהיחידים כה"ג חייבים בקרבן **ויל"ע** לרש"י שהוא קרב למזיד למה יחויב קרבן יחיד אמנם "זיל קרי בי רב" לא גרע מ"השוכח עיקר שבת" שנחשב שוגג ומביא קרבן. ופירוש ד' רש"י שהוא קרב למזיד היינו שכה"ג לא אמרה תורה שיפטר ע"י קרבן ציבור.

והנה במשנה להלן כ' שהורו ב"ד שוגגין ועשו מזידים פטורים ופ"י רש"י משום דמזיד לאו בר קרבן, ודווקא מזידים שהם לאו בר קרבן אבל שוגג קרב למזיד אלו שהם בר קרבן יחיד כנ"ל, לכא' היה ראוי לחייב את הב"ד בקרבן ציבור.

והיינו לעניין לחייב קרבן הציבור על הב"ד אך כלפי פטור היחידים אין הציבור נפטרים בפר משום "זיל קרי ביה רב" שסברא היא שלא פטרה התורה את היחידים מקרבן יחיד כשהם קרובים למזיד וזה טעם שלא יפטרו היחידים. אך אין זה ס' לפטור את הב"ד מן הקרבן שאף שאין היחידים נפטרים מ"מ עדיין יש לחייב את הב"ד בקרבן.

אלא שיש לומר שכיון שאין ההוראה פוטרת את היחידים **כתוצאה מזה** אינה נחשבת הוראה שכל הוראה שהעושה על פיה אינו נחשב כעושה על פיה כדי לפטור את עצמו שוב אין זה הוראה.

ולהנ"ל יש לבאר ד' רש"י שכלפי הטעם שאין היחידים נפטרים על ידה כ' שהטעם הוא משום שלא הוי שוגג מעליא, וכלפי הטעם שאין הב"ד

עקירת כל הגוף - מה הדין למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור

כ' החזו"א סימן יד' ס"ק יד' ד"ה וכל הרמ' "ונראה שאפילו למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור הכא חייב דלא מקרי הוראה אלא שגגא"

[וכוונתו שהרי מבואר בסוגיא דלעיל ג': [אמר ר' יונתן מאה וכו' תנן הורו ב"ד וידע אחד מהן וכו'] שכיון שיש דין עד שיורו כולם כלפי חוב של קרבן ציבור ה"נ לענין פטור [שהקשו על ר' יונתן דאיייר לענין חוב פר העלם דבר ממתני' דאיייר לענין פטור של יחיד שעשה בהוראת ב"ד ועי' חזו"א ס"ק יגא' ד"ה ומהא] ועי' דף ב' שהביאו מימרא דשמואל אין ב"ד חייבים עד שיאמרו להם מותרים וכל רש"י ד"ה לעולם שכן הוא הדין לענין יחיד שעשה בהוראת ב"ד וכוונתו ממה שהביא בעל הגמ' מימרא דשמואל על מתני' דיחיד שעשה. ועוד כיוצא ב']

לעולם בגמר ביאה וקאמרי הערה באשה דזה הוא דכתיבא, כי אסירא השתחואה בכדרכה וכו'

כ' המשנל"מ פ"ב שאם ב"ד הורו בדבר ואמרו שאין בו כרת אבל הם מודים שיש בו איסור ועשו הקהל על פיהם שבזה אין בו פטור של קרבן יחיד משום שטעם פטור קרבן יחיד כ' הרמ' משום שהם תולים בב"ד וכאן אינם תולים בב"ד ועוד משום שהרי אמרו בדף ב. שכל פטור בקרבן יחיד הוא דווקא בהורו לעשות וכאן לא הורו לעשות.

והקשה החזו"א [סימן יד' ס"ק יד'] שב' ציורים אלו של הגמ' אף אם ב"ד הורו שהערה באשה דזה כתיבי ושהשתחואה דוקא בכדרכה איסורא מ"מ א"א לומר שהתירו את האיסור לגמרי שהרי כיון שגמר ביאה אסורה א"כ היא ערוה וקריבה לערוה לכמה פוסקים אסורה בלאו מדאו' כמבואר בש"ך קנ"ז סק"י. והרי זה כהתירוה לינשא והלכה וקלקלה, דלא מקרי תולה בב"ד וכן לענין השתחואה אפילו לפי הוראתן שלא חשיב עבודה בלא פישוט ידים והרי לא גרע מכיבד לפניה שעובר בל"ת כדתנן בסנהדרין דף ס': ולכא' איסורים אלו אף הצדוקים מודים בהם וא"כ בהכרח שלא התירו אותם ב"ד וכיון שלא התירו ב"ד את האיסור לגמרי א"כ החוטאים לא עשו על פיהם

ותירץ ב' תירוצים א. שאיסורים אלו אין הצדוקים מודים בהם ב. ש"לא בעינן שיורו בדבר שאין הצדוקים מודים אלא בעיקר ההוראה דהיינו באיסור כרת אבל מה שהתירו איסור לאו שאינו אלא גרמא שתהא הוראתם למעשה בזה לא אכפת לן אף אם הורו בדבר שהצדוקים מודים בו" **הערה:** מהלך שני שלו לכא' הוא רק לפי מש"כ המשנל"מ שהחסרון כה"ג הוא משום שאינם תולים בב"ד וכאן הם תולים. אבל לפי מש"כ המשנל"מ שהחסרון הוא משום "דבעינן שיאמרו להם הבי"ד מותרים אתם לעשות" וכן ל' החזו"א את החסרון בהנ"ל משום שהרי זה כהתירוה לינשא והלכה וקלקלה, 'יהיה תלוי במש"כ בתחילת הפרק בגדר דין התירוה לעשות שאם יסודו רק שאין נחשב הוראה עד שיבררו ב"ד את הוראתן [כלשון התורא"ש] ניחא שכאן ביררו ב"ד דבריהם אך ללשון הרמ"ה שאין שם גמר הוראה אלא על הוראה לעשות לכא' כאן שעל ההוראה לעשות לא חל שם הוראה שהרי הוא בדבר שהצדוקים מודים בו אין לזה שם הוראה לחיוב קרבן.

הערה שריא גמר ביאה אסור **רמ'** פ"א איסור"ב הערה היא הכנסת עטרה וגמ"ב הוא הכנסת כל האבר **ר"י מלוני"ל** הערה היא נשיקה וגמ"ב הוא הכנסת עטרה.

יום ה' כה אייר

ואי בעית אימא דאמרי השתחואה גופא וכו' הא השתחואה דלית בה פישוט ידים ורגלים שריא

נתפרש בד' הגמ' שע"ז אסורה וחייבת אפילו בהשתחויה שאין בה פישוט ידים ורגלים. והנה השתחואה במקדש היא דוקא בפישוט ידים ורגלים כמבואר בשבועות טז: ומגילה כב: ובע"ז יש ב' איסורים איסור ראשון הוא ע"ז כדרכה שאסורה בכל גווי וילפינן לה מ"איכה יעבדו הגוים האלה את אלוהיהם" ואיסור שני בהשתחואה בכל ע"ז ילפינן לה בסנהדרין סג. אפילו באין דרכה בכך. כגון פעור כמש"כ רש"י כאן. והנה לא מפורש בגמ' כאן שהשתחויה דלית בה פישוט ידים ורגלים שאסורה היא גם בע"ז שאין דרכה בכך. שיש לפרש שכשם שלענין השתחואה במקדש אין השתחואה אלא בפישוט ידים ורגלים ה"נ השתחואה המחויבת בע"ז שנתרבתה מצד השתחואה שבה היא דוקא בפישוט ידים ורגלים, ומה שאמרו כאן בגמ' שאפילו בלא פישוט ידים ורגלים מחויבת יש לומר דאירי בע"ז שדרכה בכך.

אבל **ברמ'** פ"ו ה"ח אבל לעכו"מ אחד השתחואה בפשוט ידים ורגלים או בלא פשוט ידים ורגלים משעה שיכבוש פניו בקרקע נסקל. ומשמע מתוך סתימת דבריו שלגבי ע"ז אפילו בע"ז שאין דרכה בכך נחשב השתחואה. וכל **המנח"ח** מצוה כח' אות ב' **ובאו"ש** פ"ו מעכו"מ ה"ח שמקור ד' הרמ' הוא מגמ' דילן. וכל **המנח"ח** שכן מוכח ברמ' שכל משעה שכבש פניו בקרקע נסקל ואם איירי בדרך עבודתה העיקר תלוי מהו דרך עבודתה ואם דרך עבודתה בלא כבישת פניו אף הוא יהיה חייב בלא כבישת פנים וע"כ שאירי בשלא בדרך עבודתה ואפ"ה חייב גם בלא פשוט ידים ורגלים וצ"ע מ"ש שכל השתחואה אינה אלא בפשוט ידים ורגלים ואילו עבודת כוכבים חייב אפילו בלא פשוט ידים ורגלים.

וכל התשב"ץ ח"ג סי' שטו' "והטעם הוא דבע"ז אתולדת עבודה מיחייב כדאי' בסנהדרין ס: וכל היכי דבשבר מקל לפניו חייב משום דהויא כעין זביחה ה"נ חייב משום תולדת השתחואה וכו' ואפי' לרש"י שפירש דאינו חייב בשבירת מקל אלא בע"ז שעובדים אותה בקשקוש מקל דמקל לארורה זו כבהמה לפנים וכו' אבל השתחואה בלא פיו"ר הויא בכלל לא תשתחוה לאל אחר"

עקירת הגוף, דבר שהצדוקים מודים בו, בעי רב יוסף – פסק הרמ'

ברמ' פ"ד ה"א כ' ששגגו לעקור גוף מגופי תורה בי"ד פטורים ובה"ב כ' לעולם אין בי"ד חייבים עד שיוור לבטל מקצת ולקיים מקצת בדברים שאינם מפורשים מבוארים [מבוארים - לכאן' לאפוקי דבר שנלמד בלימוד ואינו מבואר להדיא] בתורה ואח"כ יהיו בי"ד חייבים וכו' כיצד שגגו והורו שמותר להשתחוות לע"ז או שמותר להוציא מרשות לרשות וכו' הרי זה כמו שאמרו אין שבת בתורה או אין ע"ז בתורה שעקרו כל הגוף ואין זו וכיצ"ב שגגת הוראה אלא שכחה לפיכך פטורין מן הקרבן וכל העושה על פיהם חייב".

והנה מש"כ בהורו שמותר להשתחוות לע"ז פטורים זה מבואר הטעם בגמ' שהוא משום שהצדוקין מודים בו והרמ' כללו בדין הורו לעקור גוף מגופי התורה **ועוד צ"ב** שהרמ' לא כלל של הורו בדבר שהצדוקים מודים בו, ונקודה שלישית **שברמ' בפיה"מ** מבואר שהטעם שהורו בדבר שהצדוקים מודים בו ל"ח הוראה משום שאין זו הוראה אלא שכחה וברמ' בהלכות כתבו בתורת טעם למה הורו לעקור גוף מגופי תורה אינו הוראה.

ונראה בדעת הרמ' ששמואל בא לפרש טעם דמתני' שהטעם שהורו לעקור דבר מן התורה אינה הוראה משום שהורו בדבר שהצדוקין מודים בו וכיון שזה הטעם אף שלא הורו לעקור מצוה שלימה אלא כל דבר הכתוב בתורה נחשב כעקירת הגוף ואינם חייבים.

וצ"ע א. שמתחילה אמרו האמוראים שטעם דמתני' שהורו לעקור את הגוף פטורים מכוח קראי כל חד כדאית ליה וא"כ שמואל קאתי למימר טעמא דקרא ולהוסיף בו נפק"מ ור"מ דריש טעמא דקרא ואנן לס"ל כן ואולי ס"ל להרמ' ששמואל נחלק שמקור ד' שמואל אינו מסברא אלא שכך פירש מתני' שהיא מהאי סברא ולא מקראי ב. שבגמ' בע"ב אמרו שטעמא דשמואל משום שזיל קרי ביה רב הוא ומה"ט גם בלא היה מופלא שבבי"ד ולכא' מוכח שהחסרון שדבר שהצדוקין מודים בו הוא כמש"כ רש"י שהוא שוגג קרוב למזיד ולכך הטעם מתאים גם בלא היה שם מופלא שבבי"ד שאם הטעם כהרמ' שאין זו הוראה אלא שכחה א"כ אין הטעם מתאים בלא היה שם מופלא שבבי"ד. ג. שברמ' מבואר שיש חילוק בין הוצאה לבין הורו בשאר מלאכות שאם אמרו שמותר להוציא מרשות לרשות בזה הדין שפטורין אבל אם הורו עקרו אחת מאבות מלאכות שבתורה הרי אלו חייבים והנה אם הטעם הוא כמבואר בגמ' משום שהוא מפורש בתורה ניחא משום שכל שהוצאה מפורשת ושאר מלאכות אינם מפורשים אבל אם הטעם כהרמ' שכל עקירת גוף נחשבת עקירה צ"ע למה הוצאה נחשבת גוף יותר משאר מלאכות. ובערוך השלחן [רכח - טו כ' שעקירת הגוף דהרמ' לאו בדווקא הוא אלא שהעיקר תלוי במפורש בתורה והגופים מפורשים בתורה וכיוצא ב' כ' בחפץ ה'].

ובכס"מ תמה ע"ד הרמ' שהוא בעיא דלא איפשטא בגמ' ולמה פסק הרמ' דפטורים ותי' שאמנם הוא ספק ומביא קרבן יחיד מספק עוד תי' שהרמ' סבר שראיות הגמ' דלא כר' יוסף עיקר ודחוי הגמ' אינו עיקר ור"י קורקוס כ' שמד' הגמ' בע"א מוכח דל"ס ליה כר' יוסף שמשמע שכל מה שצריך להעמיד מתני' הוא דווקא משום שמואל ואין טעם אחר ומשמע דל"ס לר' דא"כ בלא"ה צריך לאוקמי כדאוקינן

וידע אחד שטעו ואמר להם טועים אתם **ברש"י** פירש משום דבעינן עד שיורו כולם וכבר כ' שכ' האחרונים שמה שדחו בגמ' לעיל את ד' ר' יונתן היינו במה שאמר שאפילו הן מאה שהכל תלוי בע"א סנהדרין וא"צ שיורו הנוספים אך מ"מ צריך שיורו כולם **והרמ"ה בתורא"ש** הקשה עליו מהגמ' דלעיל וכל' שהוא משום שכיון שאמר להם טועים היה להם לעיוני בדבריו והם שוגג קרוב למזיד **ולכא' נפק"מ** בין ד' הרמ"ה לרש"י בצירוי שנודע להם שטעו אך לא מטעם שאמר להם אותו יחיד שלפי"ד רש"י מ"מ אינם כולם בהוראה ולפי"ד הרמ"ה לכא' כל שאף עתה אין מסכימים לדעתו א"כ עיינו בדעתו וגם עתה לא חזרו בהם.

יום א' כח' אייר

בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו האם ר' יוסף חולק על שמואל

התורא"ש כ' שנחלק על שמואל שהרי חרישה הוא דבר שהצדוקים מודים בו שהרי פסוק מפורש הוא בחריש ובקציר תשבות. ובשם הרמ"ה כ' שלא נחלק משום שמפרשים הצדוקים בחריש ובקציר בימות החמה ובימות הגשמים **והתוס'** כ' שבעי דר' יוסף לא היה על חריש אלא על שאר אבות מלאכות אלא שנקט רישא דאבות מלאכות דפ' כלל גדול.

וברש"י כ' הכא לא מבעיה ליה לרב יוסף בדבר שאין הצדוקין מודים בו אלא בביטול מקצת ובקיום מקצת ומהרש"א פירש ברש"י שספיקו לא היה האם דבר שהצדוקין מודים בו חיבים אלא שספיקו היה מצד עקירת הגוף ולא פליג על שמאל דנפק"מ באבות אחרות שאין הצדוקים מודים בו [היינו שחרישה הוא משל לאב מלאכה] ובדומה לד' התוס'. ובחי' ראמ"ה כ' שפירוש ד' רש"י הוא שלא נשכח להם הפסוק של בחריש ובקציר תשבות אלא שפירשוהו באופן אחר ואף שאין הצדוקין מודים לדרשה זו אין הדין תלוי בצדוקין ממש אלא כל דבר מפורש שהצדוקין מודים בו לא נחשב כטעות אבל בזה אף שהצדוקים מודין בו אין זה ד' מפורש.

מהלך בדברי הרמב"ם

א] ספיקו דר' יוסף במלאכות שבת הוא לשיטתו - מצפ"א - ומתישבת שיטת הרמ' שפסק שחייבים גם בהורו על עקירת מלאכה.

כ' במצפ"א שספיקו דר' יוסף הוא לשיטתו דהנה יש לדון האם אבות מלאכות הם לט' גופים או גוף אחד והיינו האם איסור שביתה הוא איסור אחד לכל אבות מלאכות אלא שיש בו לט' פרטים או שיש לט' איסורים שנכללו באיסור זה.⁷ וכ' שהדבר תלוי מנין ללט' מלאכות מן התורה שר' יוסף ס"ל כמ"ד דדריש לה בשבת דף מט: מלט' לשון מלאכה האמורים בתורה שאז לכל מלאכה יש לימוד בפנ"ע וא"כ כאו"א הוא איסור בפנ"ע אבל ר"ח בר חמא אומר שהוא כנגד עבודות שבמשכן ולפי"ז אין כל אב גוף בפנ"ע אלא כל מלאכה חשובה בכלל האיסור של לא לא תעשו כל מלאכה.

וכ' לפי"ז ליישב שיטת הרמ' שפסק שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבים והק' הכס"מ שהגמ' נשארה בספק ותי' שקי"ל כמ"ד שילפינן לה ממשכן דתניא כותיה שם בשבת וגם הרמ' בפיה"מ כ' מה"ט ולכך פסק הרמ' שכל אב אינו גוף בפנ"ע. ויוצא לפי"ד שמה שפסק הרמ' שבכל עקירת אב מלאכה פטור הוא לא משום שס"ל שעקירת חלק מן הדין אינו גוף אלא שס"ל שמלאכה אינו גוף ועי' להלן.

ב] צ"ע ברמ' שחילק בין הוצאה לשאר מלאכות - ישוב לפי"ד המצפ"א

כ' בר"מ פי"ד ה"ב "לעולם אין בי"ד חייבים עד שיוירו לבטל מקצת ולקיים מקצת בדברים שאינם מפורשים וכו' כיצד וכו' או שמותר להוציא מרשות לרשות וכו' הרי זה כמו שאמרו אין שבת בתורה וכו' ואין זו וכיוצ"ב שגגת הוראה אלא שכחה לפיכך פטורין מן הקרבן וכל העושה על פיהם חייב אבל אם טעו ואמרו וכו' או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבים". וצ"ע מ"ש הוצאה משאר אבות מלאכות ונתקשו בזה האחרונים. [הורה גבר, ערוך השלחן סימן רכח ס"ק טו]

⁷ [בעניין זה עי' בספר תוצאות חיים להגר"מ זמבה סימן ה' דבלשון רש"י בשבת דף עב: ד"ה חלב ודם כ' שחילוק מלאכות בשגגת מלאכות הוא משום דהוי שני גופים וכן בכריתות טז. אבל ברש"י בסנהדרין דף סב: ד"ה קצירה וטחינה כ' שמלאכות שבת הם שמות מחולקים ובתורי"ד בשבת קלח. כ' וז"ל כיון דהבערה לחלק יצאת כאילו כתיב לאו אכל מלאכה ומלאכה דמי, והו"ל כמו לאוין דחלב ודם שהן חלוקין זמ"ז, וכו' עוי"ש וכ' שם בתוצ"ח שמשמע מהתורי"ד שלר"י דיליף לה מאחת מהנה ולשמאל דיליף לה מקרא דמחללה מות יומת אין הגדר דחשיב כשמות מחולקין ולפי"ז כ' ליישב הסתירה ברש"י עי"ש].

ולפי"ד המצפ"א יש לומר שס"ל להרמ' שכל מה ששאר מלאכות אינם נחשבות גוף בפנ"ע משום שאין להם איסור בפנ"ע בתורה אבל י"ל דהוצאה נחשבת כגוף בפנ"ע משום שהיא מפורשת בתורה. [ואף שאינה נמנית במנין המצוות למצוה בפנ"ע] וצ"ל שס"ל שבחריש ובקציר תשבות קאי אל שביעית, ועי' להלן בד' הקר"א.

ג] יבואר ד' הרמ' שהורו שאין הוצאה פטורים משום שהרי זה כהורו לעקור שבת
כ' הרמ' שאם הורו שמותר להוציא מרשות לרשות הרי אלו כמי שאמרו אין שבת בתורה. ולכא' הטעם שפסק כן הוא משום מימרא דשמואל שאין ב"ד חייבים אלא בהורו בדבר שאין הצדוקים מודים בו וטעמא כדאמרו בגמ' להלן שהוא משום זיל קרי בי רב הוא ולכא' אין זה מטעם דמתני' שאמרו אין נדה בתורה פטורים אלא טעם בפנ"ע הוא וצ"ע ד' הרמ' שכ' שהטעם הוא משום שהרי"ז כהורו לעקור את השבת **אמנם** יש לומר שישוד ד' הרמ' הוא מימרא דר' יוסף שכיון דקא עקריין ליה לחרישה כל עיקר כעקירת גוף דמי. אלא שצ"ע בתרי א. שמנ"ל להרמ' לפשוט ספיקא דר' יוסף כיון שלא נפשט בגמ' ב. שלכא' הרמ' לא פסק כר' יוסף שהרי פסק שבעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה חייבים וא"כ לא פסק כר' יוסף אמנם **למהלך המצפ"א** הדברים מבוארים שהישוב על קו' ב' היא שהרמ' פסק ביסוד הדין דר' יוסף ומה שעקירת שאר אבות לאו עקירת גוף היא משום שס"ל שכל אב בפנ"ע אינו גוף וכדנתבאר ורק לעניין הוצאה ס"ל לרמ' שהוא גוף בפנ"ע וכדנתבאר ולעניין קו' א. שמנ"ל להרמ' לפסוק כר' יוסף כיון שלא נפשט בגמ' יעויין להלן שיובא גירסת התור"ש בספיקא דר' זירא דאין שבת בשביעית מהו, שס"ל שספיקא דר' זירא באת"ל דעקירת מלאכה כעקירת הגוף שגרס "את"ל אין חרישה בשבת דכעוקר כל הגוף דמי ופטורים אין חרישה בשבת בשביעית מאי" וס"ל לרמ' שכל את"ל פשיטותא היא. ולכך פסק הרמ' שקי"ל כר' יוסף אלא שאין בו נפק"מ לעניין מלאכה שבזה לס"ל כר' יוסף אלא נפק"מ שבעוקר הוצאה הוא כעקירת כל הגוף.

ד] השמטת הרמ' ספיקא דר' זירא

והנה **הלח"מ** נתקשה למה השמיט הרמ' בעיא דר' זירא ד"אין שבת בשביעית" ופשיטות הגמ' דאפילו אומר היום עובדה ולמחר מבטלה. **ואמרו הלומדים** דאי נימא דהרמ' פירש הגמ' כהר"ח והרא"ש א"ש שכיון דפסק הרמ' ש"עקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבים" וכפשוטו בעקרו כל אב ואפילו חרישה א"כ ממילא אין מקום לספיקא דר' זירא.

צ"ע להרמ' כיון שהכלל הוא בדבר המפורש בתורה מאי מספ"ל לר' יוסף

נתבאר כבר לעיל שפשטות דעת הרמ' ששמואל שהצריך דבר שהצדוקין מודים בו בא לפרש דינא דמתני' דעקירת כל הגוף וכל שמפורש בתורה נחשב עקירת כל הגוף ואם אין מפורש בתורה אינו נחשב עקירת כל הגוף. **והקשה הקר"א** והנה ספיקו דר' יוסף צ"ע ממנ"פ אם הוא סובר כלמ"ד שבחריש ובקציר תשבות קאי על חרישה א"כ הוא מפורש בתורה ואם הוא סובר במ"ד שבחריש ובקציר תשבות לא קאי על חרישה כי אם על שביעית א"כ אינו מפורש בתורה. **והפשוט** דקאי כמ"ד דבחריש ובקציר תשבות קאי על שבת וספיקו הוא שמ"מ אף שהוא מפורש בתורה בעי עקירת כל הגוף. אבל הרמ' לשיטתו שכ' בריש הלכות שביעית דבחריש ובקציר תשבות קאי על שביעית ממילא כל אבות מלאכות כולל חרישה אינו נחשב עקירת גוף מן

התורה הואיל ואינו מפורש בתורה. [קרא אורה] וכל הקרא שלפי"ד הרמ' בתו מאנוסתו ל"ח עקירת דבר מן התורה שהרי אינו מפורש.

יש לדון בטעות שלפי דעתן של צדוקין לא היה ראוי לטעות בהם אבל אינה טעות על פי האמת האם יש בו חסרון זה של אין הצדוקין מודים בו. דהיינו לפי דעת הסוברים שבחריש ובקציר תשבות קאי אשביעית והנה הם סבורים שהוא משום שהלכתא גמירי לה לחרישה בשבת והקרא בע"כ קאי אשביעית ולא אשבת אמנם הצדוקים שאינם מודים לקבלת חז"ל הם אומרים שקרא קאי אשבת והנה הם שכחו קבלת חז"ל ומ"מ פירשו שקרא איירי אשביעית ולא אשבת והתירו שהנה לפי טעותם שאין קבלת חז"ל על שביעית ראוי היה להם לדרוש הכתוב כצדוקים אמנם הם טעו בתרי א. ששכחו קבלת חז"ל וגם לפי טעותם לא דרשו את הכתוב לנכון — לפי טעותם על שבת והנה טעותם היא טעות שאין הצדוקים מודים בה ומאידך אינה טעות מוכחת אליבא דאמת ו"ל שזהו ספיקו דר' יוסף שמחד אין זה טעות אך כשהם התירו חרישה יש בזה טעות שלא היו ראויים לטעות. אלא שהגמ' הוכיחה משומרת יום ומוכח שאין הספק לענין שבת גרידא אלא שהוא ספק כללי בעיקר פרט מן המצווה אם הוא נחשב עקירת הגוף.

הקשו הלומדים שמ"מ ספיקו דר' יוסף הוא צ"ע שלהרמ' שבעי מפורש בתורה א"כ כיון שיש מחלוקת אם בחריש ובקציר תשבות קאי אשבת או אשביעית א"כ אין זה מפורש בתורה. וי"ל שאם מתחילה היו מורים שבחריש ובקציר קאי אשביעית ולא אחרישה ולבסוף חזרו בהם ואמרו שקאי אחרישה לא חשיבא טעות [יותר מזה כ' החזו"א בריש סימן יד' שאף טעות בשיקול הדעת אינו נחשב טעות הואיל והטועה בשיקול הדעת אינו חוזר] ואף שטעו בנוסף והתירו חרישה לגמרי טעות זו לאו טעות בדבר המפורש בתורה. אלא שטעותם הייתה במה שאמרו שבחריש ובקציר היינו בחריש ובקציר בימות החמה ובימות הגשמים או ששכחו מקרא כלל וכה"ג הוא נחשב טעות בדבר המפורש בתורה אלא שמספק"ל לר' יוסף דמ"מ בעי עקירת הגוף. אלא שלכא' לטעמא דהרמ' שאין זו הוראה אלא שכחה לכא' אין טעם לד' הקרא שמלבד שיהיה מפורש בתורה עוד הוא צריך שיהיה עקירת הגוף אלא שכל מפורש בתורה הוא עקירת הגוף וא"כ מאי מספ"ל לר' יוסף ובפשטות דעת הרמ' כהרא"ש שלס"ל לר' יוסף את שמואל ולכך לא פסק הרמ' כר' יוסף.

קו' הלומדים על ד' הרמ"ה

הנה נחלקו התורא"ש והרמ"ה אם ר' יוסף נחלק אדשמואל והקשו הלומדים שבגמ' הקשו אדר' יוסף ת"ש יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום ואמרו כדשנין וכן מהוצאה וכן מעכו"מ וצ"ע שהא ניחא לתורא"ש ניחא שכיון שלס"ל לר' יוסף כשמואל לפיכך הקשו עליו ות' שצ"ל לשיטתו כשם שאמרו לשיטת שמואל אלא לפי"ד הרמ"ה שר' יוסף מודה לדשמואל א"כ מה הקשו עליו ממתני' והרי בלא"ה צ"ל כדשנין מכוח מימרא דשמואל. וצ"ע.

ועי' חזו"א שהטעם שהרמ' פסק דלא כר' יוסף הוא משום דלר' יוסף דהיתר חרישה נחשב עקירת כל הגוף ה"נ היתר ע"ז שלא כדרכה נחשב עקירת כל הגוף. וממילא בתירוץ הראשון שתי' הגמ' שהתירו ע"ז שלא כדרכה ראה הרמ' דלא ס"ל לבעל הגמ' כר' יוסף. וי"ל דה"נ מכניס שהוא ס' מה לי מוציא מה לי מכניס והערה שהוא ס' שמה לי הערה באשה נדה מה לי הערה בשומ"י כיון שנחשבת כנדה נחשב עקירת כל הגוף וי"ל שאליבא דאמת הצדוקים מודים בו אלא שכיון שאינו מפורש נחשב כדבר שאין הצדוקים מודים בו ששיר טעות וי"ל שלדעת ר' יוסף כל טעות שלא היה עליהם לטעות נחשב כטעות של עקירת דבר מן התורה. והמקום שאומר זאת ר' יוסף הוא כמש"כ לעיל מינה שר' יוסף איירי שטעותם לא הייתה במקרא שפירשו את בחריש ובקציר כמו אליבא דאמת שקאי אשביעית אלא שלא היו צריכים לטעות בטעות זו שאם אין בידם קבלת חז"ל שחרישה אסורה ראוי להם לדרוש שבחריש ובקציר תשבות קאי אשבת ובזה דן ר' יוסף שנחשב עוקר דבר מן התורה, ולפי"ז יש לפרש שבקו' הגמ' הקשתה דתירוץ ראשון שאמרו על שמואל ליכא לר' יוסף ואמרו כדשנין היינו תירוץ שני.

בעי ר' זירא אין שבת בשביעית האם הכוונה שאין שבת כלל או שאין חרישה בשבת בשביעית בגמ' "בחריש ובקציר תשבות בזמן דאיכא חרישה איכא שבת ובזמן דליכא חרישה ליכא שבת" וברש"י כ' ז"ל דבשאר שני שבוע דאיכא חרישה תשבות, איכא שבת ובזמן דליכא חרישה דהיינו בשביעית ליכא שבת משמעותו לכא' דליכא שבת כלל אמנם בר"ח כ' ז"ל בעי רב זירא היכא דהורו כי החרישה והקצירה מותרות בשבתות של שנה השביעית. במאי טעו בהך קרא דכתיבו וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות בזמן שהחרישה והקצירה מותרות בו אז נוהג איסורן בשבת אבל בשביעית דכתיב שדך לא תזרע וכו' וכן בתורא"ש כ' "אמרו אין חרישה וקצירה בשבת בשביעית מהו".

להר"ח והתורא"ש בעי דר"ז הוא באת"ל דר' יוסף

לפי"ד הר"ח ותורא"ש הבעיא שייכת רק לספיקו דר' יוסף שאין חרישה בשבת כיון דקא עקרא לחרישה כל עיקר כעקירת הגוף דמי וכ"כ התורא"ש ז"ל "בעי ר' זירא את"ל אין חרישה בשבת דכעוקר כל הגוף דמי ופטורין אמרו אין חרישה" וכו'.

נביא שנתנבא לעקור דבר מד"ת

כ' רש"י בד"ה נביא שנתנבא כגון שתחילתו נביא לא אמת ולבסוף נביא השקר. נראה ברש"י שאם יעמוד אדם ויתנבא כה"ג בלא שהיה נביא מתחילה אינו מחויב מיתה. וכל בספר מנחת חינוך מצוה תקי"ז אות ד' ז"ל "ולכא' לא שייך נביא שקר רק אם הולך בדרך נביא שראוי להאמין בו על נבואת אמת ואם הוא משקר הרי הוא נביא השקר אבל אם בא איזה הדיוט ומתנבא הרי זה לשחוק וללעג ומי יאמין לו" אמנם בחזו"א חו"מ סנהדרין סימן כא סוף אות ב' כ' "אמנם לענין נביא השקר אין חילוק בין אם היה נביא אמת מתחילתו או לא וכדאמרו בסנהדרין המתנבא מה שלא שמע כגון צדקיה בן כנענה ולא מצינו שהיה נביא אמת" ועיין בלשון הרמב"ם פ"ט מ"סוה"ת שמדויק בדבריו שלענין נביא השקר א"צ שיתחזק אצלנו שהוא נביא. ולשון הגמ' נביא שנתנבא צ"ל שהמחזיק עצמו כנביא בנבואה זו. וי"ל שגדון זה תלוי במחלוקת תנאים האם יעשה ה' אות להטעות בהם בנ"א שאם יעשה ה' אות א"כ י"ל שכה"ג איירי שבא האות והמפת לבטל מצוה אמנם לר"ע שלא יעשה ה' אות ומפת א"כ לא יחשב נביא שמה"ת נאמינו אלא שמדובר שהיה נביא מתחילה והוחזק ע"י אות ומפת.

מתני' הורו בי"ד וידע אחד מהן שטעו ואמר להן טועין אתם בד' רש"י

כ' רש"י בד"ה לא הוי הוראה מעליא ופטור דבעין עד שיוור כולם והק' התורא"ש בשם הרמ"ה שהרי בגמ' לעיל דף ג: אמר ר' יונתן מאה שישבו להורות אין ח"יבין עד שיוור כולן שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולן והגמ' דחתה מכוח ד' ר"א בר צדוק שאין גוזרין גזירה על הציבור אא"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה וילפינן מקרא דהגוי כולכם והכא דכתי' הגוי כולו ורובא ככולא ואמרו תיובתא דר' יונתן תיובתא ומאי כל עדת אי איכא כולם הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה וביותר צ"ע שרש"י בד"ה או שלא היה מופלא כ' את דרשת הגמ' למסקנה דבעין שיהיו כולם. ובתורא"ש כ' בסוף דבריו נראין ד' רש"י ואע"ג דאיתותב ר' יונתן מבריייתא סתם מתני' עיקר. ובמהרש"א כ' דל"ד פרש"י דבעין עד שיוור כולן כן בפירוש אלא בשתיקה סגי ולא אתי לאפוקי אם אמר בפירוש טועים אתם כדקתני הכא. ולא פירש המהרש"א עוד אך צ"ל שנלמד זה מדין שאמרו שילפינן מקרא דאי איכא כולם הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה

וצ"ע האיך נלמד משם. **ובבאר שבע ובהורה גבר** כ' שלא איתותב ר' יונתן אלא במה שאמר שאפילו הן מאה צריך שישגו כולם אבל באופן שישבו רק עא' הוא דינא דמתני' שאם ידע אחד מהן שטעו לא. [ועיין עוד אבנ"ז חו"מ סימן ס'] [ועיין לעיל דף ג': מש"כ שב' חידושי ר' יונתן] יותר מעא' ושתיקה [תלויים זב"ז].

והרמ"ה בתורא"ש כ' שטעמא דמתני' הוא משום שכיון שאמר להם טועים היה להם לעיוני בדבריו והם שוגג קרוב למזיד **ולכאו' נפק"מ** בין ד' הרמ"ה לרש"י בצירור שנודע להם שטעו אך לא מטעם שאמר להם אותו יחיד שלפי"ד רש"י מ"מ אינם כולם בהוראה, ולפי"ד הרמ"ה לכאו' כל שאף עתה אין מסכימים לדעתו א"כ עיינו בדעתו וגם עתה לא חזרו בהם. **ויל"ע** באם אמר להם מי שאינו מן הסנהדרין שהם טועים ולא עיינו בדבריו ועי' קר"א ג': שפשיטא ליה שכה"ג חייבים וי"ל גם לפי"ד התורא"ש שאין חובתם אלא לברר את הדין שטוענים הדיינים גופם.

מתני' או שלא היה מופלא של ב"ד שם

ברש"י לכאו' יש בו ג' פירושים **א.** שמיי שהמופלא לא היה מכלל הסנהדרין מעולם **ב.** שהוצרך לצאת לדרך ומינו אחר במקומו **ג.** שנעשה המופלא זקן ומינו אחר במקומו. **צ"ע** ע"ד רש"י שמהלך א ו-ג הם מהלך אחד שהמופלא אינו חלק מן הבי"ד ולמה הוצרך רש"י לפרש במהלך ג' שנעשה זקן. **וכ' החזו"א** ס"ק יח' שלכאו' נסתפק רש"י האם מופלא שהוא לא מכלל בי"ד מעכב או לא שמהלך א' שמופלא מעכב אפילו אינו חלק מבי"ד ומהלך ב' סובר רש"י שדווקא אם הוא חלק מבי"ד אלא שהוצרך לילך לזמן אז הוא מעכב ומהלך ג' סובר רש"י שמופלא שאינו מבי"ד כלל אינו מעכב אלא דווקא אם היה מבי"ד אלא שנזדקק אז הוא מעכב. **אמנם** כ' החזו"א שמסוגיא דדף ז'. בענין כהן משיח שקתני חטא בפנ"ע מביא בפנ"ע חטא עם הציבור מביא עם הציבור והקשטה הגמ' ה"ד אילימא דהוא מופלא והם אינם מופלאים פשיטא דמתכפר לו בפנ"ע הוראה דלהון לאו הוראה מוכח שאפילו מופלא שאינו מן הבי"ד מעכב. ועי' עוד שם במה שצדד.

יש לדון: שבמש"כ רש"י שהוצרך לצאת לדרך יש בו חסרון של לא היה מופלא של ב"ד שם יש בזה חידוש וכי אם משום שיש מופלא במקום אחר חסר בהוראה והרי אין בידם עתה לשאלו ויל"ע אולי דווקא משום שהוא חלק מן הבי"ד והיינו שאף למהלך ראשון של רש"י שאף מופלא שחוץ לבי"ד מעכב אולי דווקא כשהוא במקום אבל יצא לדרך לא.

ובגליון הש"ס ציין לתוס' בסנהדרין דף טז: שהוכיח מסוגיא דהכא דמופלא שבסנהדרין לא היה מעולם בכלל הסנהדרין וזה מכוח קו' רש"י שאם הוא מכלל הסנהדרין א"כ אף מי שאינו מופלא מעכב שדוקא איתא לכולה סנהדרין הויא הוראה. [ועי' תוס' סוכה דף נא גבי שר"י אומר שאלכסדריה של מצרים שהיו בה עא קתדראות של זהב כנגד עא' והרי דעת ר' יהודה בסנהדרין דף ב. שסנהדרין הייתה של ע' משום מופלא שבסנהדרין ומוכח שמופלא לא היה בכלל סנהדרין (וי"ל דהיינו דווקא לר"י, וזה גופא פלוגתתם אם "משה על גביהם" הוא בכלל הבי"ד או מחוץ לו)]

וז"ל הרמ' בפיהמ"ש מופלא שבבי"ד הוא ראש הישיבה ואפילו היה מנינים שלם ר"ל שבעים ואחד, ומשמע כד' רש"י שעל דרך הכלל המופלא הוא מן השבעים ואחד.

ע"ד רש"י במהלך ג' מבואר שמי שנזדקק מסלקין אותו מן הבי"ד עי' מאירי סנהדרין לו: שרק אין ממנים אך לאחר שנתמנה אין מסלקין

תירוץ הירושלמי על קו' רש"י ד"ה או שלא היה מופלא

ברש"י "אע"ג דלא היה מן הסנהדרין שאם היה מן הסנהדרין עצמן אפי' קטן שבכולן מעכב כדאמר לעיל מאם כל עדת איתא לכולה סנהדרין הויה הוראה ואי לא לא הויה הוראה". **בירושלמי** אמרו "מתניתא דרבי, דרבי אמר אין לך מעכב אלא מופלא של בי"ד כתיב והיה אם מעיני העדה מי שהוא עשוי עינים לעדה" ומחלוקת רבי וחכמים היא **בתוספתא** פ"א "הורו ב"ד ואחד אינו מהן שם פטורין רבי אומר אומר אני עד שיהא מופלא שבהן" ורש"י לא פירש כן משום שבגמרתינו לא הובאה דעת רבי אלא דעת חכמים ולכך יישב מתני' עם חכמים. בירושלמי לעיל הלכה ב' בדיון ידע אחד מהן שטעו רשב"ל אמר כגון שמעון בן עזאי והעמידו בירו' בשזה עומד בתשובתו וזה עומד בתשובתו ואמרו הדא פליגא על רב מנא דאמר מאה שנכנסו להורות עד שיוורו כולם ואמרו בשלא נכנס והקשו אם בשלא נכנס מעכב ואמרו פתר לה כרבי דרבי אמר אין מעכב אלא מופלא שבבי"ד ובסוגין דלעיל ג: העמידו בששתק ודלא כרבי.

מתני' או שהיה אחד מהן גר או ממזר פלוגתא בירושלמי האם מדובר באחד מעא

"רב חנינה ורב מנא חד אמר בתוך שבעים וחרנא אמר חוץ לשבעים, מאן דאמר חוץ לשבעים ניחא ומאן דאמר בתוך שבעים הא חוץ לשבעים לא מכיון שאינו ראוי להוריה נעשה לאבן" **בטעם הסובר** שאיירי חוץ לשבעים, לכאו' הוא מדין נמצא אחד מהן קרוב או פסול. וס"ל שאף בבי"ד יש דין נמצא אחד מהן קרוב ופסול הדין פסול. **ובענין** נמצא אחד מהן קרוב או פסול בבי"ד עי' בזה בתשובות הגרע"א סימן ע"ג לענין קטן. ועיין בקצה"ח סימן לו' ס"ק ז' ועיין בקהלות יעקב סנהדרין סימן ב' שדחה שאין המחלוקת הנ"ל בכל בי"ד אלא בסנהדרין שמורים באיסור שלגבי זה אין הגר פסול ולכך אין בו דין "נמצא" ע"ש. ועי' בהגהות חשק שלמה שנדפסים אחרי הגמ' שפירש טעם הסובר שאין בו פסול נמצא "משום שהוא כאבן". עי"ש ועי' עוד בחדר הורתי סימן יח' שפירש את הנדון לא מדין נמצא ע"ש.

א. לא היה מופלא שבבי"ד שם ולבסוף הורה כדבריהם ב. שתק מופלא מהו

עי' תוס' ז: בד"ה דיתבי שכל' שאם המופלא מורה כדבריהם פטורים [ולטעם רבי בירושלמי יל"ע] **ב.** עי' חזו"א יד- יח שדווקא לא היה אבל היה ושתק מביאים בשו"ת מהרלב"ח [קו' הסמיכה סוף ד"ה עוד כתב] שצריך ג"ע שיהיה מן המורים בטעות.

מתני' או שהיה שם גר – הוספת דיינים מחוץ לסנהדרין כשהוצרכו

כ' **החזו"א** ס"ק יח' "מבואר דאף אם ישבו בהוראה בלתי ממונים בסנהדרין גדולה הויה הוראה וכ"כ רש"י וכו' וכן מבואר לעיל ג: מאה שישבו להורות ויל"ע וכו' ונראה דיש להם רשות לב"ד הממונה להושיב יחידים אחרים להוסיף על ע"א כשחסרו שלא בו הממונים ונראה דגם היחידים האלו שמושיבין להוראה אחת יש להם דין סנהדרין וצריכים להיות שלמים בכל התנאים הצריכים לסנהדרין שהרי נתמנו לשעה ומה לי מנוי לשעה ומה לי מנוי לעולם". [להלן בירושלמי "ניחא גר. ממזר, בי"ד ממנים ממזרים" וי"ל לוליא החזו"א שגר ממנים לשעה משום שהדין הוא בכל שימות הוא דווקא בשימה לעולם]

תוד"ה אחד מהן גר או ממזר

בירושלמי שעברו ומנהו [בירושלמי ניחא גר. (פי' הפנ"מ שגר פסול לדנ"פ וכשר לד"מ ומשכח"ל שמינוהו לד"מ ובנוב"י תניא יור"ד קפב הגהה מכן המחבר פי' שגר דן את חברו ד"ת ומינוהו בסנהדרין לדון גרים) **ממזר**,

בי"ד ממנין ממזרים, רב הונא אמר בשעברו ומינוהו] דמי שאין ראוי להוראה נעשה אבן. והתוס' פירש שטעם מתני' הוא משום שנעשה אבן, ומשמע שלוליא שנעשה כאבן אף שהוא פסול מ"מ היה מצטרף למנין ע"א וצ"ע. ולכא' פירש התוס' דאיידי שהוא אחד מעא וטעם פסולו משום שנעשה אבן [ולולי"ד התוס' טעם הירושלמי הוא למה אין בו פסול של נמצא אך עצם החסרון של ההוראה אצ"ל שנעשה אבן]

מתני' או נתין

בספר חדר הורתי סימן יט' דן שלכא' לפי"ד הרמ' [עי' ביאור הגר"א אהע"ז סימן ד'] שפסול נתין לקהל אינו אלא מדרבנן א"כ גם פסולו לסנהדרין אינו אלא מדרבנן א"כ מה שפטורים מקרבן הוא משום שמדרבנן הסנהדרין פסולה אך לכא' לענין חיוב קרבן יחיד יש לעיין שכיון שמד"ת יש כאן הוראת בי"ד ומדרבנן נפסלה א"כ יהיה פטורים מקרבן יחיד שהרי הוא קום ועשה ואין כוח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה, ועי"ש מה שדן בזה. **והרמב"ם** פי"ג ה"א השמיט דין זה וצ"ע.

והחזו"א ס"ק יט' נתקשה נתין היינו גר וי"ל דנתין פסול אפילו אמו מישראל ומיהו לדעת הרמב"ן דנתין לא אסרה בו התורה דורות וכו' עי"ש.

מתני' או זקן שלא ראוי לבנים

ברש"י "וקשיא לי מפני מה אינו ראוי להוראה". ופירש **הלח"מ** פי"ג ה"א שאף שבסנהדרין לו: פי' רש"י משום ששכח צער גידול בנים נתקשה רש"י כאן שמשמע שאינו ראוי להוליד אף שיש לו עתה בנים ולזאת נת' רש"י מה טעם פסולו. **ובקרן אורה** פי' שנתקשה רש"י שכאן לא איירי בד"נ ולכך אין טעם לפסול זקן. **ובמלא הרועים** כ' שהדיין צריך להיות ראוי לכל דיני הסנהדרין. [עי' להלן בד' הירושלמי בגר] **ועי' בקר"א** שכ' שאם אינו פסול בגופו אלא משום אכזריות אינו פסול לשאר דינים

וברמב"ם בפיהמ"ש כ' וז"ל "וזקן שלא ראה בנים אינו ראוי לדון בדיני נפשות לפי שהוא אכזרי ולא ירחם על בני אדם לפי שאינו יודע אהבת הבנים ואנו צריכים להסכמת כולם על ההוראה שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו" הנה גירסת ופירוש הרמ' במי שלא ראה בנים [ולא במי שלא ראוי עתה לבנים] **ובתורא"ש** הנדפס מחדש הגירסא במשנה "או שלא ראה לו בנים" ומתאים עם ד' הרמ' עי' בהגהות וצינונים שכן גיר' הרע"ב והתו"ט וטעם הפסול כ' **התורא"ש** שכל שעברו עליו רוב שנותיו ואין לו בנים וכו' ונמצא שמי שאין לו בנים אין לו רחמנות והתורה כתבה לגבי סנהדרין והצילו העדה ועי' **בר"ח** שנתקשה א"כ למה אמרו זקן וכו' שזקן הוא מי שבטלה ממנו תוחלת ותאוות נשים ופסולו משום שביטל מצוה אחת שלא קיים פו"ר **והמאירי** כ' "או זקן ר"ל מופלג בשנים או מי שלא ראה בנים" ועי' רמ' בהלכות שכ' או זקן או שלא ראה בנים ועי' ר"י קורקוס על הרמ' פי"ג ה"א מהגמ' בסנהדרין.

יום ב' כט' אייר

מתני' הורו בי"ד מזידין ועשו שוגגין - פירוש מזידים:

כ' **הר"ח והתורא"ש** שהורו בשקר שהם מותרים אע"פ שידעו שהם אסורים, אבל בפירוש **הר"י מלוני"ל** פירש אם טעו בי"ד בדבר שאין הצדוקין מודים בו שנחשב שהם מזידים הואיל והיה להם ללמוד ולא למדו.

מנין ידעו שבי"ד מזידים והרי אין אדם משים א"ע רשע

הקשה המהרי"ל דיסקין למ"ד צבור מייתי כיון שאין אדם משים עצמו רשע א"כ למה לא יביאו הצבור פר והרי אין להם להאמין הבי"ד שאומרים על עצמם שהם רשעים. ועי' בספר אמרי בנימין [ישר הור] שדן בענין מכמה צדדים שיהיו נאמנים כיון שבאים להפריש את הצבור מלהקריב קרבן שהוא חולין בעזרה, לפי דבריהם.

הורו בי"ד מזידים ועשו שוגגין מביאים כשבה או שעירה טעם פטור מן הפר, רש"י ורמב"ם **כ' רש"י** ד"ה הורו בי"ד מזידים וכו' "לא הוי הוראה מעליא, דאם כל עדת ישראל ישגו כתיב דבעין שוגגים בבי"ד והכא הוה ליה שגגת מעשה בלא הוראה" וכו' **רש"י** האריך שאף שהקהל היו שוגגים מ"מ הוא שגגת מעשה בלא הוראה ואע"פ שעשו מחמת הוראה דבי"ד מ"מ הוראה מעליא בעין והוראת טעות היא הוראה מעליא אבל הוראת זדון לאו הוראה מעליא. אבל **ברמב"ם** כ' הורו בי"ד להתיר הדבר האסור בזדון ועשו הקהל על פיהם בשגגא בי"ד פטורים מן הקרבן מפני שהם מזידים וכו' ולכא' כשכתב בי"ד פטורים מן הקרבן היינו מפני מה אין מביאים פר שהרי פסק הרמ' שצבור מייתי ומש"כ בי"ד פטורים היינו כמש"כ בפ"ג שבי"ד חייבים אע"פ שכ' שצבור מייתי וכו' הכס"מ דהיינו משום שהצבור מייתי לכפרת הבי"ד וא"כ כשכ' הרמ' שהטעם שאין הבי"ד חייבים היינו מפני מה אין הצבור מביאים בשבילם וכו' ע"ז הטעם משום שהם מזידים ולפיכך אין מביא פר. ויעויין להלן במאירי ולא כמש"כ רש"י משום שיש תנאי שע"י הוראה ונראה ברמ' שהוראת מזיד היא הוראה אלא שהיא לאו בת כפרה הואיל ומזיד לאו בר קרבן

מאירי למה אין הקהל מביאים כיון שהם שוגגים

כ' המאירי "ואע"פ שמשל צבור היה בא הואיל ולשם ב"ד היה בא פטורין שהרי מזידין הם ואין מקום לקרבן הבא על שמן" **כוונת קו'** שכיון שמשל צבור הוא בא א"כ הם מתכפרים ויכולים להתכפר הואיל והם שוגגים **ותירוצו** לכאו' הוא ע"ד הרמ' שאף למ"ד צבור מייתי הם מביאים לכפרת בי"ד וכיון שהם מזידים אא"ל להתכפר.

הורו בי"ד מזידין ועשו הקהל שוגגים מביאין כשבה או שעירה

כ' הר"ח וז"ל "ואע"ג דלא הוו שבין מידיעתן קי"ל כר' יוחנן בריש פרקין" כוונתו שלעיל הקשתה הגמ' בדף ב. על ר"י דאמר שנתחלף לו חלב בשומן חייב והא לא שב מידיעתו ות"י ר"פ "קסבר ר"י כיון דאילו מתידע לבי"ד הדרי בהו והוא נמי הדר ביה שב מידיעתו קרינן ביה" וה"נ אף שהעושים אינם שוים מידיעתן כיון שאילו היו בי"ד מודיעים אותן שהם מזידים היו חוזרים בהם ה"נ חשיב שב מידיעתו

והנה לעיל נחלקו המל"מ והגרע"א שהמל"מ כ' שטעמא דרב דנתחלף לו חלב בשומן פטור הוא משום שלא שב מידיעתו, ודייק מלשון הגמ' קסבר ר"י. והגרע"א כ' שמחלוקתם הוא האם נתחלף לו חלב בשומן נחשב כעושה עפ"י בי"ד ולפי"ד י"ל שאף רב מודה שכה"ג נחשב שב מידיעתו ומלשון הר"ח שכ' דקי"ל כר"י משמע כד' המל"מ [ויש לדחות שקי"ל כר"י ודלא כמקשה שהקשה והא לא שב מידיעתו]

ועצם ד' הר"ח לכאו' צ"ע מסברא שלכאו' בי"ד שהורו מזידים לאו בי"ד הם וא"כ הרי זה כמי שהטעו אותו עדים ואמרו לו שאין זה חלב אלא שומן וכי נאמר שנחשב לא שב מידיעתו, ודווקא

התם שהורו בשוגג ויש להם שם הוראה ודין היחיד לנהוג על פיהם הקשטה הגמ' שאינו שב מידעתו והוצרכה לתרץ שיש אפשרות שיהא שב מידעתו עי' הבי"ד, וצ"ע.

הורו בי"ד שוגגין ועשו הקהל מזידים – פי' עשו קהל מזידים

כ' התורא"ש "ואלו לא סמכו על הוראתם אלא ידעו שטעו בי"ד ועשו מזידים" וברמב"ם פי"ג ה"ו "וידעו הקהל שטעו ושאין ראוי לקבל מהן ואע"פ עשו הקהל על פיהם"

היכי משכחת לה שידעו הקהל

והקשה הרש"ש שלעיל דף ב. וידע אחד מהן שטעה או שהוא תלמיד שהגיע להוראה ובגמ' ב: אמרו שהיינו גמיר וסביר [או גמיר ולא סביר] וכל הרמ' פי"ג ה"ד "בד"א וכו' אבל אם היה עם הארץ הרי"ז פטור שאין ידיעתו באיסורים ידיעה ודאית ומצטרף לכלל השוגגים על פיהם" וא"כ היכי משכחת לה שעשו הקהל מזידים וכי כל הקהל הם "גמיר וסביר". וכל הרש"ש שצ"ל שעשו הקהל מזידים היינו שחלק מן הקהל היה גמיר וסביר ולוליא אותם שהם גמיר וסביר אין רוב וכיון שהם נחשבים מזידים אינם מצטרפים לרוב. אמנם אין משמעות הרמ' שכ' "וידעו הקהל שטעו ושאין ראוי לקבל מהן" כדבריו. ומספר צפנת פענח [סוף תרומות עמ' 108] הביאו שכ' שכל מה שכ' הרמ' שבעם הארץ פטור משום שאין ידיעתו באיסורים ידיעה ודאית הוא דווקא ביחיד אבל אם כל הצבור ידעו שטעו אף אם אינם ראויים להוראה לא שייך דין הוראת בי"ד ע"ז משום "דכל הצבור יכולים לבטל מעל עצמם ההוראה של בי"ד" ודבריו חידוש בדיון. ונראה הפירוש שכאן איירי שהקהל סבורים שבי"ד טועים והם שומעים מן אותם שגמירי שבתוכם שהאמת אתם ולא עם בי"ד וכה"ג נחשב שיודעים שבי"ד טעו ואע"פ שאין ידיעתם באיסורים ידיעה ודאית" היינו שעם הארץ שסבור שהם טעו כיון שאין ידיעתם באיסורים ידיעה ודאית בזה הוא רשאי לילך אחר בי"ד, ולא לחשוש שהם טועים. אבל במקום ששומע גם מאחרים שהם ראויים להוראה שאומרים שבי"ד טועים בזה אין רשאי לילך אחר בי"ד. [ואם אינם יודעים מעצמם, ואחר שהגיע להוראה אומר שבי"ד טעו ודאי שיש להם לסמוך על הבי"ד אבל כשהם יודעים שבי"ד טועים וכל הטעם שאין סומכים על ידיעתם משום "שאין ידיעתם באיסורים ודאית" ולפיכך עליהם לתלות שהם טועים כיון ששומעים מהיודעים שאינם טועים עליהם לחשוש].

הורו שוגגין ועשו הקהל מזידים טעם פטורין מן הקרבן צבור

ברש"י כ' שטעם פטורין הוא משום דמזיד לאו בר קרבן ויש לפרש שכוונתו שהטעם שפטורין מקרבן יחיד כשבה או שעירה הוא משום מזיד ובזה שונה מהורו מזידים ועשו שוגגים. וברש"י בגמ' כ' טעמא דשוגגין ועשו מזידים פטורים דמזיד לאו בר קרבן הוא לא צבור ולא יחיד משמע שגם טעם פטורין מקרבן צבור הוא משום דמזיד לאו בר קרבן הוא וצ"ע מה צריך לזה והרי אין עושה עפ"י בי"ד. ובפירוש הר"ח כ' ועשו הקהל מזידין ידיעי דאיסורא קא עבדי ודליתא מצוה לשמור ד' חכמים באיסורא פטורין מלהביא פ"ד דמזיד לאו בר קרבן. הנה פירש דינא דמתני' שאיירי לעניין פטור פר וטעם הפטור משום דמזיד לאו בר קרבן וצ"ע שהרי בלא"ה הרי אינם עושים עפ"י בי"ד אמנם כבר הבאנו שהר"ח רוח אחרת הייתה לו שכל בדף ב' בתחילת המסכת שאם כל הקהל טועים במצוה לשמוע ד' חכמים חייבים בפר אף שיחיד העושה אינו נחשב כעושה בהוראת בי"ד ולשיטתו כל קהל שעושים מחמת הוראה חייבים בפר אף שאינם נחשבים עושים בהוראת בי"ד. ואולי י"ל שגם במזידים עושים מחמת הוראה שאומרים שכיון שהורו בי"ד

שהוא מותר אף שהם טועים לא נענש ע"ז. [כך מביאים בסה"מ לפרנקל פ"ג ה"ו שמצייר הספרי דבי רב פר' שלח פס' ז' ואחזה את ענין מזידים].

הורו מזידים ועשו שוגגים מביאים כשבה או שעירה, הורו בי"ד שוגגים ועשו הקהל מזידים פטורים. שגג בכרת והזיד בלאו האם נחשב כתולה בבי"ד - מח' הגרע"א ומהרי"ל דיסקין

פירוש הסיפא פטורים היינו לגמרי ואפילו מכשבה או שעירה משום שעשו במזיד. הקשה **הגרע"א** בגליון הש"ס דמשכחת לה בהורו בי"ד שוגגין ועשו הקהל מזידים שהם חייבים בכשבה או שעירה. בשגג בכרת והזיד בלאו וא"כ למה כללה המשנה שכל עשו מזידים פטורים והרי משכח"ל שחייבים כשבה והו"ל למשנה לצייר ציור זה שכה"ג יתחייבו בכשבה או שעירה, עי' בדבריו **בגליון הש"ס** אמנם **הרש"ש** נתקשה בדבריו שכה"ג יש לפטור מקרבן יחיד משום שיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור ועוד נתקשה שכה"ג אין חיובם בכשבה או שעירה אלא בפר שהרי כל הקהל חטאו ע"י בהוראת בי"ד. **וכונת הגרע"א** שכיון שלמדנו בגמ' שדווקא בהורו לעשות א"כ כל שיודעים שהוא אסור א"א לאמר שהם עושים ע"י בי"ד [והדבר תלוי האם הדין לעשות הוא דין בהוראה או שצריך שתהא העשיה ע"י בי"ד ממש] **ועיין**. ובחידושי **מהרי"ל דיסקין** לדף ב: כ' על מה שהקשו שם בגמ' וידע אחד מהן שטעו והא מזיד הוא ולאו בר קרבן [ותי' הגמ' שטעה במצוה לשמוע] **והק' המהרי"ל דיסקין** למה לא תירצה הגמ' ששגג בקרבן והזיד בלאו **ותי'** דכה"ג נחשב כתולה בבי"ד. ועי' בספר **מצפה איתן** לדף ב: מה שיישב לפי סברא זו שנחשב תולה בבי"ד למה לא הקשתה הגמ' שם והא מזיד הוא על מתני' רק על מימרא דרבא כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן שטח. **נמצאנו** שנחלקו הגרע"א ומהרי"ל דיסקין ודעימיה האם בשגג בכרת והזיד בלאו נחשב כעושה עפ"י בי"ד.

בד' התורא"ש שוגגין ועשו הקהל מזידים למה בי"ד פטורים

כ' **התורא"ש** "ואפי' לר"מ דאמר ב"ד מייתי היינו כשעשו הקהל ע"פ הוראתם ואלו לא סמכי על הוראתם אלא ידעו שבי"ד טעו ועשו מזידים" **משמע** מדבריו שלמ"ד בי"ד מייתי היינו לכפרה שלהן בלבד ואף שצבור אין יכולים להתכפר בחטאתן שמזידים לאו בר קרבן מ"מ הם יכולים להתכפר ולכך הוצרך לומר שכאן לא סמכי על הוראתן. **ויל"ע** מלעיל שדנה הגמ' מרובים ונתמעטו והוכיח משם החזו"א שמתוך סתמות הגמ' משמע שאף למ"ד בי"ד מייתי דנה הגמ' ומוכח מזה שאף למ"ד בי"ד מייתי הצבור מתכפרים דאל"ה מאי אכפ"ל במה שנתמעטו הציבור והרי נודע עתה לבי"ד שבעבר החטיאו צבור. וע"כ שאף למ"ד בי"ד מייתי צבור מתכפרים ולכך צריכים שהיו קיימים [וידעו] וכאן מבואר בתורא"ש שלמ"ד בי"ד מייתי מביאים לכפרתן בלבד ועי' תוס' לעיל דף ג. בד"ה כי תבעי לך שכל שיל"ד למ"ד בי"ד מייתי בעשו מקצת צבור ומת וגם משם הוכיח החזו"א כדבריו. ועי' מש"כ בשם המאירי על הורו מזידים ועשו שוגגין.

יום ג' ר"ח סיון

הוספות

רד"ה או שלא היה מופלא של בי"ד שם

הקשו הלומדים על החזו"א סימן יד' ס"ק יא' שכל ע"ד הגמ' בג: "ואלא מאי כל עדת ישראל אי איכא לכולם הוי הוראה ואי לא לא הוי הוראה" וז"ל "יש לעיין פשיטא כיון דלא הויא כמנין

הסנהדרין שצריך בב"ד הגדול לאו ב"ד הוא, ועוד כיון דרובו ככולו כי אמר אחד מהן טועים אתם למה פטורים, ונראה דה"ק אי איכא כולם הויא הוראה היינו דשתקו ולאפוקי מר"י דאמר דצריך הוראת כולם ממש או שיסכימו כלם להיתר או שירכינו ראשם להסכים דהלכה כרבים, אלא אם ההוראה ע"י הרוב סגי ובלבד שלא יהו האוסרין מוחין ואומרים טועין אתם דאזל לא מקרי כולם בהוראה **"שברש"י** כאן כ' דבע"כ מופלא לא היה מן הסנהדרין דאילו הוי מן הסנהדרין אפילו קטן שבכולן לא היה שם לא הוי הוראה מעליא כדאמר לקמן מאם כל עדת ישראל אם איתא לכולה סנהדרין הויא הוראה ואי לא לא" מבואר ברש"י שהפסוק בא למעט שאם חסר אחד מן הסנהדרין אינה הוראה מעליא.

וצ"ע על רש"י קו' חזו"א "פשיטא כיון דלא הויא כמנין סנהדרין שצריך בב"ד הגדול לאו ב"ד הוא". **והובא** לעיל **מהיד רמה** בסנהדרין יד: שהטעם שאם המרה זקן ממרא את פי רוב הסנהדרין ולא את כולם אינו נחשב לזקן ממרא משום דהיכא דלא קיימא הדדי לא הויא הוראתן הוראה לחיוביה להאי דאיכא למימר דאי הוו הנך גוואי הכא הוה אמרין טעמא דהוא מסתבר להאי רובא והוה הדרי בהו והכי אמרין נמי בהוריות גבי הורו ב"ד אי איתא לכולה סנהדרין הויא הוראה ואי לאו לא הוי הוראה. **מבואר בדבריו** ששייך הוראה של ב"ד הגדול גם אם לא הורו כולם אלא שלא הוי הוראה מעליא משום דילמא הדרי בהו. **וליישב קו' חזו"א** צ"ל שבי"ד הגדול אינו דומה לכל ב"ד של ג' שבחסרון אחד אין עליהם שם ב"ד, אבל ב"ד הגדול אף שמנינו השלם הוא בע"א יש שם ב"ד בפחות. ולכא' בכג'. שהגמ' שם דרשו שאף שרשאים דיינים ליצא וא"צ לישוב שם כל היום מ"מ לעולם לא יפחות ב"ד הגדול מכג'. ואולי זה עיקר שיעור ב"ד הגדול. [ונפק"מ שאם כבר הסכימו בדין ועתה יושבים כג' ומורים יש לזה דין ב"ד הגדול לכל דברין]

גמ' הא שוגג דומיא דמזיד חייב, לימא תפשוט הא דבעי רמי בר חמא.

כ' המסורת הש"ס עי' תוס' ב. ד"ה עד שיהיו וצ"ע **ביאור קו'** שבגמ' שם אמר רבא מודה רב - שאמר שנתחלף לו חלב בשומן מביא קרבן - שאינו משלים לרוב ציבור מ"ט אמר קרא בשגגא עד שיהיו כולן בשגגא אחת **וכ' התוס'** "צ"ע אם רוב ציבור עשו בזה הענין שנתחלף לו חלב והוי כולם בשגגא אחת אי מיחייב ב"ד". והנה בגמ' כאן הא שוגג דומיא דמזיד חייב תפשוט הא דבעי רמי בר חמא מבואר שחייבים בפר ומאי מספ"ל לתוס'.

והישוב פשוט שאת דברי הגמ' יש לפרש בב' אופנים הופכיים **יש לומר** שבאה הגמ' להוכיח שבנתחלף נחשב תולה בב"ד **וי"ל** שבאה הגמ' להוכיח שבנתחלף לא נחשב תולה בב"ד. **דיש לומר** שהוכחת הגמ' שנתחלף לו חלב בשומן נחשב תולה בב"ד שדווקא במזיד פטור מפר אבל שוגג דומיא דמזיד חייבים פר, משום שנתחלף לו נחשב תולה בב"ד. **ויש לומר** לאידך גיסא שהוכחת הגמ' שנתחלף לו לא נחשב תולה בב"ד, שדווקא במזיד פטור מקרבן יחיד אבל בשוגג דומיא דמזיד חייב בקרבן יחיד. **והדבר תלוי** במה הוא דין דמתני' **האם** דין דמתני' דשוגגין ועשו מזידים פטורים איירי לענין פר בלבד או שדין דמתני' דשוגגין ועשו מזידים פטורים איירי גם לענין הקרבן יחיד **שאם** דינא דמתני' איירי לענין הפר א"כ הדיוק שבשוגג דומיא דמזיד חייב היינו לענין הפר **ואם** דינא דמתני' דשוגגין ועשו מזידים פטורים איירי גם לענין הכשבה, א"כ י"ל שהמיעוט הוא לענין פטור הכשבה.

והנה ברש"י פירש בגמ' טעמא דשוגגין ועשו מזידים פטורים בין מקרבן יחיד ובין מקרבן צבור משום דמזיד לאו בר קפירה הא שוגגין ועשו מזידים חייבים. ואין אנו יודעים במה יהיו חייבים האם בקרבן יחיד או בקרבן צבור. וא"כ צ"ע לאיזה צד ברמי בר חמא הוכיחה הגמ' אלא שכוונת הגמ' כמש"כ רש"י גופיה שהוכיחה הגמ' שבציור דמזידים יש בו חסרון שלא עשו עפ"י בי"ד ולא נקטה הגמ' ציור של שוגגים דומיא דמזידים שבהם יש את המעלה שלא לא עשו עפ"י בי"ד ונקטה רק את הציור של מזידים ממש שבו יש חסרון נוסף של מזיד לאו בר קרבן וזה כדי ללמד שמה שלא עשו עפ"י בי"ד אינו טעם לפטור. וא"כ מוכח מזה בהכרח שההוכחה של הגמ' שחייבים פר.

יום ה' ג' סיון

בעניין חיוב פר העלם דבר האם בא לכפר על הבי"ד או שבא לכפר על הציבור

הנדון הוא בין למ"ד צבור מביאים משום שי"ל שמביאים לכפרת בי"ד [וכמש"כ הכס"מ], ובין למ"ד בי"ד מביאים שי"ל שהם מביאים לכפרת הציבור.

ע"י הערה אליבא דר"מ⁸

דברי האחרונים בזה

[א] כ' הכס"מ פ"ב מהלכ' שגגות הלכ' א' בדעת הרמ' שאע"פ שפסק שצבור מייתי מ"מ כ' שבי"ד חייבים בפר שביאורו שהציבור מביא קרבן לכפרת הבי"ד⁹. [לשון הרמ' בפיה"מ וכבר ידעת דעת ר"י שאומר כל קהל וקהל ולא יחייב לב"ד הגדול כלום שיש קרבנות הרבה יביאו אותן שלא חטאו ע"י חוטאים]

[ב] כ' המרכבת המשנה [מהדו"ק פ"ב] בדעת הרמ' בפיה"מ ש' שמח' ר"י ור"ש בחטאו מקצת שבטים האם שאר שבטים מביאים על ידיהם הוא לשיטתם האם בי"ד מביאים פר על עצמן. וז"ל "שדעת ר"י שעיסק הקרבן לכפר על הבי"ד וזה חוטא וזה מתכפר הילכך אף יא שבטים שלא חטאו מביאים פר על הבי"ד אבל לר"ש לית ליה זה חוטא וזה מתכפר וס"ל דב"ד מביאים פר לכפר על עצמן והציבור מביאים לכפר על עצמן" 10 ובעצם התליה בר"ש ור"י כ' כן גם בספר אבי עזרי פ"ג ה"ד

[ג] הקשה הקרן אורה בזבחים דף ד. שאמרו שם בגמ' שלא משכחת לה שנוי בעלים בציבור ולכא' אמאי לא משכחת לה והרי לר"י ולר"ש שצבור מייתי וכל שבט מביא קרבנו א"כ אם ישחוט קרבן של שבט ראובן לשם שבט שמעון הוא שנוי בעלים. א"כ הוא סבור שהקרבן קרב לכפרת השבט ולא לכפרת הבי"ד¹¹.

⁸ לכא' לר"מ שאמר בדף ו. נאמר כאן קהל ונאמר להלן קהל מה כאן בי"ד ולא צבור אף כאן בי"ד ולא צבור א"כ כל קרא בין של החטא ובין של הקרבן קאי על בי"ד ואין זכר במקרא על חטא הציבור וכל הלימוד שהוראה תלויה בבי"ד ומעשה תלוי בקהל הוא לימוד מפרשת ע"ז א"כ אף שיש לדון על מה בא הקרבן אם על ההוראה או על המעשה אמנם לכא' ודאי שהכפרה האמורה במקרא הוא על הבי"ד ולא על הציבור.

⁹ [להלן יובא שהמקד"ד הוכיח מהגמ' מנחות נב. שציבור מתכפרים בפר ולפי"ד המרכבת המשנה והאבי עזרי שלר"ש שגם בי"ד וגם צבור מביאים בהכרח שגם הציבור מתכפרים, אין ראיה לד' הרמ' משום שהרמ' פוסק כר' יהודה שרק בי"ד מביאים]

¹⁰ ועי"ש בפ"ג מש"כ לתרץ את מה שכל הרמ' שב' חצאי ציבור בב' בתי דינים אין מצטרפים ובגמ' לא נפשט שכל הספק בגמ' למ"ד צבור מייתי היינו לר"ש שהוא חובה על הציבור אבל לר"י שהוא חובה על הבי"ד פשיטא שאין הציבור מביאים כה"ג כמו למ"ד בי"ד מביאים, עי"ש.
¹¹ על קו' הקר"א יש אומרים שאף לר"י ולר"ש שכל שבט מביאים י"ל שאין כפרת כל פר על שבט שהביאו אלא שהפרים כולם מכפרים על הקהל כולו וראיה לדבר שאל"כ האיך שבט לוי מתכפרים לראב"י בדף ו: שאינם מביאים פר וכן הכיצד גרים מתכפרים [ונסלח לכל עדת

הוכחות שבא לכפרת בי"ד

א] בתורא"ש הקשה בהורו בי"ד שוגגים ועשו הקהל מזידים פטורים מן הקרבן. למה בי"ד פטורים מן הקרבן והרי הם שוגגים ותי' משום שלא עשו הקהל על פיהם ומקו' מוכח שהפר בא לכפרת הבי"ד שהרי לכפרת הצבור ל"ש.

ב] לר"ש דצבור מייתי ובי"ד מייתי בהכרח שקרבן הצבור בא לכפרת הציבור שאם לכפרת בי"ד הרי כבר הם מביאים קרבן [מרכבת המשנה ואבי עזרי שגגות] עי' להלן הראיה מהתוס' במנחות.

[ויש לדחות את ראייתו שיש בהוראתן ב' חטאות א' עצם ההוראה בחטא (ודווקא בהוראה שעשו מחמתה רוב ציבור חייבה תורה משום שכשנעשית מעשה ע"י הוראה נחשב ההוראה ל "הוראה מקוימת" 12) ב' מה שהכשילו את הציבור מחמתן וכלפי מה שהם חטאו בעצם ההוראה הם מביאים פר וכלפי מה שהכשילו את הציבור בהוראה מביאים הציבור פר עבורן]

ג] למ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור לפירוש התוס' והראשונים בשבת צג בדעת ר"ש שהוא משום סברא שהוא אנוס וכן לפי"ד רש"י שאף לר"י שנלמד מקרא ד"בעשותה" זהו טעם גזה"כ א"כ לכאו' חיוב פר הוא לכפרת בי"ד [דגל ראובן סימן יג אות]

ד] תוס' מנחות צב: ד"ה הא לר"ש סמיכה בבעלים בעינן "והא דחשיבי זקנים בעלים אע"פ שיש פר ושעיר לבי"ד בפני עצמן כיון שעל ידיהם נעשה החטא קרי להו בעלים" 13

הוכחות שבא לכפרת צבור

ישראל ולגר הגר בתוכם] כיון שאינם בכלל קהל המביאים. וע"כ שהכל מתכפרים ע"י השבטים המחויבים וי"ל שאף הם מכפרים זע"ז [אמרי יעקב סימן ח']
 12 (סברת "הוראה מקוימת" אומרים אותה הלומדים בסנהדרין לג. במה שנאמר שם שבנשא ונתן ביד אין יכול לחזור בו)
 13 [ועי' בפירוש רגמ"ה על הדף שם במנחות "וטפי עדיפא סמיכה בזקנים בשער עכו"מ דאינהו הוו בעלים טפי מאהרן" והמקד"ד סימן כג' סק"ה פירש את דבריו על דרך התוס' ואין זה במשמעותו]

א' בר"ח כ' שהטעם בהורו ב"ד שוגגין ועשו הקהל מזידים פטורים מן הפר משום שמזיד לאו בר קרבן הוא ומוכח שהפר קרב לכפרת הקהל שמזיד לאו בר קרבן הוא ס' בכפרה.

ב' למה שפירש הרמב"ן בשבת צג. שטעם פטור יחיד שעשה בהוראת ב"ד שמכוח החיוב בפר מוכח שפטור מכשבה או שעירה ואפילו במקום שאין חיוב פר. 14 לכא' מוכח שהכפרה היא על הציבור שאם הכפרה היא על הבי"ד מה שייכות יש בין החיוב כפרה של הבי"ד לחיוב כפרה של היחיד. וזו ראייה בדעת ר"ש וי"ל שר"ש לשיטתו שבי"ד מייתי וצבור מייתי ולפיכך הוא סובר.

ג' גמ' מנחות נב. "פר העלם דבר של צבור בתחילה מגבין עליהם ד' ר"י ר"ש אומר מתרומת הלשכה הם באים והתניא איפכא אמרוה וכו' דשמעין ליה לר"ש דחייש לפשיעה אמר להו רב אשי כי קחייש ר"ש לפשיעה במילתא דלית בהו כפרה בגווה במילתא דאית להו כפרה בגווה לא חייש ר"ש לפשיעה" [מקד"ד] [אמנם יעניין בר"ג שמילתא דלית להו כפרה שאינם מביאים בשביל עצמם ולפי"ז יש לדחות הראיה (מקד"ד)]

ד' גמ' הוריות ו. שלמ"ד צבור מייתי אם מתו מן הצבור הוי לה חטאת שמתו בעליה, ויש לדחות שלענין חטאת שמתו בעליה אין הדין תלוי במתכפר אלא במביא [מקד"ד, ע"ש שהביא ראייה מהרא"ש שם דף ו. לענין מיתת התורם של השקלים]

ה' ירושלמי הוריות פ"א ה"ח מאן דאמר חובת בי"ד, בי"ד סומך מאן. דאמר חובת ציבור מי סומך?, תני שלשה מכל שבט ושבט וראש בי"ד על גביהן סומכין ידיהן על ראש הפר. כ' המקד"ד שהטעם שג' מכל שבט משום שהם המביאים וראש בי"ד על גביהם הוא משום שהוא מן המתכפרים 15 וכו' שם שלהרמ' אף שהבי"ד מתכפרין

¹⁴ ובהכרח צ"ל שהפוסטור בפר גאינו משום שההקדמה של הפר מכפרת שא"כ במקום שאין כפרה למה לא יתחייב בקרבן. אלא שכיון שחייבה התורה בפר בהכרח שאין חיוב בכשבה שלא נתנה התורה ב' כפרות לחטא אחד וכיון שאמרה תורה שכפרתו של חטא זה הוא בפר לפיכך אין אפשרות להתכפר בחטא זה ע"י כשבה [נראה שכוונת הרמב"ן שמקורו דר"ש הוא מקו' שהקשו האחרונים על מ"ד שיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב דהאיך אפשר שמתחילה מתחייב בקרבן יחיד ואח"כ כשנעשה רוב פקע ממנו חיובו ומכוח קו' זו ס"ל לר"ש שבהכרח שהתורה לא חייבה קרבן יחיד]

¹⁵ וי"ל"ד כוונת הירושלמי ראש בי"ד על גביהם אם הכוונה לראש סנהדרין או לראש בי"ד של שבט

מ"מ מצאנו שהמביא סומך [תוס' מנחות סא: שלוליא שקרבן עכו"מ נתמעט מסמיכה היה סומך המביא של הנסכים]

[גמ' סנהדרין יג: דנה שאולי מועיל סמיכה של זקנים מן השוק ואח"כ דנה שיועיל סמיכה של סנהדרין קטנה על פר העלם דבר ואם הוא בא לכפרת ב"ד הגדול מה"ת שיועיל סמיכה שאינה של סנהדרין גדולה.

יש לתלות בחקירה זו

מחלוקת ר"י ור"ש פר העלם דבר אם משל צבור הם באים או מתרומת הלשכה הם באים ולכאול' אם משל צבור הם באים היינו משום שהוא לכפרתן, ואין אדם מתכפר לחובתו אלא מן החולין ולא מן הנדור. ואם מתרומת הלשכה הם באים משום שלא לכפרת עצמן הן באים אלא לכפרת ב"ד ובזה יכולים להתכפר משל תרומת הלשכה שהם מעות שבאים לחובתן.

בעניין ידיעה

ע' חזו"א סימן יד' סק"ח וכו' [שצריך ידיעת צבור לכו"ע] ועי' אבי עזרי פי"ג שגגות ה"ד [שא"צ ידיעת צבור]

בעניין סמיכה

ע' גמ' ותוס' מנחות דף צב: [שלר"מ ולר"י ניחא שבי"ד סומכין ולר"ש נתקשה ועי' מה שתי'] שבי"ד מקדש דוד סימן כג' סעיף ה' וחזו"א ס"ק כ'

עוד בנושא עי' שו"ת רדב"ז ח"ה סימן רכב. דברים מחודשים בדעת הרמב"ם.

ספרי מחברים בנושא: יהגה האריה דף ד. [מהעמק ברכה ראייה שהסכים לה הגר"ז] שו"ת דגל ראובן [הגר"ר כץ] ח"א סימן יג דבר משה [נמצא בב"מ"ד] [סימן ח' וט'] שמחת החג [מהרי"ל פישמן] (הספר נמצא בב"מ"ד) סימן א' והר אפרים [הגר"א גרבוז] סימן ב'

יום ב' ז' סיון

מתני' עשו ז' שבטים

הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאים פר וכו' ד' ר"מ... **הורו ב"ד ועשו ז' שבטים** או רובן על פיהם מביאים פר ושעיר דברי ר"מ החידוש בזה שמרישא

דמתני' הו"מ דווקא בעשו רוב השבטים על פיהם אבל רוב שבטים לא מהני קמ"ל.
[חזו"א יד – כא ד"ה והא דפסק]

מתני' כרשב"א או כת"ק דרשב"א מח' רש"י והרמ'.

וברש"י בד"ה הורו בי"ד ועשו ז' שבטים וכו' וכגון דהוי רובן של ישראל. בפרט זה נחלקו התנאים אליבא דר"מ דת"ק ס"ל דלר"מ אין חיבים בפר העלם דבר אא"כ חטאו רוב שבטים ורוב ישראל. ולרשב"א דעת ר"מ דחטאו רוב שבטים אע"פ שאינם רוב ישראל או רוב ישראל אע"פ שאינם רוב שבטים חייבים בפר. ורש"י פירש מתני' כת"ק, ודלא כרשב"א. וצ"ע מנ"ל.

אך **ברמ' בפיה"מ** כ' "או רובן ר"ל רוב מנין אנשי ישראל ואע"פ שזה הרוב ממעוט מנין השבטים לא מרובן" הנה פירש מתני' כדעת רשב"א שס"ל שרוב שבטים או רוב קהל מחויבים אף שהם לא רוב שבטים.

וכן **במאירי** וז"ל "הורו בי"ד ועשו ז' שבטים בא להשמעינו שאם שגגו רוב שבטים אעפ"י שהם מעוט צבור הרי הוא נדון כרוב שכל שיש בו רוב מצד אחד או למנין צבור או למנין שבטים נדון הוא ברוב לענין זה" ועי' לקמן שנכתוב מש"כ בר"ש

הרמ' בזה הוא לשיטתו

ועי' מש"נ להלן בעזה"י ובל"נ שדעת הרמ' בפיה"מ ובהלכות שאף לר"י ששבט אחד גורר את כל השבטים לחיוב הוא בדוקא כשאותו שבט הוא רוב הקהל ובכס"מ פירש שהוא מדינא דרשב"א והיינו דמה דבעינן או רוב שבטים או רוב קהל אמרו רשב"א לכו"ע. אלא שלר"מ אין גרירה, ולר"י יש גרירה. וכך הוא דינא דמתני' עשו ז' שבטים, או רובן היינו רוב הקהל. לר"מ חייבים בפר אחד לר"י דיש גרירה מביאים ז' שבטים פר וכל הציבור נגררים וה"ה אם יש רוב ציבור כנ"ל.

שאר שבטים שלא חטאו מה הדין שאר בני השבט שלא חטאו

נחלקו ר"י ור"ש אם שאר שבטים שלא חטאו מביאים פר וכו' הרמ' בפיה"מ ש שמחלוקתם האם מי שלא חטא מביא או לא ויל"ע בחטאו רוב השבט האם מי שהוא מכלל השבט והוא עצמו לא חטא למ"ד דמתחילה גובין עליהם האם גובין הימנו. כ' **החזו"א** סימן יד ס"ק יא' "דמשמע דגובין מכולן דקיי"ל כר"י לק' ה. דכל שבט מביא אף אותן שלא חטאו וא"כ גם האנשים שלא חטאו גובין מהן" ומש"כ בגמ' ג: שמשכחת לה שלא גבו היינו דווקא מחמת סיבה אך מעיקר הדין גם שאינם חוטאים צריכים ליתן. **ומבואר** בדבריו שלפי"ד ר"ש ששאר שבטים שלא חטאו אינם מביאים

ה"נ שאין צריכים שאר בני השבט שלא חטאו להשתתף. [נמס' יל"ד שהקהל טעון כפרה וס"ל לר"ש שקהל שלא חטא א"צ כפרה אך אותו קהל שחטא כולו טעון כפרה ואף אותו יחיד שלא חטא מ"מ הקהל שלו טעון כפרה והוא מכללם. ויל"ע]

חובת פר לכל שבט בגרירה, רש"י, והמקור בגמ'.

ר"י אומר ז' שבטים שחטאו מביאים ז' פרים ושאר שבטים שלא חטאו מביאים על ידיהם פר שאף אלו שלא חטאו מביאין ע"י חוטאין. **לגירסה זו** אין מפורש כמה פרים מביאים שאר השבטים האם כולם יחד מביאים פר אחד או שכל שבט מביא פר **וברש"י גרס** ושאר שבטים שלא חטאו מביאים פר **פר** על ידיהם ופירש כלומר פר לכל שבט ושבת. וכל עוד דה"ה לשבט אחד שחטא על פי הוראת בי"ד הגדול שהשאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר **פר** **ובגמ' בה**. "ת"ר וכו' הקהל חייב וכל קהל וקהל חייב כיצד חטאו ב' שבטים מביאין שני פרים חטאו ז' מביאין ז' ושאר שבטים שלא חטאו מביאים על ידיהן פר פר שאפילו אלו שלא חטאו מביאים על ידי החוטאים לכך נאמר קהל לחייב על כל קהל וקהל" **ולכאז'** בביתא זו מפורש כד' רש"י ששאר שבטים מביאים פר **פר** **ובגמ' בה**: "איבעיא להו שבט אחד לר' יהודה בהוראת ב"ד הגדול מי מייתו שארש בטים או לא מי אמרין שבעה שבטים הוא דמיתו שאר שבטים בהדיהו משום דאיכא רובא אבל חד שבט דליכא רוב לא או"ד לא שנא ת"ש רבי יהודה אומר שבט שעשה וכו' בהוראת בי"ד הגדול אפילו שאר שבטים חייבים ש"מ" **והנה** לא הביאה הגמ' ברייתא דע"א דתניא בה שחטאו ב' שבטים מביאים ב' פרים חטאו ז' מביאים ז' ושאר שבטים מביאים על ידיהם וצ"ע למה. **ויש לומר** שהמקדק יראה שאין הכרח דין שאר שבטים נסוב על ב' שבטים שחטאו אלא ברייתא מילתא מילתא קתני א' שב' שבטים שחטאו מביאים ב' פרים ב' שב' שבטים שחטאו מביאים ז' פרים ושאר שבטים מביאים על ידיהם פר פר. **ויש לומר** שב' שבטים שחטאו אין מחייבים פר.

רש"י שיש חילוק בגרירה אם חטאו ז' שבטים או שבט אחד

וכ' הרש"ש שאין הכרח לד' רש"י שכל שבחטא שבט אחד מביאים שאר שבטים מביאים על ידיו פר פר דיש לומר שדווקא בחטאו ז' שבטים מביאים שאר שבטים על ידיו כל אחד פר אבל כשחטא שבט אחד אף שכל השבטים מחויבים פר אך אין צריכים כל אחד פר אלא הכל פר אחד. **והוכיח מב'** ראיות א' ממה דתנן במתני' ז' שבטים שחטאו ולר"י הרי גם בשבט אחד מחויב ב' שבגמ' דף ו' אמרו על הבאים משבי הגולה שהקריבו יב' פרים בשלמא לר"י משכחת לה דמיתו יב' פרים כגון דחטאו יב' שבטים א"נ דחטאו ז' שבטים ושאר אינך בגרירה ולפי"ד רש"י למה הוצרכו לומר שחטאו ז' שבטים והרי אפילו חטא שבט אחד מחויבים ב"ב פרים.

רד"ה חטאו ב' שבטים מביאין ב' פרים וה"ה דכי חטא שבט אחד שמביא פר אחד והא קמ"ל דב' שבטים לא סגי להו בפר אחד. **הקשה המהרש"א** ק"ק האיך ס"ד בב' שבטים דסגי בפר אחד הא מסיק לקמן לר' יהודה דאפילו בשבט אחד שחטא מייתו נמי שאר שבטים כ"א פר ע"י גריא וכו' ויש ליישב דלענין שבט שחטאו בהוראת בית דינו פי' כן **וכ' ע"ז הרש"ש** [בד"ה משנה] ותיורצו דחוק [כוונתו שלכא' בעשו בהוראת כל אחד בהוראת בית דינו מהיכי תיתי לצרפם לקרבן אחד כיון שיש להם ב' מחייבים נפרדים לגמרי] **וכ' הרש"ש** שלפי"ד שבדווקא בשבחטאו ז' שבטים אז שאר השבטים מביאים כל שבט פר אבל בחטא שבט אחד אף ששאר השבטים חייבים מ"מ נפטרים בפר אחד ל"ק קו' המהרש"א. **ולולי"ד המהרש"א** פירוש ד' רש"י שחידוש זה שב' שבטים שחטאו חייבים על כל קהל וקהל הוא חידוש מוקדם לדין הנ"ל. שלוליא שלמדנו מ"הקהל" שהקהל חייב, וכל קהל וקהל חייב. לא היינו לומדים שחטא שבט אחד מחויבים כל שאר הקהל פר לכל שבט שהיינו אומרים שכל שבאה חובה בהוראה אחת אז אין חייבים אלא פר אחד. אלא שלמדנו מכל קהל וקהל חייב שחיובי הקהל לעולם חלים על כל קהל בנפרד ואח"כ אפשר לחדש עוד שאף חובה שחלה בגרירה מחויבים כל קהל וקהל בפני עצמו.

מתני' חטאו ז' שבטים וכו' ר"ש אומר ח' פרים

יל"ע לר"ש מה הדין באופן שחטאו ז' שבטים ועוד מקצת משאר שבטים שלר"י שיש גרירה לכא' ודאי נפטרים בקרבן שמביאים. אלא לר"ש ששבט שלא חטא אינו מביא מה דינו וכו' **החזו"א** סימן יד סוף ס"ק כא' "יש לעי' בחטאו ז' שבטים ומיעוט כל שבט לר"ש במאי מתכפרי האי מיעוט ואפשר שהן משתתפין עם שבט אחד כדין ה' או ו' שבטים ומיעוט מן השבט הז' לפרש"י דמביאים פר אחד" [כוונתו לדין רוב ציבור שהם משתתפים בפר אחד, וא"כ לרשב"א באופן שיש רוב שבטים ואין רוב קהל ועשו מקצת מן השבט השמיני יביאו חטאת יחיד]

ב' חידושי המאירי

כ' המאירי וז"ל "ור"ש אומר שמנה ואלו שלא חטאו ולא כלום אלא אם כן היה שם רוב צבור" **מבואר** שר"ש מודה כשהיה שם רוב צבור שהם גוררים עוד כל המאירי לענין הורו בית דין שלא אחד מן השבטים וז"ל "ושגג אותו השבט על פיו ולא היה בו רוב צבור אותו השבט חייב שהרי לענין בית דינו רוב הוא ושאר השבטים פטורים שהרי אין כאן לא רוב צבור ולא רוב שבטים" דברי רבי יהודה" **מבואר** שאף בהורו ב"ד של אחד מן השבטים אם יהיה בו רוב צבור יחייב את שאר השבטים **וצ"ע** ב' חידושים אלו מנין [ויל"ע אם באופנים הנ"ל יחייבו יב' פרים או רק פר אחד נוסף].

גדר חיוב גרירה

הנה נחלקו הרמ' והרש"י בגדר חיוב פר העלם דבר שהרמ' כ' שהוא בא לחיוב בי"ד וברש"י דף ז: בד"ה אין חייבים [במתני'] משמע שהוא בא לחיוב הצבור [ודובר על רש"י זה בשעור] והנה לפי"ד הרמ' חיוב גרירה היינו שכל הי"ב שבטים מביאים לכפרת הבי"ד ויל"ע לפי"ד רש"י קרבן זה של הנגדרים לכפרת מי הוא שלכא' גם הוא לכפרת החוטאים וצ"ע שכיון שמביאים על עצמן פר מהו חיוב זה שיביאו שאר השבטים עליהם קרבן. ולכא' היה מסתבר שאין החיוב כפרה חל על כל שבט בפנ"ע אלא על כל הקהל שכל ישראל טעונים כפרה וכפרתן ע"י שכל הקהל מביאים עליהם פר. ולכא' לגדר זה הרי כל היב' קרבנות הם כפרה אחת ויל"ע א"כ באופן שבידוע שלא יקריבו את כל הקרבנות האם יקריבו את השאר¹⁶.

מתני' בית דין של אחד מן השבטים

מבואר דנחלקו ר"י ור"ש האם יש דין פר העלם דבר על בי"ד של אחד מן השבטים ויש לדון האם נפק"מ בפלוגתתם גם לעניין יחיד שעשה בהוראת בי"ד של שבטו שלר"י יש בו דין יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור ולר"ש אין לו פטור.

בי"ד של שבט כוחו, ומקורו.

ברמב"ן על התורה דברים טז - יח כ' "כדרך שסנהדרין גדולה ממונה על כל בתי דינין של כל ישראל כך יהא בי"ד אחד ממונה על כל שבט ושבט וכו' והיא לשבט כגזירת סנהדרין גדולה על כל ישראל וזה הב"ד הוא המוזכר במסכת הוריות הורו בי"ד של אחד מן השבטים ועשה אותו השבט על פיהם". ועי"ש שכל שיכול הנתבע לומר שלב"ד של שבט קאזלין וכן יכולים בי"ד השבט יכול לכפות כל אנשי שבטו לדון לפניו וכן אם נסתפקו בי"ד של עיירות יבואו לפני בי"ד הגדול של שבט וישאלו. ויסוד בי"ד של שבט כ' הרמב"ן שהוא מקרא דשופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך לשבטיך שבזה אמר הכתוב שיש בי"ד של שבטים, כנ"ל.

והרמ' שהצריך סנהדרין גדולה דווקא כ' הכס"מ שמקורו מהספרי שהביא רש"י בדף ג: שילפינן מינה שדווקא סנהדרין גדולה ולא כל סנהדרין.

יום ג' ח' סיון

¹⁶ עי' חזו"א שנסתפק לפי"ד הרמ' שידיעה דבי"ד צריכים שידוע להם מעצמם אם ה"נ למ"ד צבור מביאים שצריך ידיעה שלהם אם צריך ידיעה שלהם ע"י עצמן, וא"כ כה"ג לא יביאו כלל קרבן.

רד"ה רבי יהודה אומר ז' שבטים

כל רש"י ואידי דקאמר ר"מ ז' דאיהו בעי רובא ממש קא"ר יהודה נמי. כוונתו שלר' יהודה לא בעי ז' שבטים אלא אפילו שבט אחד שעשה בהוראת סנהדרין חייבים כל השבטים כמבואר בגמ'. וכל המרומי **שדה** שרש"י לשיטתו שפירש או רובו היינו של שבט ושבט אך להרמ' שפירש או רובו היינו רובו של קהל וס"ל שלא חייב ר' יהודה אלא במקום שיש רוב קהל או רוב שבטים א"כ ז' שבטים הוא בדווקא, שאל"כ אין חיוב על כל שבט ושבט. [והיינו לגירסא פר פר שמבואר הדין שכל שבט חייב במתני']

וחכמים אומרים אין חייבין אלא על הוראת בי"ד הגדול בלבד שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו ולא עדת אותו שבט

משמעות מתני' דחכמים מצריכים הוראת בי"ד הגדול ולא משום שלא די בחטא של של שבט אחד בלבד ונפק"מ ששבט אחד שחטא בהוראת בי"ד הגדול יחייבו וכן מסקינן בגמ' שר"ש החולק על ר"י מודה ששבט אחד שחטא בהוראת בי"ד הגדול חייב ודרשת מתני' מכל עדת ישראל הוא משום שעדת ישראל מתפרש במתני' לעיל ד: על בי"ד ולא על הציבור שאמרו שם "נאמר שם עדה וכו' אף עדה האמורה כאן עד שיהיו כולן ראויים להוראה" אלא שטעמיה דר"י דכיון ד"כל עדת ישראל" היינו בי"ד ה"נ יש לפרש על בי"ד של אחד מן השבטים. ודעת חכמים כ' **הערוך השלחן** שס"ל את דרשת הת"כ שהביא רש"י בד: ד"ה אמר רב חסדא "עדת ישראל עדה המיוחדת לכל ישראל ואיזו זו היא סנהדרי גדולה" ולכאן ר' יהודה לא פליג על דרשה זו. אלא שהוא דורש להלן בגמ' מקרא דקהל מיותר לרבות שבט שעשה בהוראת בית דינו. ויש חילוק ביניהם שדין גרירה לא נאמר אלא בסנהדרין ולא בבי"ד של אחד מן השבטים כמו שאמרו בבביתא שם [ואולי למד ר"י שהמיעוט הוא לענין גרירה] **ויש לומר** עוד שיש חילוק בין הדברים שפר הוא חובת כפרה לציבור וחובת כפרה לבי"ד ויש לומר שקרא דהקהל בא לרבות שיש חובת כפרה לצבור בפר אמנם קרא דאם על עדת ישראל ישגו איירי על חובת הפר מצד הבי"ד שאין הבי"ד מחייב פר אלא סנהדרין גדולה ויש לומר שגם דין גרירה הוא מכוח זה שי"ל שיסוד דין גרירה אינו ששבט שחטא מחייב חבירו אלא שבי"ד של כל ישראל שהחטיא קהל מחייב את כל הקהל בכפרה וממילא בבי"ד של אחד מן השבטים אין בי"ד של שבט חבירו מחייבו **ויש לומר עוד חידוש** שאף שממילא הוא שמכוח חובת הסנהדרין נפקא נפק"מ שבאם חטאו אחד מן השבטים.

ידעו שהורו וטעו מה הורו ת"ל ונודעה החטאת - רש"י ורמב"ם

רש"י פירש דאינם יודעים אם על החלב הורו או על הדם וכו' דצריך שיוגע החטאת שיהיו יודעין על מה הורו אם על החלב או על הדם ו**ברמב"ם** פי"ד ה"ד כ' "ואע"פ

שהעם מודיעים אותם ואומרים להן בכך וכך הוריתם לנו הם פטורים והעושים על פיהם חייבים בפני עצמן שנאמר וכו' ולא שיודיעו אותו החוטאים" ובפיה"מ בהקדמה כ' "והתנאי השביעי וכו' ולא שיתעלם מהם אע"פ שאלו שעשו בהוראתם ידעוהו"

עוד ברמ' שפטורים מאשם מהאי קרא

עוד כ' הרמב"ם פי"ב ה"ב ב"ד שנסתפק להן אם שגגו בהוראה או שלא שגגו אינן חייבין באשם תלוי שנאמר ונודעה החטאת עד שתתודע ואח"כ יתחייבו בקרבן וכו' הכס"מ שפירש ברייתא זו ידעו שהורו וטעו מה הורו יכול יהיו חייבים ת"ל ונדעה החטאת שבא לפטור את הבי"ד מאשם תלוי. ועי' לח"מ שנתקשה שהגמ' למדה מפסוק זה על חיוב חטאת שאין חיוב בלא ידעו על מה הורו. [וכד' הרמ' כ' הר"ח בדף ז. ועי' רמב"ן על התורה]

מד' הרמ' מבואר שפטור הצבור מקרבן יחיד הוא דוקא באופן שיש חיוב בקרבן ובד' התורא"ש ל"כ כ' הגר"ח שמד' הרמ' מוכח שאין פטור הציבור מקרבן יחיד אלא במקום שהידעה מחייבת קרבן ועי' חזו"א סימן יד ס"ק כב מה שביאר בד' התורא"ש ולפי"ד מבואר שמ"מ פטור כל שעשו צבור בהוראת בי"ד אך בחזו"א שם פירש שכוונת התורא"ש כמ"ד יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור.

תוד"ה אם חלב אכל חייב תימא מי דמי וכו'

התוס' למד שאין ידוע לבי"ד מה הורו בטעות ואפשר שהורו שע"ז מותרת ולכך הקשה שאינו דומה לר"א שהתם ממנ"פ חייב חטאת. **וצ"ע** למה לא היה קשה להם על עצם הברייתא למה צריך מיעוט לונודעה החטאת ולא שיודעו החוטאים והרי פשיטא שבמקום ספק לא יוכלו להביא שהרי ספק אם חייבים פר העלם דבר לחטאת או פר לעולה ושעיר לחטאת כדין העלם דבר של עכו"מ. [דבר משה (ר"מ רזמרין) **ועי' תוס'** לעיל דף ג. ד"ה והור שעכו"מ מותרת צ"ע מה יביאו שאין קרבנותיהן שוים אם יביאו קרבן עכו"מ וגם דחלב או לא, ובפירוש או לא יש לדון אם כוונתו שפירוש הגמ' שמצטרפים לפטור ולא לחיוב או שכוונתו שיצטרפו לחיוב פר חטאת [ב' צדדים אלו מוזכרים במאירי ולהצד שחייבים בפר כ' המאירי שטעם הדבר משום שבכלל מאתים מנה וא"כ ה"נ כאן במקום ספק יביאו פר. אלא שא"כ יל"ע דה"נ לר"א ממנ"פ חייב חטאת שבכלל מאתים מנה **וצ"ע**]

חטאו ב' שבטים מביאים ב' פרים חטאו ז' מביאים ז'

צ"ע מה החידוש בחטאו ז' יותר מחטאו ב' **ועי' תורא"ש** שהיה ס"ד שכשחטאו ז' שהם רובו של קהל יתחייב רק קרבן אחד **ועי' רש"י** (במשנה) שכל דין של גרירה

שמחייב קרבן לכל שבט הוא דווקא בז' [וא"כ גם בתורא"ש כ' דלא כרש"ש] **ולפי"ד הרמב"ם** שכל הדין שחטא שבט אחד גורר את כל השבטים לחייב קרבן הוא דווקא בחטאו רוב קהל א"כ ז' דווקא שגם בחטאו רוב שבטים גוררים את השאר כמבואר ברמ'.

חטאו ששה והם רובו של קהל - האם דווקא ששה

בגמ' להלן אמרו ורשב"א מאי טעמא כתיב והיה אם מעיני העדה אלמא מיעוטא וכו' משמע שאפילו מיעוטא כל שהוא רוב קהל מחויבים, [ועי"ש גם ברש"י שמשמע כן] בקרבן **ובירושלמי** [הובא בתורא"ש ג. ד"ה לא דכו"ע יחיד שעשה] אמרו "אמר רב לעזר לא אמר אלא ששה והן רובו הא חמשה אע"פ שהן רובו הרי אלו פטורין אמר רב יוסי בר בון מתניתא אמרה כן מחצית שבטים ובלבד רוב אוכלסין ודכוּוה מחצית אוכלוסין ובלבד רוב שבטים" **וברמב"ם** פ"ב ה"א כ' בין שעשו רוב ישראל אע"פ שהן מיעוט מנין השבטים בין שעשו רוב השבטים אע"פ שהן מיעוט כל ישראל, וכל **הכס"מ** שם פלוגתא דתנאי ופסק כרשב"א. א"כ מבואר שלרשב"א א"צ ו' שבטים¹⁷ [הוכחת הרש"ש]. **וברש"ש** בע"ב [ד"ה הב"ע] כ' שנחלקו בזה הבבלי והירושלמי.

מאן תנא, דלא כר"א - קו' ע"ד הרמ' [לח"מ]

גמ' אמר מר ונודעה החטאת ולא שידועו החוטאין מאן תנא אמר"י וכו' דלא כר"א דתנן אמר ר"א מה נפשך אי חלב אכל חייב אם שומן אכל חייב רב אשי אמר אפי' תימא ר"א שאני הכא דכתיב אשר חטאו עליה **הקשה הלח"מ** ע"ד הרמ' פ"ד ה"ד שנאמר כאן דין של ידיעה בפנ"ע ולא שידוע ע"י החוטאים והרי דין זה אינו בשאר חטאות וא"כ בהכרח שאני הכא וכו' **ותי' הלח"מ** שטעמיה דר"א דכיון דס"ל טעמא דממ"נ לפיכך לא דריש הפסוקים ה"נ לא הו"ל למידרש הפסוקים ותי' הגמ' שהתם היה לו לדרוש הפסוק לענין אחר משא"כ כאן.

ר"י ד' קהלי כתיבי חד לחייב על כל קהל וקהל

צ"ע דלעיל אמרו בבביתא דמקרא ד"חטאו" ו"הקריבו" היינו מחייבים אפילו ב' יחידים שחטאו אלא דמהקהל דרשינן דדוקא צבור שחטאו מביאים וכאן אמרו שמהקהל ילפינן לחייב על כל קהל וקהל. כ' **השער יוסף** שכוונת הגמ' לחייב על כל קהל וקהל ולא על כל יחיד ויחיד. **ובר"ח** גרס חד לומר לך קהל חייב פר ואין יחיד חייב פר

¹⁷ יש לדחות דהרמ' איירי לר"י דשבט אחד אקרי קהל והירושלמי אפשר שאליבא דר"מ צריך לה שכינן ששבט אחד לא אקרי קהל א"כ אם יהיו רוב שבטים שאינם חוטאים לא קרינן ביה חטא הקהל, שאע"פ שרוב הציבור חוטאים מ"מ יש רוב הופכי שרוב קהל לא חטאו משום רוב שבטים. ומחצה אף שאינו כרוב מ"מ אינו מבטל שם קהל מרוב הציבור

ובתורא"ש חד לחייב על כל קהל וקהל לאשמעין דשבט אחד אקרי קהל וממילא שמעין דיחיד לא.

וחד להוראה תלויה בבי"ד ומעשה תלוי בקהל: לעיל דף ג. אמרו יכול הורו בי"ד ועשו יכול יהיו חייבים ת"ל הקהל ועשו מעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בבי"ד, וכאן דרשו מכח דרשה של הקהל מיותר כ' **המזרחי** [ויקרא ד- יג] שהרי פשטות הפסוק אין הועשו נסוב על הקהל אלא שכוונת הגמ' דף ג. הוא שכיון שהקהל מיותר לפיכך דורשים אותו על הועשו דלהבא.

ד' קהלי כתיבי ג' קהלי כתיבי ב' קהלי כתיבי

נחלקו רש"י והתורא"ש להלן ה: האם גמ' זו היא ברייתא שכך היה מקובל אצלם דרשות התנאים או שהגמ' דרשה את הפסוקים לפי שיטתם אך אין זה שיטתם להדיא **שברש"י** בה: כ' בד"ה אי בהוראת בית דינו ר"ש לית ליה וז"ל "דהא לא מיתר ליה קרא להוראת בית דינו" והקשה **התורא"ש** שהגמ' אמרה את דרשת הפסוקים לפי דעת התנאים ואם ר"ש אית ליה א"כ ידרוש ד' וברש"י מבואר שכך הייתה קבלה בידם.

ה:

ור"ש ור"מ הוראה תלויה בבי"ד ומעשה תלוי בקהל מנ"ל

בגמ' לעיל ג. והתניא יכול הורו בי"ד ועשו יכול יהיו חייבים ת"ל הקהל ועשו הוראה תלויה בבי"ד ומעשה תלוי בקהל **הנה** באו ללמוד מקרא שמעשה תלוי בקהל. אמנם **ברש"י** דדרשי תרי קהל לג"ש ולא אייתר חד להוראה תלויה בבי"ד א"כ הוראה תלויה בבי"ד מנא להו. נראה מד' רש"י שסוגיין קאתי למילף מנ"ל שהוראה תלויה בבי"ד [היינו דילמא א"צ הוראת בי"ד אלא שגגת מעשה בלבד או"ד הוראת עצמן בלבד (דומיא דשעיר נשיא דבעי הוראה אך סגי בהוראת עצמו)] **וצ"ע ד' רש"י** שלכא' לר"מ ור"ש לא בעי קרא שהוראה תלויה בבי"ד שהרי לר"מ קהל היינו בי"ד לבד ולר"ש הוא קהל ובי"ד וא"כ נעלם דבר מעיני הקהל היינו העלמה דבי"ד ומה צריך קרא שהעלמה תלויה בבי"ד. ועיין **תוס'** ז: ד"ה נאמר כ' שלא ילפינן מזה אלא ש"מעשה תלוי בקהל" **ובתורא"ש** ד"ה אמר אביי משמע שבאו ללמוד את ב' הפרטים בין את הוראה תלויה בבי"ד ובין את מעשה תלוי בקהל.

ואולי מקרא דונעלם דבר אין ראייה להוראה תלויה בבי"ד אלא שצריך העלמה דקהל ובי"ד אך אין צריך ע"י העלם דבר דבי"ד ולכך צריך קרא.

יום ד' ט' סיון

איבעיא להו שבט אחד לרבי יהודה וכו' מי מייתי שאר שבטים או לא

חובת פר העלם דבר חייבה התורה כשצבור חוטאים בהוראת בי"ד ולר"י ילפינן לה מ"הקהל ועשו" דבי"ד בהוראה וקהל בעשיה והנה לעניין חובת הבאת הקרבן נתרבה מקרא מיותר ד"הקהל" שכל קהל וקהל מייתי וחטאו ב' שבטים מביאים ב' פרים. ולוליא ריבוי זה דווקא בחטאו כל הקהל או רובו אז היו מחויבים בפר העלם דבר. ומקהל נוסף נתרבה דין גרירה. ונסתפקה הגמ' האם רבוי זה דגרירה בא לרבות שכל מה שנתרבה שמחויבים בפר העלם דבר ואפילו ב' שבטים נתרבה גם לדין גרירה. או"ד שדין גרירה על עצם דין פר העלם דבר קאי שהוא בחטאו רוב שבטים ובזה נאמר דין גרירה אך חטאו ב' שבטים אף שנתרבו לחיוב פר העלם דבר מ"מ לא נתרבו לדין גרירה. כך הוא פשטותם של דברים. [ועיין להלן ביתר דיוק]¹⁸ **והחזו"א** סימן יד ס"ק כא' כ' "אע"ג דשבט אחד אקרי קהל מ"מ עדיין הדבר מסופק במה שאמרה תורה קהל אי קהל שבט בכלל או כל הקהל קאמר והדבר מסור לחכמים להכריע והלכך אע"ג דאיתרבי לעניין הבאה שכל שבט מביא פר עדיין ראוי להסתפק לעניין תנאי החיוב דבעינן רוב קהל אי סגי בשבט אחד"

למה דנה הגמ' לעניין גרירה דשבט אחד ולא לעצם החיוב דשבט אחד שחטא

ובגמ' לא דנו אלא לעניין דין גרירה "מי מייתי שאר שבטים" ומשמע שהא פשיטא שלעניין חובת אותו השבט לא מספ"ל לגמ' [ולהלן בדעת ר"ש דנה הגמ' אם שבט אחד שחטא מביא פר, וא"כ צ"ע מ"ש שלר' יהודה לא מספ"ל לגמ' וזהו קו' תוד"ה כגון עי' להלן] **ובחזו"א** שם כ' שהוא משום דכ"ש הוא מדין הורו בי"ד של אחד מן השבטים ועשה אותו השבט על פיו שאותו השבט חייב והוראת בי"ד הגדול לא גריעי מהוראת בי"ד של אותו השבט. ור"ש חולק ע"ז ולכך לפי"ד דנה הגמ'. **[ויל"ע** בזה שהפר קרב לחובה של בי"ד י"ל שכלפי הבי"ד הם מיעוט משא"כ כלפי בי"ד של אותו השבט]. והפשוט וכו' **כ"המגן גבורים** שהוא משום שבבריתא דלעיל מפורש שבחטאו ב' שבטים מחויבים אלא שאין מפורש שגם הם גוררים. **וטעם** הדבר שלר"י חייבים ולר"ש הוא ספק אין לומר כמש"כ לעיל שנתרבה מ"הקהל" לחיוב על כל קהל וקהל שהרי גם ר"ש סובר לימוד זה ומ"מ הגמ' נסתפקה לפי"ד שלא יחוייב בחטא של שבט אחד, והיינו משום שיש לפרש לחיוב על כל קהל וקהל לומר שחטאו ז' מביאים ז' פרים. אבל בלא חטאו רוב שבטים פטורים. **אלא שיש לומר** שבבריתא מבואר שלר"י מעצם קרא דחטאו והביאו משמע שאפילו ב' שחוטאים מביאים "אשר חטאו חטאו ב'

¹⁸ שהרי שבט אחד שעשה בהוראת בית דינו ג"כ נתרבה מהקהל ומ"מ אין בו דין גרירה אלמא שלא כל מה שנתרבה מהקהל יש לו את עיקר דין הפסוק גם לגבי גרירה.

שבטים מביאים ב' פרים [נפרש"י דחטאו והביאו לשון רבים הוא] או אינו אלא ב' יחידים מביאים ב' פרים ת"ל הקהל מבואר שבלא לימוד דהקהל פשיטא שחטאו ב' מביאים ב' אלא שדנה הגמ' שאפילו יחידים יביאו ואמרה שהקהל ממעט א"כ לר"י פשיטא שב' שבטים מחויבים. וכיון שהגמ' מספ"ל אליבא דר"ש צ"ל שר"ש חולק על לימוד זה דחטאו והביאו. [וצ"ע מנ"ל להגמ' הא].

ת"ש מה הן מביאין פר אחד וכו' ת"ק מני אי נימא ר"מ הא רובא בעי

הקשה **המרכבת המשנה** לדעת הרמב"ם שלר"מ דמתני' שבט אחד שהוא רוב קהל מביאים פר א"כ למה לא העמידו דת"ק הוא ר"מ ולר"ש מביא ב' פרים [וללח"מ שהרמ' יוצא מד' רשב"א ל"ק כמובן שזהו תי' הגמ' אך לאחרונים [והחזו"א] ולמבואר בפירוש הרמ' במשניות שזהו הפירוש או רובן דמתני' א"כ בר"מ דמתני' מבואר שרוב צבור מספיק לחייב קרבן וא"כ למה לא העמידו דת"ק כר"מ וצ"ע.

ת"ש מה הן מביאים פר אחד ת"ק מאן היא אלא לאו רבי יהודה

ומוכח ששבט אחד שחטא בהוראת בי"ד הגדול אינו גורר שאר השבטים **הקשה המלא הרועים** שלפי"ד הרמ' שלר"י אין דין גרירה אלא במקום רוב ציבור א"כ י"ל דבריינתא איירי כשחטא שבט אחד ולא רוב ציבור ובזה אין גרירה. **ולכאנ'** מוכח מזה שכה"ג גם פר אחד פטורים כדלהלן, וכן ברמ' בפיה"מ כ' לפי"ד ר"ש ששבט אחד מחייב דווקא בחטאו רוב הציבור.

לדעת הרמ' האם שבט אחד שאינו רוב קהל שעשו בהו' בי"ד הגדול מביאים פר

דעת הרמ' שכה"ג אין דין גרירה וכו' **הקר"א** ד: ד"ה והא דבמתני' שמשמעות הרמ' שאף לחייב עצמן בפר אין מחייבין, והוכיח מפיה"מ שהבאנו. אבל **בליקוטי הלכות** סוף הפרק עין משפט ס"ק ו' כ' "ומוכח שם [כוונתו מד' הלח"מ¹⁹] עוד דאם לא הוו

¹⁹ ז"ל הלח"מ "ולא ירבה גרירה אלא ברוב שבטים או ברוב קהל" ובהמשך כ' "דרבינו ז"ל אית ליה דאפילו ר' יהודה לא אמר הכי דאיכא גרירה אלא כשיהיה השבט רוב הקהל ואז מרבינן מקרא גרירה דווקא" מבואר שדווקא לענין גרירה איירי הרמ'. [וביאורו יתכן שהרי הספק שאף שנתרבה גרירה לא נתרבה אלא לעיקר המפורש בקרא ולא לחידוש שכל שבט ושבט מייתי ולפי"ז י"ל שלענין שבט דאתי מרבו פשיטא שאין בו דין גרירה וכשם ששבט שעשה עפ"י הוראת בי"ד אין בו גרירה וכל הנדון היה לענין רוב ציבור האם הוא חלק מגוף הקרא שגם ללא רבוי של הקהל היה מחויב או שכל מה שר"י מחייב בקהל אין זה אלא מרבו ואף ר"מ מודה לעשו רוב הקהל אע"פ שלית ליה רבוי דהקהל. היינו דווקא לר"מ ששבט אחד לא אקרי קהל וממילא כל החיוב הוא על כל הציבור בכללות וממילא שרוב הציבור הוא עיקר החיוב אבל לר"י שמחויבים על כל שבט ושבט יש לומר שאין מעלה לרוב הציבור כלפי דין גרירה שכל דין שבט אחד נתרבה מרבו גם כשיש בו רוב שבט וממילא אין בו דין גרירה. או"ד

רוב ישראל דלית שם גרירה אפ"ה חייבין השבט עכ"פ להביא פר בשביל עצמן".
(ובספה"מ להרמ' הביאו עוד אחרונים כדעתו, וצ"ע)

תוד"ה כגון שחטאו ששה שבטים והן רובן

"תימא א"כ מ"ט דר"ש דלא מחייב אלא פר אחד הא לא אשכחן דפליג אר' יהודה אלא דבעי נמי פר לבי"ד אבל מודה מיהו לרבי יהודה דשבט אחד אקרי קהל" **הישוב** ע"ז שהטעם שלר' יהודה פשיטא ליה לגמ' שאפילו בשבט אחד מחויב אינו משום דשבט אחד אקרי קהל אלא משום שר' יהודה דרש מקרא דחטאו והביאו דב' שחטאו חייבים בקרבן ור"מ ודאי חולק על דרשה זו ובר"ש לא אשכחן דס"ל כר' יהודה אלא דשבט אחד אקרי קהל אך לענין דין זה לא מצאנו דעת ר"ש בזה. **ויש לבאר קו' התוס'** שזה גופא קא מקשי, שהטעם שר"מ ודאי לא ס"ל דרשה זו דר"י דחטאו והקריבו הוא משום דהוא ס"ל דשבט אחד לא אקרי קהל, ולפיכך כיון דאמר קרא קהל ממילא והביאו היינו קהל שהוא כל ישראל דווקא אך לר"ש דס"ל דשבט אחד אקרי קהל מה"ת שחולק על ר"י בדרשה זו. **והחזו"א** שם כ' "ומיהו לר"ש ע"כ מבעיא ליה דשבט אחד לא יהא בכלל קהל שבתורה ואע"ג וכו' "

טעם החילוק בין שבט שעשה בהוראת בית דינו לענין גרירה

כ' המגן גיבורים [ה. ד"ה ר"י אומר] שטעם החילוק מבואר לפי"ד הכס"מ שחובת הציבור להבאת הקרבן הוא לכפרת בי"ד ולפי"ז מבואר ששבט שעשה בהוראת בי"ד הגדול אגב שהשבט מחויב להביא פר לכפרת בי"ד הגדול חייבה התורה את שאר השבטים להביא פר לכפרת בי"ד הגדול אבל שבט שעשה בהוראת בית דינו אין שאר השבטים מחויבים להביא פר שהרי אין הוראה של בי"ד של שבט זה נחשבת כהוראה לשאר שבטים שאין מחויבים לעשות כהוראתו וא"כ אין טעם שיביאו קרבן לכפרתו. **וכ' המגן גיבורים** בה: ד"ה שבט אחד שמסתברא שאף אם רוב שבטים עשו בהוראת בית דינם אין בהם דין גרירה ומה שאמרו שבט אחד הוא כלפי דין שבט אחד בהוראת בי"ד הגדול. [בדעת רש"י מבואר להלן ז': שפר העלם דבר לכפרת צבור הוא בא ולא לכפרת בי"ד ולפי"ז יל"ע מהו ביאור ענין גרירה ולמה הוא בא. ולכא' צ"ל שכל חטא של מקצת מן ישראל מחייב את כל הכלל כפרה וע"ז מביאים כפרה. והיינו שאין כפרתן על השבט שחטא אלא על עצמן שהשבט שחטא מחייב את ישראל כולו בכפרה].

ור"י ור"ש שבט אחד דאיקרי קהל מנ"ל

אף שדרשין מיתור דהקהל דכל שבט ושבט חייב לוליא שמצאנו ששבט אחד אקרי קהל לא היינו מרבים שבט אחד שמסברא רק כל ישראל אקרי קהל **[הורה גבר]** ואף

שרוב צבור שחטאו אינו צריך לרבו דכל קהל וקהל וממילא הוא בכלל עיקר הכתוב ויש בו גרירה.

לאחר שנתרבה ששבט אחד אקרי קהל מ"מ כל ישראל ג"כ אקרי קהל יחד שקהל ישראל הוא קהל וקהל השבט הוא קהל ולוליא היתור שדרשין לרבות כל קהל הו"א שדווקא קהל ישראל כולו מחייב בקרבן **[קרן אורה]**²⁰ [ולפי"ז כ' הקר"א שאף ר"מ יכול להודות ששבט אחד אקרי קהל. אמנם עיין בירושלמי שר"מ אומר כל השבטים קרוים קהל ר"י אומר כל שבט ושבט אקרי קהל. וצ"ע הירושלמי מנ"ל דר"מ ס"ל דלא אקרי קהל דילמא מודה שאקרי קהל אלא שאינו דורש קהל מיותר וי"ל שדרשה היותר פשוטה הוא לדרוש שכל קהל וקהל אקרי קהל ורק אח"כ לדרוש הקהל לגז"ש (וכן הוא סדר הגמ' בדף ה. בדעת ר"ש תלתא קהלי כתיבי חד לחייב על כל קהל וקהל ואידך תרתי לגז"ש) ואולי י"ל שהירושלמי מפרש את הקהל האמור לענין פר העלם דבר]

יום ה' י' סיון

והא מייתי לה הנהו דחטאו, ובתורא"ש [וכן בתוס' תמורה טו:] **הג' והא אין כפרה למתים ברש"י** גרס הא מייתי הנך דחטאו ופירש והוו לה חטאת שמתו בעליה והיינו דגמרי לה דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא. **וצ"ע** שהרי לא היה כאן קרבן חטאת שהופרש ואח"כ מתו בעליה ועיין להלן. **ובתורא"ש** גרס והא אין כפרה למתים. **ובגמ' תמורה** דף טו: אמרו ס"ד דמאן דאית ליה חטאת שנתכפרו בעליה מתה ה"נ אית ליה חטאת שמתו בעליה מתה והא הכא דאיכא דמתו בעליה וקא קרבה. ולכא' הגירסא מתיישבת עם פירוש רש"י דהנדון היה כלפי דין חטאת שמתו בעליה. **והתוס' בתמורה** הקשה **והקשה הרשב"א** מה ענין זה למתו בעליה דכולי הש"ז דמייתי שהפריש החטאת ומתו בעליה אח"כ אבל הכא הרי לא הפרישו שום דבר [ובתורא"ש בכת"י בסוגיין] וכל התוס' שם בשם ר' נתנאל "דאי בלא הפריש מצי להקריב אלמא יש כפרה למתים וא"כ כ"ש הוא דהיכא דהפריש ואח"כ מתו בעליה דראוי להקריב וכן משמע בפ"ק דהוריות דאמר והא אין כפרה למתים דמייתא להא שמעתא דהכא משמע דאי יש כפרה למתים על הבנים להקריב בשבילם **וכ"ש** אם הפריש ואח"כ מתו דעל הבנים להקריב" ולא פירש התוס' מאי כ"ש. **ולכא' גם** ברש"י הפירוש שמהלכה למשה מסיני שלמדנו ה' חטאות המתות למדנו שאין כפרה למתים. וכ"כ רש"י במעילה שהטעם שחטאת שמתו בעליה אזלה למיתה משום שאין כפרה למתים.

²⁰ ובמרומי שדה כ' שדווקא לאחר שחדשה הגמ' שלר"י יש גרירה גם בחטא שבט אחד דנה הגמ' מנין ששבט אחד אקרי קהל שלעצם חיוב שבט אחד י"ל דיתור קרא הוא אך כיון שדינו לכל דבר שווה לחטאו רוב הציבור בע"כ שאקרי קהל. [וכבר כ' שלא כל שנתרבה בפסוק יש בו דין גרירה והראיה משבט שחטא בהוראת ב"ד]

אמנם יש לפרש רש"י שכ' שהחסרון משום הלכתא ולא משום שאין כפרה למתים באופן אחר והוא שלאחר שיפרישו את הקרבן יעשה זה לחטאת שמתו בעליה וע"ז קאי ההלכה.

לכא' מחלוקת רש"י ותוס' אם דין של חטאת שמתו בעליה תלוי בבעל הממון או במתכפר ולתירוץ התוס' תלוי במתכפר

צ"ע קו' תוס' בתמורה ומה בכך שלא הפרישו והרי כשיפרישו יחול הפסול. ולכא' מוכח מד' התוס' בקושיתו שס"ל שדין חטאת שמתו בעליה מתלי תלי במי שהוא בעל הממון של הקרבן וכיון שכן ס"ל בקו' שכשהפריש ואח"כ מת יש בו חסרון של חטאת שמתו בעליה שבעל הממון מת אבל כשהפרישו חטאת עבור המתים אין בו חסרון של חטאת שמתו בעליה כיון שבעל הממון חי. וא"כ נחלקו רש"י ותוס' בדיון זה של חטאת שמתו בעליה האם הוא תלוי בבעל הממון או במתכפר. **אך בתירוץ התוס'** שיסוד דין של חטאת שמתו בעליה הוא משום שאין כפרה למתים א"כ משתנה בזה גופא שתלוי במתכפר ולא בבעל הממון. **אלא** שלפי"ד רש"י נראה שלא משום שאין כפרה למתים תלוי במתכפר אלא שעצם ההלכה שמתו בעליה תלוי במתכפר ולא בבעל הממון.

הטעם שאין כפרה למתים

לגבי חטאת שמתו בעליה **כ' ברש"י במעילה** י: כ' בד"ה ולד חטאת וז"ל "דאין כפרה למתים שמיתתן כפרה עליהם" ולגבי סוגיין שלא הפרישו קרבנותם **כ' במאירי** כ' וז"ל "שהקרבנות עיקר כפרתן עם התשובה ואם מת לו בתשובה אין כאן צורך לקרבן ואם שלא בתשובה אין כפרת קרבן עולה לו²¹ **כוונתו** במש"כ שאם מת לו בתשובה אין לו צורך לקרבן לכא' כד' רש"י שמיתתן כיפרה עליהן. **ויש לומר** שאף רש"י שכ' שמיתתן כפרה עליהן היינו כיון שאיירי בהפרישו חטאתם א"כ עשו תשובה וכיון שעשו תשובה מיתתן מכפרת להן. **ובספר חסידים** כ' בס' תתשע"א "חטאת שמתו בעליה מתה מפני כי קרבן חטאת להגן מן היסורים וכבר מת, **ועוד** מיתה מכפרת" טעם שני שכ' הוא כרש"י וכ"כ בסימן תתשע"א "שאין כפרה לאחר מיתה כי בחבלי מות האדם נתכפרו לו"

²¹ בעבודה ברורה הביאו מפירוש אגדות לרבינו ידעיה הפניני שכ' "אם לא שב אל אלהיו בחיי החומר, ואם לא דלו עיניו למורם ועמד במרדו בשעת מות המת, לא יועיל לו כל קרבן ומנחה ההולכת אחריו עוד, ולא תוכל לתקן איש אחר בעדו את אשר עיוותו בעודנו חי" וטעם זה אינו מספיק במקום שלא עמד במרדו אלא שלא הספיק להביא אלא הטעם הוא כד' רש"י.

ולהנ"ל מתבאר ד' התוס' דכ"ש היכא דהפריש שבזה כיון שהפריש הרי חזר בו ואין בו הטעם של "שלא בתשובה אין כפרת קרבן עולה לו" ואם יש כפרה למתים ודאי שיש להם כפרה.

"אר"פ כי גמירי חטאת שמתו בעליה ביחיד בצבור לא גמירי לפי שאין מיתה בצבור לשון הגמ' כפשוטו שר"פ בא להוסיף טעם

טעם זה שהוסיפה הגמ' "לפי שאין צבור מתים" לכא' אינו נצרך שהו"ל לגמ' לומר שלא גמירי חטאת שמתו בעליה בצבור ולכא' אמרה אותו הגמ' לר' יהודה שס"ל שנתכפרו בעליה בציבור מתה משום שהלכתה גמירי לה בין ביחיד בין בצבור ובגמ' בתמורה אמרו שלכא' ה"ה במתו בעליה ודחו בגמ' "אמר ר"פ אפילו למ"ד חטאת צבור שנתכפרו בעליה מתה מתו בעליה אינה מתה משום שאין מיתה בצבור" וא"כ מה"ט אמרה ר"פ גם כן **אמנם** לנתבאר לעיל מד' התוס' שלא הקשו כן בגמ' מדין חטאת שמתו בעליה אלא משום שבדין חטאת שמתו בעליה מוכח שאין כפרה למתים א"כ גם לפי"ד חכמים הוצרכו לומר הטעם שאע"פ שאין כפרה למתים מ"מ אין מיתה לצבור.

ברש"י נראה שאין טעם נוסף

אמנם ברש"י בד"ה לפי שאין מיתה לצבור נראה שפירש שלא טעמא דדינא קאמר אלא דינא קאמר שכ' ז"ל "דאע"ג דמתו צבור לא אזלא למיתה חטאת שלהן" **וצ"ע** לשון הגמ' "כי גמירי חטאת שמתו בעליה במיתה הנ"מ ביחיד אבל לא בצבור לפי שאין מיתה בצבור" מה תוספת נתוספה ב"לפי שאין מיתה בצבור", **וצ"ע. עוד הקשה הקהלות יעקב** סימן ז' ע"ד רש"י כיון שלא ס"ל לטעם שלא אין צבור מתים א"כ האיך יביאו קרבן דצבור והרי "אין כפרה למתים" ואולי לס"ל לרש"י דהוריות ס' זו. וי"ל עוד וכדלהלן.

חטאת שמתו בעליה כשיש עוד בעלים

והנה יש חידוש בגוף סוגיין שעד כאן לא למדנו שחטאת שמתו בעליה מתה משום שאין בה שום כפרה שהרי בעליה מתו אבל כאן אע"פ שאין כפרה למתים אבל הא מיהא לחיים יש כפרה, ולמה לא תיקרב משום כפרת חיים. וכן מפורש בהמשך הסוגיא שחטאת השותפים מתה. **ולכא' בהכרח** זה נכלל בכלל ההלכה של חטאות המתות שאע"פ שיש בהם הקרבה לאיזו כפרה מ"מ משום שהוא קרבנם של מתים ימותו אלא שאם היה כפרה למתים לא היה בזה טעם כלל. **ועפי"ז יש לתרץ** את קו' הקה"י לפי"ד רש"י של"ל ס' שאין צבור מתים א"כ האיך קרב הקרבן והרי אין כפרה למתים. ולהנ"ל ניחא שלכך היא קרבה כיון שיש בו כפרת אחרים אלא שאם נאמר בו

הלכתה של חטאות המתות אף שיש בו כפרת אחרים היא מתה וכיון שלא נאמר בה הלכתא ממילא היא קריבה.

למה אין חסרון של "אין כפרה למתים" בקרבן צבור - משום שיש כפרה על המתים או שהכפרה על השבט הקיים

ז"ל הר"ח "אמר רב פפא כי אין כפרה לחד אבל לצבור אע"ג דמייתו אית להו כפרה" ואח"כ כ' וז"ל "אלא ש"מ חטאת שמתו בעליה צבור קרבה פי' וש"מ שיש כפרה לצבור מתים" ועיין **ברמב"ם** בפיה"מ תמורה פ"ב מ"ב "וגם אי אפשר לומר בחטאת הצבור שמתו בעליה לפי שאי אפשר שימותו כל הצבור כיון שהכלל הוא אצלנו שבטא לא כלי" ונראה מדבריו שאין הכפרה על המתים שא"כ מאי אכפ"ל שכלי שבטא אלא שהטעם שאין חטאת שמתו בעליה משום שהחיים הם המביאים ולא המתים וכיוצ"ב עיין בתוס' מעילה דף ט: ד"ה [הנהנה מ]קרבנות צבור [ביא] ל[נדבת] צבור פי' אף אם מתו אותו הדור של עולת צבור, צבור קיימא, כי דור הולך ודור בא". ביאור העניין כ' השערי יוסר [ש"ג פכ"ב בתוך ד"ה ועפ"י דרכנו נסתרים] שחובת היחיד חלה על הגברא ולפיכך יש בו דין חטאת שמתו בעליו אבל חובת הצבור חל על השבט ואף שמתו אנשי השבט שהיו באותו שעה מ"מ הצבור או השבט נתחייב והצבור או השבט קיים.

אלא משעיר ראש חודש וכו' והא מייתי להו מישראל וכו' מי דמי שעיר ר"ח דלמא לא מייתו מצבור בעניין זכות התורם בתרומתו לאחר התרומה - בד' התורא"ש

ברש"י כ' "דלמא מיתו מצבור דלמא לא מייתו" משמע שהוא ספק האם מתו וצ"ע וכי אם יודעים שמתו מישראל א"א להקריב קרבן ראש חודש, וכי לא היו מתים מישראל אלא אחר הקרבת ר"ח של אדר. אתמהא.²² כ' התורא"ש ואף ע"ג דידיעין דודאי מתו קצת מישראל מ"מ אלו מעות שעלו מהקופה דלמא מאותן מעות הן שנתנו אותם שהם עדיין חיים וכו' וכן הוא לשון הגמ' בתמורה "ודילמא מתו מריה דהנה זוזי" [וברש"י שם פירש "קצת מאותן שהביאו השקלים מתו קודם הרגלים"] הנה בד' הגמ' ובודאי לפי"ד התורא"ש מבואר שיש זכות לתורם המעות גם לאחר התרומה ולפיכך

²² לכאוצ"ל בד' רש"י שבחטאת ר"ח אין חסרון אלא א"כ קנו מהמעות ואח"כ מתו מדין חטאת שמתו בעליה. אך אם מתו קודם שקנו מן המעות אין בו חסרון והטעם משום שאין הקרבן קרב אלא לכפרת החיים ולא לכפרת המתים ואין חסרון שיבא הקרבן ממעות של המתים כיון שהוא בא לכפרת החיים וכל החסרון הוא אם לאחר שקנו מתו אלא שלכא' לפרש"י קנו מהמעות רק סמוך להקרבה ואם נודע שמת אחד מן הקהל לאח"כ לא הקריבו, וצ"ע. וגם אין זה מתאים לד' רש"י בתמורה שכל "ודלמא מייתי מריה דהנה זוזי קצת מאותן שהביאו השקלים מתו קודם הרגלים"

אם ימות יהא בו דין חטאת שמתו בעליה. **ובפשטות** אע"פ שקרבנות הציבור הם כפרתן של כל ישראל מ"מ המקדיש נחשב בעלים על הקרבן.

עוד ג' ראיות שיש זכות לתורם מעות למזבח במה שנקנה בכספו [מספר מנחת אהרן - תרומה] **א** [שקלים פ"ג ה"ג] "של בית רבן גמליאל היה נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזרקו לפני התורם" וביארו המפרשים שרצו ששקליהם ישמשו לקרבנות ציבור ולא יהיו משיירי הלשכה.

ב בפרשת קורח "אל תפן אל מנחתם" כ' רש"י בשם המדרש "יודע אני שיש להם חלק בתמידי הצבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון תניחם לפני האש ולא תאכלנו" **והוכיח הגרי"ד** [חי' הגרי"ז על התורה בשם הגרי"ד] מלשון "יודע אני" שאין הכוונה שיש להם חלק במה שהם חלק מהקהל ומתכפרים בקרבנות הציבור יחד עם כל הקהל אלא שהכוונה על המעות של אותו היום שבהם נקנו הנסכים שידע משה שהיה משלהם. וא"כ מבואר שיש חלק לבעל המעות יותר מלשאר הקהל.

ג [שקלים פ"א ומייתי לה במנחות דף כא:] "אמר רבי יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא. אמר לו ר' יוחנן בן זכאי לא כי אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא, אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל ועומר ושני הלחם שלנו האיך נאכלים" **והטעם** שאלבא דאמת אין תרומתן פוסלת ברש"י מנחות דף מו: ד"ה שלנו הם. כ' שלא נאמר כליל תהיה אלא "במנחה שהכהן מביא בפני עצמו"²³ משמע שכיון שאין חובת הקרבן על היחיד אין לו תורת קרבנו של כהן אף שגם הכהן בעלים. ואילו ברש"י בערכין דף ד. כ' "דלדידן ליתן לן הך דרשא דהאי כליל תהיה במנחת כהן גרידתא כתיב אבל במנחת צבור זיל בתר רובא" ומ"מ נראה שיש שם בעלים למקדיש בקרבנות הציבור גם לאחר ההקדש. ועי' **בכתבי הגרי"ז** מנחות דף כא. שתמה הרי השקלים הם של ציבור ואין זה ממון יחיד ומדוע סברו שחל דין כליל תהיה.

עוד עיין במדרש פרשת תרומה מפני מה בכל הכלים כתוב ועשית ובארון כתיב ועשו ארון א"ר יהודה ב"ר שלום אמר הקב"ה יבאו הכל ויתעסקו בארון שיזכו לתורה" ועיין

²³ בירושלמי שקלים פ"א מ"ד כן משיבין חכמים לר"י חטאת יחיד מתה אין חטאת צבור מתה מנחת היחיד קרבה כליל ואין מנחת הצבור קריבה כליל. [ובלשון הירושלמי שם בהמשך הדברים נראה שבתרתי פליגי ר"י וחכמים א' אם יש חילוק בין מנחת היחיד למנחת הצבור וזה תלוי בדין "אין חטאת צבור מתה" ועוד נחלקו שלר"י נדון תרומת הלשכה כנדבת יחיד ולחכמים משום שנמסרה לבי"ד נדבת הצבור היא עי"ש] ועיין בספר ישר הורי [עמ' קמח אות ו'] שכל שסוגיא דתמורה "ודילמא מתו מריה דהנה" זוזי" איירי אליבא דר"י שס"ל שחטאת הציבור שמתו בעליה מתה, וקו' הגמ' היא לשיטתו שס"ל שאף לאחר נדבה עדיין יש שם בעלים למקדיש. אך אין זה ישוב על שיטת הרא"ש שסוגיין אתיא גם לר"ש ולר"מ.

בתנחומה שם וברמב"ן כ' "והעסק שיתנדב כל אחד כלי זהב אחד לארון או יעזור לבצלאל עזר מעט או שיכונו לדבר. וזה יש לדחות שאין תלוי בשם בעלים על הקרבן אלא שכל המקדיש יש לו זכות יותר בזה.

החזו"א והגרי"ז [לענין תרומת המשכן] נקטו שבעין מסירה לצבור

אמנם עיין שם בד' הגרי"ד שהסיק שבקרבנות ציבור אין שם בעלים על המקדיש וכן עיין בחזו"א או"ח קכו – ח שכ' "והנה מצינו דגם יחיד יכול לנדב בשביל ציבור וכו' אבל צריך להקדיש בשביל הציבור היינו שלא ישאר לעצמו גם זכות מקדיש והיינו דאמר שם ובלבד שימסרם לציבור" ובירור"ד סימן קלו לנדרים דף לו הק' החזו"א בנתינת השקלים "איך יזכו כל ישראל בכל הקרבנות נהי שנותנים כולם על דעת כן שיהיה לכלם חלק בהם, מ"מ כיון דצריך שיהיה בשל ציבור הרי בעין שיבא לרשות הקדש מרשותו של כל הצבור, והיה בדין שיהיה השקלים חולין עד לאחר הרמה ואד יגביה הקופות ויזכה עבור כל ישראל ואח"כ יקדישום" והסיק החזו"א שא"צ לזכות עבור כולם קודם ההקדש אלא שב"קרבן צבור צריך שיהיה משל צבור הינו ששעבוד ההקדש לעשות מצותן יהיה לציבור ולא למקדיש ובזה יש כעין דין עבד כנעני שאחד יכול להקדיש ששיעבוד הקדש יהיה לחבירו" [לענין המשכן וכליו עי' בגרי"ז פרשת תרומה שפירש דייקחו לי תרומה היינו שהגבאים צריכים לזכות בתרומה עבור כל הציבור קודם ההקדש משום שזהו דין שהמשכן וכליו יעשו ע"י ממון של ציבור דווקא] **לא הושלם העניין**

מי דמי שעריר ר"ח דילמא לא מייתו מציבור - בד' התורא"ש דאזלינן בתר חזקה

כ' התורא"ש "ואע"ג דידיעין דודאי מתו קצת מישראל מ"מ אלו מעות שעלו מהקופה דלמא מאותן מעות הן שנתנו אותם שהם עדיין חיים כדתנן בפרק ג' דגיטין השולח חטאתו מקריבין אותו בחזקת שהוא קיים אלמא מספק תולין ומקריבין "יל"ע שלכאו' יסוד הדין האמור שם הוא מדין חזקה דתנן במתני' המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים וכו' השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותו בחזקת שהוא קיים ופרש"י בד"ה בחזקת שהוא קיים "ומדאו' נפקא לן בהכל שוחטין העמד דבר על חזקתו" **וכוונת** התורא"ש לכאו' שאנו דנים על הבעלים של מעות אלו האם הם חיים או לא ומוקמינן ליה אחזקת חי **וביאורו** שאע"פ שא"א להעמיד את כל תרומת הלשכה על חזקה וכו"ג לא מוקמינן אחזקה [עי' נזיר נז.] מ"מ כל קרבנות הציבור אין בהם חסרון של מתו בעליהם אלא דווקא חטאות הציבור וא"כ אין הנדון על כל המעות אלא על מעות אלו ולפיכך מוקמינן ליה אחזקה (בהורה גבר נתקשה בזה ולהל"ל מבואר). ועיין ביומא נה: ר' יהודה אומר לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובת מאי מפני התערובת וכו' אמרי במערבה גזירה משום

חטאת שמתו בעליה ופרך בגמ' ומי חיישין והתנן השולח חטאתו ממדה"י מקריבין אותה בחזקת שהוא חי, ועי"ש גבורת ארי.

מי דמי התם כולו איתנהו מגו דמכפרה אחיים מכפרה נמי אמתים

יש לבאר טעם הגמ' שאף "שיש כפרה למתים" בקרבן צבור לפי"ד התוס' והתורא"ש או שנאמר שאין בו חסרון של "חטאת שמתו בעליה" לפי"ד רש"י. מ"מ בכל קרבן יש בו ב' חלקים כפרה דקרבן וחובת הבאה דקרבן ולענין כפרה דקרבן נתחדש בזה כנ"ל אמנם לענין הבאה דקרבן יש לומר שלא חייבה תורה בהבאה אלא צבור שהוא חוטא וכל שאין כאן צבור חוטא שאפשר לחייבו בהבאת קרבן לא חל החיוב אך שהקפדה כשתעשה תועיל להם. וזהו קו' הגמ' שכל שמצאנו הוא כשיש צבור חוטא ואפשר לחייבו בקרבן אז יכפר גם על המתים אבל כשאין צבור חוטא לא חייבה תורה קרבן בשביל לכפר מתים [נאמר בשעור והיה נשמע שהכי רוחא שמעתא בבי מדרשא] ועיין להלן מש"כ כבר בדעת רש"י ומתאימים הדברים.

מ"ד התם כולו איתנהו מגו וכו' אה"נ דכתיב רבים וכו' ודלמא מועטים - ברש"י

כ' רד"ה ודלמא מעוטי הוה דכתיב ורבים מהכהנים והלויים דלמא מעוטי דצבור דבית שני הוו והוה ליה חטאת שמתו רוב בעליה ולא קרבה. **ובד' רש"י** יש לכא' סתירה מיניה וביה דמחד גיסא כ' שהחסרון הוא במה שהיו מעוטי דבית שני ומאידך גיסא כ' שהחסרון הוא במה שהיו חטאת שמתו רוב בעליה. ובתורא"ש **בשם הרמ"ה** תפס לעיקר את סוף ד' רש"י שהחסרון הוא משום שהיו חטאת שמתו רוב בעליה והקשה א. מה יישוב הגמ' בכך שאמרו שהיו רוב מבית שני אכתי מתו רוב בעליה ב. מנ"ל לפלוגי בין מתו רוב בעליה למתו מקצת מבעליה. והרמ"ה פירש שהקו' היא לר"ש דאזיל בתר ידיעה אם אין עתה רוב צבור האיך יתחייבו מיעוט ציבור בקרבן. **וברש"י** לכא' שכל קו' הגמ' הוא דווקא משום שיש תרתי לריעותא א. שלא נשתיר רוב חוטאים ב. שהן עכשיו אינם רוב **ובביאור העניין** הנה דין מרובים ונתמעטו חייבים היינו משום חובה שחלה באותה שעה. אלא שיש מקום להקשות שאע"פ שהחיוב חל בשעת החטא ולא בשעת ידיעה מ"מ על מי יחול עתה החיוב והרי אין הצבור קיים. כ' החזו"א שכיון שאין מיתה בצבור נחשב שהצבור קיים ע"י שמיעוט הצבור קיים [ודן בזה החזו"א אם מספיק אפילו יחיד מן הצבור שנשתיר או"ד צריך י' וי"ל שס"ל לרש"י שכל מה ששיך לומר שעדיין צבור הראשון קיים הוא דווקא שלא נתמעטו החוטאים מרוב שכיון שרובם קיים עדיין צבור הראשון קיים. אמנם כל זה אם כל תורת צבור שלהם הוא מכוח מה שהיו צבור בשעת החטא, אז צריך שרוב צבור יהיה קיים. שאם רוב צבור מת וגם עתה אינם רוב צבור אף ששעת החטא מחייבת אך א"א לחייב בקרבן צבור אלא מי שהוא צבור וכיון שנתמעטו מרוב אין כאן צבור

שאפשר לחייבו בקרבן אמנם אם היו עתה החוטאים רוב שהחויב יעמוד על הצבור אף שאינו רוב חוטאים החוב חל מכוח שהיו רוב בשעת מעשה, והוא חל על צבור כיון שאף עתה הם צבור.

בעניין חטאת שמתו בעליה האם תלוי במקדיש או במתכפר

עי' מש"כ לעיל בענין דעת רש"י שחטאת שמתו בעליה נדון לפי המתכפר ועי' מש"כ שגם התוס' והתורא"ש מסכימים לזה לפי המסקנה ועי' מקדש דוד סימן יט אות י' ["ונראה מזה דבר חדש"] על ד' התורא"ש שפירש דילמא מתו מריה דהנהו זוזי שאע"פ שהקרבן קרב לכפרת צבור מ"מ יש בו דין חטאת שמתו בעליה משום שמעות היו ממעותיו של מת ומוכח מזה שחטאת שמתו בעליה נדון לפי המקדיש ולא לפי המתכפר והכוונה שגם לפי המקדיש אך ודאי גם לפי המתכפר וכמש"כ לעיל. וע"ע שם בסימן כג ס"ק ה' ועי' אבי עזרי פי"ג ה"ד

יום ג' טו' סיון

פרק שני - הורה כהן משיח

הורה כהן משיח לעצמו, "שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בי"ד לציבור"

פר כהן משיח האם חובתו על ההוראה או על המעשה

ברש"י ד"ה הורה כהן משיח מה הוראת בי"ד לצבור אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה אף הוראת כהן משיח לעצמו אין חייבים אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, והנה בפר העלם דבר מבואר בד' הרמ' שיעקר הקרבן בא לכפרת בי"ד על הוראתם שגרמה החטא **ויש לחקור** בפר כהן משיח האם הוא כפר העלם דבר שיעקר הכפרה היא על ההוראה שהורה לעצמו או שכהן משיח עיקר כפרתו על חטאתו אלא שלא חייבתו תורה אלא באופן שהורה. והביאו **מספר הרוקח** ויקרא ד' ג' שכ' "ולמה מביא פר, לפי שגדול עונש האיש שהורה בשוגג ועשה, מכאן ש"ששגגת תלמוד עולה זדון (ב"מ לג:)" ולכך מביא פר"י **ובחזו"א** סימן טו' **ס"ק ח'** בסופו כ' וז"ל "ומה שמעיין דהא דמשיח בפר אינו בשביל שבא על העלם דבר אלא משיחותו גרמה לו שאינו מתכפר אלא בפר, דהא בשמיעת קול וב"ש וטומאת מקדש לאו בהוריה קיימין" **ובס"ק טז'** כ' וז"ל "ובזה מוכח שפיר דאי אזלינן בתר ידיעה הו"ל להביא [חטא עד שלא נתמנה ואח"כ נתמנה לר"ש דאזיל בתר ידיעה] פר כדהשתא. [אלא שאליבא דאמת ר"ש חטאה וידיעה בשעתה היותו נשיא בעינן] וא"ת והא לא מצינו פר אלא בשגגת הוראה ולא בשגגת מעשה וי"ל דהא דמשיח מביא פר אינו בסיבת שגגת הוראתו אלא משיחותו גרמה לו כמו בנשיא שעיר"י [בשעור אמר הגריב"ש נפק"מ, שלהצד

שחובתו על ההוראה ציור של "אינו שב מידיעתו" בחטא (כהורה ועשה מזיד) אינו פוטר כאן משום שאין חובתו על העשיה אלא על ההוראה]

הורה כהן משיח - צ"ע בד' הר"ח

כ' הר"ח "אינה נוהגת זו ההוראה אלא בכהן משיח לבדו, אבל במרחבה בגדים או כשעבר או משוח מלחמה לא" וצ"ע במש"כ שכהן שעבר אנו מביא פר שבגמ' לקמן יא: אמרו שם "אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה בלבד" ומבואר שפר כהן משיח מחויב, וצ"ע. [ועי' **תוס' ביומא** דף יב: שמשכחת לה כהן שעבר שהעבירוהו מלך והקהל אין לו דין כהן שעבר ועי' **בחזו"א** טו אות יג יד שדן לומר שכה"ג אין לו דין משוח שעבר, ודווקא כשעבר מחמת זיקנה או משום שמינוהו כשנטמא כה"ג ואח"כ חזר כה"ג לעבודתו, שמעיקר דינו שיכול ליכנס ולשמש כשירצה ואך משום איבה אסור כמבואר ביומא שם, אבל אם העבירוהו דינו כהדיוט]

הורה כהן משיח – הורה כשהוא הדיוט ונעשה משיח

בדין הורה כהן משיח כשהיה הדיוט ועשה לאחר שנתמנה עי' **חזו"א** סימן טו' ס"ק טז' ד"ה ויש שמסברא ראוי היה שלא יתחייב אלא בהוראתו כשהוא משיח ומ"מ הוכיח ל"כ כדלעיל, ועי' **בספר חדר הורתי** סימן כה' שלכא' לא משכחת לה שכיון שעשה אח"כ א"כ עדיין הוא עומד בהוראתו אלא שמשכח"ל אם אינו זוכר טעמי ההיתר ועושה ע"י שסומך בהוראתו שהורה כשהיה הדיוט.

שוגג ועשה מזיד - הורה כהן לעצמו ושכח טעם הוראתו ועושה משום הוראה

דאתמול, האם נחשב שמורה עתה או שהורה אתמול. – **תוס' ותורא"ש**

בחדר הורתי שם העמיד נדון האם שם הוראה חל דווקא במורה ויודע טעם ההיתר וא"כ כהן שמתיר לעצמו על סמך הוראה דאתמול ואינו יודע היום טעמי הדבר אינו נחשב שמורה עתה, או"ד שגם המורה לעצמו שמותר משום שאתמול בירר את הדין אף שאינו זוכר את טעמי הדין נחשב שמורה היום להיתר. ונפק"מ להנ"ל באם הורה בהיותו הדיוט ואח"כ נתמנה להיות כהן מושיח והורה בזמן שהיה הדיוט ואח"כ הורה לעצמו היתר מכוח גהוראה הראשונה ואינו זוכר טעמי ההיתר. [א.ה. **ולכאורא** דבר זה שנוי במחלוקת התוספותים **שהתוס'** ד"ה מזיד ועשה שוגג הקשה "תימא היכא הוי שוגג בלא הוראה" כוונת קו' שכיון שהוא אוכל עתה א"כ הוא מתיר לעצמו וא"כ הוא שוגג בהוראה. וב**תורא"ש** כ' בשם **הרמ"ה** "כגון שהורה במזיד מטעם שאינו נכון וכשבא מעשה לידו שכח זדונו וסבר שמטעם נכון הורה ואכלו בחזקת היתר" וכו' ולכא' אף התוס' איירי בציור זה ששכח למה הורה ועשה משום הוראתו ומ"מ הקשה התוס' שנחשב שוגג ולכא' כוונת התוס' שעצם מה שסומך על הוראתו של אתמול

הוא השוגג ונחשב עושה על פי הוראה אף שאינו יודע טעמי ההיתר, והתורא"ש בשם רמ"ה סובר שהוראה הוא דווקא בידע טעמי ההיתר וכאן שסומך על הוראתו של אתמול ואין ידוע טעמי ההיתר אין נחשב הוראה דהשתא אלא הוראה דאתמול ואתמול מזיד הוא.]

"שוגג ועשה שוגג" מה הדין בנתחלף לו

כ' הרמב"ם פט"ו ה"ב "או ששגג בהוראה לבטל מקצת ולא עשה והוא סומך על הוריתו אלא עשה בשגגה אחרת וכו' הרי"ז פטור מקרבן" **כ' מהר"י קורקוס** הוא מה שנתבאר שנתחלף לו חלב בשומן והוא בכלל העלם דבר עם שגגת מעשה הנזכר במשנה פ"ב וכן ביארו רבינו שם. [וברמב"ם כ' בפיהמ"ש שטעם פטור כהן משיח בזה הוא מטעם פטור הציבור מזה וצ"ע קו' רמ"ה] **כ' הר"ח** מזיד ועשה שוגג משכחת לה בנתחלף לו ומשמע שדווקא משום שהוא מזיד אבל אם היה שוגג היה חייב בנתחלף לו וצ"ע שלעיל לגבי בי"ד נחלקו בזה רב ור"י וכיון שמשיח כבי"ד [כ' הר"ח בתח' הפרק ח' תנאים לחיוב פר הג' שתהא הוריתו בשוגג ועשייתו בשוגג מעין טעות ב"ד שאמרנו בפר' העבר] לכא' כה"ג לרב יהיה פטור. **מאיך** יש להוכיח מד' הגמ' שהקשתה שוגג ועשה שוגג פשיטא אמר אביי הכא במאי עסקין כגון שהורה ושכח מאיזה טעם הורה ואמר הריני עושה על דעת ראשונה מהו"ד כיון דאילו מדכר טעמיה דלמא הדר ביה קמ"ל ואם בפר כהן משיח גם בנתחלף לו חייב א"כ למה לא אמרו שאיירי בנתחלף לו ואולי קמ"ל אביי אף לדעת ר' יוחנן **ודברו בזה באחרונים** ויל"ע.

שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בי"ד לצבור – ג' שיטות, רמ"ה, רא"ש, רמ', על מה קאי האי בבא.

שוגג ועשה שוגג בו נתחדש שכהן משיח אינו מחויב אלא על פי הוראת עצמו ב. שוגג ועשה מזיד ג. מזיד ועשה שוגג ובשני בבות אחרונות הדין שפטור וסיפא דמתני' תנן שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בי"ד לצבור ונחלקו הראשונים איזה בבא באה המשנה לפרש בטעם זה של הוראת כהן לעצמו כהוראת בי"ד לצבור **וג' שיטות** יש בזה **ברמ"ה** כ' שמתני' באה לפרש טעם של מזיד ועשה שוגג. דעת **הרא"ש** שמתני' בא לפרש דין שוגג ועשה שוגג חייב שאין משיח חייב אלא בהוראתו לעצמו כשם שאין בי"ד חייבים אלא בהוראה, ודעת **הרמב"ם**. שמתני' באה לפרש בין את שוגג ועשה מזיד ובין את מזיד ועשה שוגג **וז"ל הרמב"ם** בפירושו "וכבר נתבאר בהוראת בי"ד לציבור כי אם היה בי"ד בשני הפנים פטור כמו"כ יהיה הוא בכמו אלה שני הענינים פטור מן הקרבן כי המזיד אינו חייב קרבן" נראה שפירש מתני' שבא לומר שדינם שווה גם לזה. **והרמ"ה** הקשה "למא איצטריך האי היקשא אי להורה שוגג ועשה מזיד תיפו"ל דמזיד לאו בר קרבן" וצ"ע **להרמ' קו' רמ"ה ואמנם** כ' הרמ'

בפירושו שהטעם בשניהם כי המזיד אינו חייב קרבן וכקו' רמ"ה ומ"מ צ"ע פשיטא מאי קמ"ל מתני'. ואפשר דמתני' סימנא קאמר ולא טעמא קאמר.

צ"ע בדין הורו מזיד

והנה בדין בי"ד שהורו מזידים כ' רש"י שלא הוראה מעליא היא ומשמעות לשון שיש טעם לומר שיהיה בזה פר העלם דבר אלא שכיון שהתנתה תורה שבעין הוראה ולמדנו שבעין הוראה מעליא אי"ז הוראה מעליא ולכא' צ"ע שכיון שהורו מזידים א"כ אין כאן בי"ד אלא צבור שהטעוהו חוטאים ומאי ס"ד שיתחייבו בקרבן והביאור שהיה ס"ד שכיון שהצבור עשו עפ"י המצווה להם לעשות בהוראת בי"ד הגדול א"כ הו"א שיתחייבו בקרבן קמ"ל וצ"ע שלגבי כהן משיח שהורה לעצמו במזיד לכא' לא היה מעולם מחויב לילך עפ"י הוראת עצמו וא"כ מאי ס"ד שמזיד יחשב הוראה עד שנצרכה המשנה לומר שאין בו חיוב קרבן כשם שבהורו בי"ד מזידים אין חיוב קרבן וצ"ע.

גמ' מזיד ועשה שוגג מנה"מ דת"ר לאשמת העם הרי משיח כצבור שיכול וכו'

הקשו הלומדים למה לי קרא והרי כיון שבגמ' דף יא. נתמעט כה"ג מקרבן יחיד בשגגת מעשה מקרא ד"מעם הארץ" א"כ בע"כ שחייבו בפר הוא דווקא בהוראה והביאו שבחידושי מהר"מ מאימרמאן כ' שאי לאו היקש הו"א דדרשא התם הוא פרט לאכל חצי שיעור קודם שנתמנה וחצי שיעור לאחר שנתמנה כשם שדרשו שם בסוגיא לעניין נשיא.

ציבור בפר ואין מביאים אשם תלוי - מקור הדין - רש"י ורמב"ם

פרש"י בד"ה צבור בפר ואין מביאין אשם תלוי "כדאמר לקמן [בכהן משיח] משום דכתיב באשם תלוי ואם נפש כי תחטא ולא ידע ואשם וכתוב וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע מי שחטאתו ושגגתו שוים חייב בשגגת מעשה וכו' וכ"ש צבור דיצא מאשם תלוי וכו' ועוד דנפש כתיב" וברמב"ם כ' בפ"ב שגגות "ב"ד שנסתפק להן אם שגגו בהוראה או לא שגגו אין חייבין באשם תלוי שנא' ונודעה החטאת עד שתתודע ואח"כ יתחייבו בקרבן" ופסוק זה אמור בפרשת פר העלם דבר וכו' בספר יהגה האריה שנתקשה בזה מרן הגרי"ז למה הוצרך הרמ' לפרש טעם נוסף בצבור ולא נסתפק בטעם האמור בגמ' לעניין כהן משיח,

וכ' בשם מרן הגרי"ז שיש חילוק בין הלימודים ונפק"מ לדינא לעניין חיוב אשם תלוי על כל יחיד ויחיד. שלימוד דרש"י הוא לימוד בקראי דאשם תלוי ואילו לימוד דהרמ' הוא מקור הלימוד הוא בקראי דפר העלם דבר, והפסוק מורינו שאין חיוב של שום קרבן בספק. ונפק"מ לעניין חיוב אשם תלוי על כל יחיד שלפי"ד רש"י שהמיעוט הוא מפרשה של אשם תלוי א"כ לא נתמעט ידיעת ספק אלא מאשם תלוי אבל כלפי

חטאת לא נתמעט שאין זה ידיעה המחייבת אלא שאין חטאת באה על ספק ולכך פטורים מפר העלם דבר אך כשנבא לדון לעניין חיוב חטאת יחיד כיון שלא נתמעט פר העלם דבר מידעת ספק א"כ יהיו פטורים מאשם תלוי משום שלצד החטא הם מחויבים פר העלם דבר ולא חטאת יחיד ואין אשם בא אלא על ספק חטאת יחיד וכאן הרי יש ודאות פטור מחטאת יחיד, אבל לפי"ד הרמ' שהפסוק בא למעט מכל חיוב קרבן ציבור בידעת ספק א"כ הרי זה כמי שחטאו ולא נודע לבי"ד באיזה חטא חטאו שהם חייבים בקרבן יחיד שכל שאין ידיעת החטא לבי"ד יש חיוב על היחידים [כמבואר בסוגיא דידעו שהורו וטעו במה הורו] וה"נ יחיבו בחטאת יחיד. וכיון שהוא ספק אם חטאו מביאים כל אחד ואחד מהם אשם תלוי. וכל שם שהגרי"ז ציין לפירוש הר"ח שכ' כהרמ', ויעויין להלן

ואין מביאים אשם תלוי - אשם תלוי בצבור היכי משכחת לה

כל הר"ח "פירוש אם הורו ב"ד ועשו הקהל ונסתפק להן אם הורו אם לאו וה"ה אם הורו ונסתפק לקהל אי עשו אם לא. ולא פירש הר"ח הכיצד נסתפק לקהל אם עשו אם לא. ועי' בתורא"ש בדף ח: ד"ה אין חייבין על שמיעת הקול "והא דפטרי צבור מאשם תלוי משום דלא הוי בכלל נפש, היינו היכא דהורו ב"ד דחלב הקיבה מותר ואכלו ספק חלב הקיבה ספק שומן וחזרו ב"ד מהוראתן אין הצבור מביאים אשם תלוי להגן עליהם עד שיודע להם ויביאו פר" וכו' ועי' רמב"ם פי"ב שגגות שפירש באופן שלישי וז"ל "ב"ד שנסתפק להן אם שגגו בהוראה או לא שגגו אין חייבין באשם תלוי שנא' ונודעה החטאת עד שתתודע ואח"כ יתחיבו בקרבן".

צבור בפר ואין מביאים אשם תלוי - האם היחידים חייבים באשם תלוי

בר"ח כל "אבל כל אחד מביא אשם תלוי" ובתורא"ש כל שם בדף ח: "והא דפטרי צבור מאשם תלוי וכו' היינו היכא דהורו וכו' אבל הכא דאין הוראת ב"ד הוראה וכו' מילתא דפשיטא היא דכל חד מינייהו מביא קרבן עולה ויורד" והנה הר"ח פירש ב' פירושים הראשון ש"הורו ב"ד ועשו הקהל ונסתפק להן אם הורו אם לאו" וכה"ג לכאן פשיטא שחייבים בקרבן משום שיש כאן ודאי חטא והספק הוא אם הוא חטא הציבור ופטור מקרבן יחיד או לא וודאי שיש לחייבו באשם תלוי ולפירוש התורא"ש שפירש שנדון דאשם תלוי הוא "היכא דהורו ב"ד דחלב הקיבה מותר ואכלו ספק חלב הקיבה ספק שומן וחזרו ב"ד מהוראתן" וכפשוטו כהד"ג כשי' ולכאן' בנדון של ה

יום ה' טז סיון

הורה בפני עצמו, הורה עם הציבור - מח' רש"י והרמב"ם

כ' רש"י בד"ה הורה "כגון דמורו בתרי איסורי" והורה עם העם הציבור כ' רש"י בד"ה הורה עם הציבור וז"ל "כגון דהורו בחד איסורי הוא בחלב והן בחלב" אבל **ברמב"ם** פט"ו ה"ד כ' וז"ל הורה הכהן המשיח עם בי"ד ושגג הוא והם בהוראה אע"פ שעשה על פי הוראה הזאת שטעו בה הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה אלא על הוראתו עם הוראת בי"ד הרי זה פטור ואין צריך כפרה בפני עצמו" **כ' הלח"מ** דמשמע מד' הרמ' דעשה עם הציבור היינו שהוא סומך על בי"ד בהוראתו. ולפי"ז פירוש מתני' הורה בפני עצמו היינו שהורה לעצמו במקומו ולא ידע מהוראתם. **ובפירוש הר"ח** כ' בגמ' וז"ל חטא עם הציבור פי' שעשה בהוראת בי"ד²⁴ **וברבינו עובדיה מברטנורה** הורה עם הציבור "שהיה הוא אחד מן הסנהדרין ששגג בהוראה" וכן כ' **בפירוש המשניות להרמב"ם** וז"ל "או שנשתתף עם בי"ד בהוראה ועשה בכלל העושים כשהוא סומך על הוראתו עם הוראת בי"ד הרי הוא כמו איש אחד מב"ד שסומך על הוראת העדה אשר הוא ממנה ודינו כדן איש אחד משאר העם" וכו' וכ"כ **הראב"ד** בתורת כהנים פ"ב ה"ז "שישב עם בי"ד והורה לצבור.

קושיות הלח"מ והגרע"א על הרמ' והרע"ב

והקשה **הלח"מ** על דעת הרמ' "ולא משמע כן בגמ' דמפיק לה מקרא דעל חטאתו אשר חטא הא כיצד חטא בפני עצמו מביא בפני עצמו משמע דבכל גוונא קאמר דכשחטא עם הציבור יביא עם הציבור" **והנה מש"כ** דברייתא קאתי למימר שכל שחטאו אחד הוא מתכפר בקרבן עי' להלן מש"כ בישוב דעת רש"י שברייתא באה לאפוקי שאין כפרת כה"ג טעונה פר בפני עצמו אפילו חטא עם הציבור ממש. **אלא שיש להקשות על הרמ' וכן הקשה הגרע"א** בתוספותיו על המשניות ע"ד **הרע"ב** בשם הבאר שבע דבסוגין משמע להדיא דתליא רק אם מורי בב' איסורי אבל לא תליא כלל אם הוא אחד מסנהדרין או לא **וכוונת קו'** שבגמ' להלן נסתפקו בכמה ספיקות האם נחשב כהורה ועשה עמהם ונסתפקו לעניין חלב ודם וב' מיני חלב והנה אלו הם הוראות חלוקות ומשמע שדווקא משום שחלוקים לפיכך דנה הגמ' אם מתכפר עמהן אבל מצד שלא הורה עמהן משמע שאין זה טעם לחלק וא"כ באותו מין חלב לא מספק"ל ובודאי מצטרף והכיצד כ' הראשונים הנ"ל שכל הטעם שמצטרף הוא משום שהורו עמהן [ועי' ר"ח שם] **ויעיין** להלן שלפי"ד תוס' אביי ס"ל דהכי פירושא דמתני' וטעם דהרמ' פסק כאביי עי' **בחזו"א** סימן טו' ס"ק ו' שהוא מד' הירושלמי שפירש שטעם דמתני' משום שכעין שיחיד שעשה בהוראת בי"ד מתכפר

²⁴ ועי' להלן שי"ל שגם רש"י מפרש ברייתא דהורה עם הציבור מתכפר עם הציבור שאיירי שחטא בהוראת בי"ד אלא מתני' טפי אתי לאשמועין

בפר אף משיח מתכפר בפר. ומ"מ עדיין צ"ע ברמ' שכל שחלב ודם אין מצטרפים ומשמע שחלב וחלב מצטרפים אפילו שלא הורו יחד וע' להלן.

שאין בי"ד חייבים עד שיוור לבטל מקצת ולקיים מקצת – מח' רש"י ותורא"ש
ברש"י ד"ה נתכפר לו עם הציבור פי' דמתני' טעמא קאמר. מה טעם "הורה עם הציבור ועשה עם הציבור מתכפר עם הציבור" משום שאין בי"ד חייבים וכו' וכן אין משיח חייב וכו' והיינו משום שבדברים הרבה שווה משיח לב"ד. **והתורא"ש** נחלק עליו וכו' שאין זה טעם אלא דין חדש וכאילו כ' ואין בי"ד חייבים **והקשה התורא"ש** על פירוש רש"י שפירש דמתני' טעמא קאמר ב' קושיות א. למה הוזקק תנא דמתני' לפרש מה טעם חטא עם הציבור מתכפר עם הציבור והרי בגמ' להלן מפורש דילפינן לה מקרא ב. שסיפא דמתני' קתני ולא בעבודת כוכבים עד שיוור לבטל מקצת ולקיים מקצת ולפרש"י מתני' באה לפרש למה חטא עם הציבור בעכו"מ מתכפר עם הציבור וכו' התורא"ש "ולכא לפרושי דאף אם הורה ועשה משיח עם הצבור בע"ז מתכפר עמהם דהא משיח בעכו"מ כיחיד" כוונת קו' שכיון שהוא כיחיד שאין בו הורה לעצמו ועשה לעצמו מתכפר בפני עצמו א"כ פשיטא שאם עשה עם הציבור מתכפר עמהם.

ישוב קו' א' דתורא"ש על רש"י

הנה מבואר בד' רש"י כמש"כ לעיל שדין חטא עם הצבור מתכפר עם הצבור הוא אפילו לא הורה יחד עמהן אלא כל שהורה באותו חטא שהורו בי"ד מתכפר עמהן באותו קרבן **והנה** יעויין בבריתא דלהלן ומפורש שם שהיה ס"ד שאפילו חטא עם הציבור בחטא אחד יחד מ"מ אין מתכפר עמהן משום שביזה"כ אין מתכפר עם הצבור ס"ד לוליא קרא שלעולם אין כה"ג מתכפר עם הצבור ואפילו חטא עמהן יביא פר לעצמו. **וא"כ י"ל** שלעולם מקרא אין ראה שאפילו לא הורה יחד עמהן מתכפר עמהן שקרא קאתי למימר שלא נאמר שלעולם כפרת כה"ג טעונה פר לעצמה אך אין בקרא לימוד שאפילו לא הורה יחד עמהן מתכפר עמהן וזאת ילפינן מסברא מטעמא דמתני'.²⁵

ישוב קו' ב' של התורא"ש

²⁵ אמנם ע"ד הרע"ב צ"ע שמחד גיסא פירש מתני' כד' הרמ' שעשה עם הצבור היינו שהיה הוא אחד מן הסנהדרין ששגגו בהורה וכד' הרמב"ם וא"כ למה פירש שהטעם שמתכפרים משום שאין בי"ד חייבים עד שיוור והרי לעניין זה שאין כה"ג מביא פר כשעשה בהוראת בי"ד ע"ז יש את הפסוק ולמה הוצרכו לסברא דמתני'. ואולי מתני' הוסיפה ס' זו אפילו שלא נצרכה ונפק"מ לאופן שעשו אותו החטא שלא בהוראת בי"ד שמצטרפים יחד, וצ"ע.

לכא'ו כיון שלדעת רש"י כל חטא אחד מחויב אפילו בשלא חטאו כאחד א"כ יש חידוש בזה שמתכפר עם הציבור באופן שלא חטא מחמת הוראתן אלא מחמת הוראת עצמו **אלא שהא תימא** שבשלמא בשאר חטאות שחובתו בפר יש לומר שמתכפר בפר הציבור הואיל וכפרתן שווה אבל בע"ז שאין כפרתו שווה א"כ מהיכי תיתי שיתכפר עם הציבור **והשער יוסף** פירש בקו' התורא"ש שזו קו' דהא משיח בעכו"מ כיחיד היינו שכיון שדינו כיחיד האיך יתכפר עם הציבור בפר **וכ' השער יוסף** שסיפא דולא בעבודת כוכבים יפרש רש"י שאינו פירוש לרישא אלא שדינא קאמר. ויש לעיין בד' הגמ"ק שע"ב שאמרו שם פשיטא הם הוא בחלב והם בע"ז חטא בפני עצמו הוא דהא חלוקין בטעמיהו וחלוקין בקרבנות דהוא בפר והן בפר ושעיר וכ"ש הוא בעכו"מ והן בחלב דחלוקין בקרבנותיהם [לגמרי] ומשמעות הגמ' שדווקא משום שחלוקים בטעמיהם וחלוקים בקרבנותיהם לגמרי פשיטא שאין מצטרף עם הציבור אבל מצד שחלוקים בקרבנותיהם בלבד משמעות הגמ' שאין זה טעם מספיק [שאם כוונת הגמ' שמשום שחלוקים בקרבנותיהם לגמרי פשיטא שא"א שיתכפר א"כ אין זה כ"ש אלא סברא בפני עצמה]. ולכא'ו צ"ע האיך יתכפר בקרבנם אחר שאין זה קרבן אחד. וצ"ע.

הורה עם הציבור ועשה עם הציבור – האם תלוי בהוראה בידיעה או בהקרבה – חזו"א
 כ' **החזו"א** סימן טו אות ב' **"יש לעיין** אי אזלינן בתר חטא דבשעה שאכל החלב היתה גם הוראת היתר חלב זה או חלב אחר לציבור או בתר ידיעה המחייבתו דבשעה שנודע לו נודע גם לב"ד שטעו בהוראה ונתחייבו קרבן או בתר שעת הבאת קרבן דבשעה שבא להביא גם הציבור חייבין ומדקתני הורה עם הציבור ועשה עם הציבור מסתבר דבעינן בשעת חטא הוראת ב"ד וכל שעשה בשעה שאין טעות בהוראת ב"ד חייב בפ"ע אע"ג דלא נודע להו עד שנתחייבו ב"ד וכש"כ כשכבר נודע לו ונתחייב בקרבן וע"ג דלא הספיק להביא עד שנתחייבו להביא ב"ד מתכפר בפ"ע **ויש להביא ראיה לדברי החזו"א** שהוראה שהורה הכהן קודם שהורו בי"ד אינו נחשב שהורה עמהם שבגמ' דנו היכי דמי אילימא דהוא מופלא והם אינן מופלאים פשיטא וכו' הוראה דלהן ולא כלום וכו' ואי דאינן מופלאים והוא לאו מופלא אמאי מתכפר בפני עצמו הא הוראה ידידה לאו כלום **וצ"ע** למה לא תירצה הגמ' כגון שהמופלא הורה תחילה לעצמו ואח"כ ישב עמהן והורה עמהן **ולכא'ו מוכח מזה** שכה"ג אינו נחשב שהורה עם הציבור כיון שהורה קודם לצבור, ויל"ע.

גמרא ואי דאינן מופלאים והוא אינו מופלא אמאי מתכפר בפנ"ע וכו'
מכאן הוכיח החזו"א שמופלא מעכב ואפילו אינו מב"ד, שהרי כלפי הכהן גדול אין לו בי"ד אחר חוץ ממנו וא"כ למה מופלא שמחוץ לבי"ד ידידה מעכב את הוראתו ומוכח מזה שמופלא מעכב אפילו אינו חלק מב"ד. [ונפק"מ לפירוש רש"י במתני' שם] שאם

מופלא מעכב דווקא כשהוא חלק מבי"ד א"כ הרי אין המשיח חלק מהבי"ד ואין הבי"ד בכלל הוראת משיח כדי שיעכב, אמנם למהלך ד' הרא"ש אין ראייה מכאן ועיין להלן.
יום א,ב' - כ', כא' סיון

דתנו רבנן הורה עם הציבור ועשה עם הצבור יכול יביא פר לעצמו ודין הוא נשיא מוצא מכלל יחיד וכו' לא אם אמרת לנשיא שכן מתכפר עם הצבור ביוה"כ וכו'
"הורה עם הציבור ועשה עם הציבור יכול יביא פר לעצמו" משמעות הגמ' שאין הנדון בכה"ג שעשה בהוראת בי"ד שיביא פר לעצמו אלא בכהן שהורה עם הצבור שיביא פר לעצמו **וצ"ע** א"כ ד' הגמ' שיש ללומדו מנשיא לוליא הפירכא של "לא אם אמרת בנשיא שכן מתכפר עם הצבור ביוה"כ" ומה ענין זה לזה נשיא שמתכפר עם הצבור איירי בעשה בהוראת בי"ד ואילו כה"ג הורה לעצמו **וי"ל** שכל כהן שהורה עם הצבור ועשה מן הצבור יש לפטרו משום שעשה בהוראת בי"ד **והיינו** שפירוש הורה עם הצבור הוא כהרמב"ם שהיינו שישב עם הבי"ד בהוראתם והורה עמם וחטא עמם ולכך מן הדין שיתכפר עם הצבור. **אלא** שמ"מ הושלמו תנאי החיוב של פר כהן משיח שהורה ועשה על פי הוראת עצמו.

והנה ד' הגמ' "ודין הוא נשיא מוצא מכלל צבור" מבואר שיש טעם לומר שלא יתכפר עם הצבור משום שהורה עם הציבור **ויש לעיין** מהו צד הגמ' שיביא פר לעצמו ולמה לא יתכפר עם הצבור. **שאין לומר** שהטעם משום שאין מתכפר עם הצבור ביוה"כ שאם כן מה הס"ד להוכיח מנשיא. וא"כ מה"ת שלא יתכפר עם הצבור **ואם תאמר** משום שיש לו כאן מחייב נוסף של פר כהן משיח וי"ל שבחטאת יחיד אמרה תורה שאם חוטאים בשגגתם מביאים מביאים כשבה או שעירה ואם בשגגת בי"ד מביאים פר ואין חובתם בכשבה אבל בכהן כיון ששגגתו בהוראה א"כ יש כאן מחייב של פר א"כ מה הוכיחו מן נשיא שאין לו מחייב אחר שהרי כל חטאתו אינו אלא בשגגת מעשה. וצ"ע.

היכי דמי אילימא דהוא מופלא והם אינן מופלאין וכו' ואי דאינון מופלאים וכו' - מח' רש"י ור"ח האם קו' הגמ' הייתה על הורה בפנ"ע או על הורה עם הצבור
ברד"ה ה"ד כ' ה"ד דכי הורה משיח בפני עצמו דמורו בתרי איסורי דמתכפר בפני עצמו ואילו בפירוש הר"ח כ' וז"ל "והוינן לה ה"ד הוריותו בהדי צבור דנתכפר לו בפר הצבור" ומשמעות רש"י והר"ח שכל אחד פירש בדווקא. וצריך לבאר למה רש"י לא פירש קו' הגמ' על הורה עם הצבור ועשו עם הצבור, ולמה הר"ח צ"ע למה הר"ח לא פירש את קו' הגמ' על הורה בפני עצמו. ועי' להלן בעז"ה.

אילימא דהוא מופלא והם אינם מופלאים וכו' הוראה דילהון ולא כלום וכו'

והקשה החזו"א מאי ק"ל לגמ' שהרי דין מופלא שבב"ד נתבאר בגמ' לעיל ד: שהוא משום שהיה להם ללמוד ולא למדו א"כ נימא שהכהן משיח הוא המופלא ושאלו את דעתו ולכך הוראתם הוראה. וכן יש לומר לאידך גיסא שכהן משיח אינו מופלא אלא ששאל את המופלא שבב"ד לדעתו והסכים עמו ולכך מביא פר. ועי"ש מש"כ ליישב זאת הקו'.

ועי' להלן שדעת הר"ח שדין מופלא הוא דין בחפצא של הכהן ואין מועיל לשאול אחר

ג' חידושי החזו"א לתירוץ הקו' – ומתאים לשיטת הר"ח

וכ' החזו"א ליישב הקו' בהקדם ג' הנחות א' שכהן משיח שאינו מופלא כיון שאין מביא חטאת יחיד עי' גמ' להלן בע"ב ממילא בחטאו הציבור אין מצטרף עמהן לעשות רוב ציבור לחייב בפר ב' שהורה עם הציבור ועשה עם הציבור מתכפר עם הציבור דווקא כשהורה אחר הוראת ב"ד ג' שכהן מופלא ששמע את הוראת ב"ד הגדול אינו מביא אשם תלוי אפילו אם היה מבעט בהוראה ועפי"ז כ' שלא משכחת לה עשה עם הציבור שאם נמלכו בו א"כ ידע שהורו [כלה הגמ' לתרץ שלא ידע שקיבלו את דעתו] ואילו נמלך בהם א"כ ידע שהורו [גם זה אינו מוכרח שאפשר שנמלך במופלא ולא אמר לו שנפסק הדין ואפשר שנמלך קודם שנפסק הדין ועשה לאחר שנעשה הדין] **ולפי"ד** אתי שפיר מה שפירש ר"ח שקו' הגמ' הייתה מהורה עם הציבור מתכפר עם הציבור שלא משכחת לה. אבל לא הקשתה הגמ' על הורה בפני עצמו שזה יתכן ששאלו זה את זה.

לפי"ד החזו"א עולה שאין דין מופלא בדווקא וצ"ע מלשונות הרמ' והר"ח

ומ"מ עולה מד' החזו"א שאין דין בכה"ג שיהא מופלא דווקא אלא שאם ישאל את המופלא נמי מהני. **ולא משמע** כן מלשונות הרמ' והר"ח שהרי כ' **הרמ'** פט"ו ה"א "במה דברים אמורים שכהן משיח מביא קרבן וכו' והוא שיהי חכם מופלא וכו' [אמנם החזו"א ס"ק ו' דייק מהרמ' לאידך גיסא שכ' הרמ' שבהמשך הרמ' כ' שנא' וכו' "עד שיהיו חכמים ראויים להוראה" ודייק שנראה שא"צ שיהיה גדול החכמים אלא שיהיה חכם ראוי להוראה²⁶ וכד' התורא"ש דלהלן] וכ"כ הר"ח בתחילת פרקין "כי זה הפר נמי ביאתו תלויה בח' תנאין וכו' הב' שיהא חכם מופלא דאמרין אי דהן מופלאין והוא

²⁶ וצוין גם לרמ' פי"ב ה"ב שכ' "ויהיה ראש ישיבה עמהן" והוכיח מזה שא"צ שיהיה מופלא שבדור עמהן אלא שראש ישיבה שלהם יהיה עמהן [ברמ' פיה"מ כ' בסנהדרין פ"א מ"ג] הוא הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש"ן] וא"כ ה"נ אם כה"ג הוא חכם א"צ לשאול מופלא שבדור

אינו מופלא הוריה ידיה ולא כלום" **ולפי"ד** למה הוא צריך להיות חכם מופלא אין הלכה בכהן שיהיה מופלא אלא שישאל הדין מפי המופלא.

לולי"ד החזו"א מבואר בסוגיא שאף שצריך לשאול מופלא מחוץ לבי"ד מ"מ אין הוא צריך להיות מן המניין.

ובפשטות הביאור שכל שיש מופלא חוץ הימנו א"כ ההוראה מסורה ביד המופלא וכששאלו לדעתו והסכים לו אין ההוראה נחשבת על פיו אלא על פי המופלא וא"כ אינו עושה על פי הוראתו ולמדה הגמ' שההוראה צריכה להיות של הכהן לבדו [ואף שהגמ' אמרה שהחסרון הוא משום שהיה להם ללמוד ולא למדו שוב ממילא כשהסכים להם לדין אין ההוראה שלהם אלא שלן] **ולפי"ז** צ"ל גם בבי"ד שהמופלא צריך להיות חלק מן הבי"ד בשעת הוראה ואי לאו אין הוראה שלהם הוראה שאל"כ תתיר הגמ' שהיה הכהן מופלא ושאלוהו. ולעיל כ' רש"י שאין המופלא צריך להיות בכלל ההוראה [שכ' שמופלא מעכב אף שאינו מן הסנהדרין ואח"כ כ' שאירי שהוא זקן ואינו מן המניין]

תירוצו על קו' החזו"א עפי"ד הקה"י סנהדרין סימן ג'
וי"ל תירוצו אחר על קו' החזו"א למה לא העמידה הגמ' ששאלו זא"ז שיעוין בקה"י בסנהדרין סימן ג' בביאור ד' הרמ' פי"א מסנהדרין ה"ז שכל הרמ' ש"האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים" ובה"ח כ' הרמ' ש"מה שאנו מונים להם שנים כגון וכו' ובשעת גמ"ד אין גומרין את הדין בקרובים" וביאר שם **הקה"י שכשבי"ד מסתפקים באיזה הלכה בנדון כללי של ממונות בזה דנים את השאלה בדרך כלל ובזה כשרים ללמוד ולהורות כל מי שהגיע להוראה ואפילו הפסולים לדון וכשדנים ועומדים למנין מצרפין דעות של כל הראוים להורות ולעניין זה מצטרפים האב ובנו שאין פסול קרובים אלא בהוראת הדין ולא בהוראת ההלכה שב' מנינים בפסק יש א' להכריע את הכרעת ההלכה ב' להכריע את הוראת המעשה.**

ועפי"ז י"ל שאף שאין המופלא חלק מן הסנהדרין בהוראת הדין אך צריך הוא להיות עמהם בהוראת ההלכה. משום שאם אינו עמהם בהוראת ההלכה א"כ אין ההלכה יוצאת מבי"ד אלא מן המופלא ואף שהם הסכימו לדין כיון שיש חכם מהם והם צריכים לקבל את דעתו אין זה נחשב הוראה שלהם. אמנם אין צריך שיהיה עמהם בהוראת הדין למעשה אך צריך שיעמוד עמהם למנין

וכשיגמר הדין בהוראת הרוב בצירופו הרי הדין יצא ע"י בי"ד ולהנ"ל יש לתרץ שמש"כ רש"י שאין צריך להיות מבי"ד היינו שאינו צריך להיות במנין ההוראה למעשה במקרה שלפנינו. אך בהכרח הוא צריך לעמוד עמהם למנין ההלכה בגוף הדין באופן כללי. אמנם בגמ' דף ז. מוכח שצריך המופלא להיות חלק מן הבי"ד וכלהלן היינו רק במנין ההלכה לא במנין ההוראה למעשה.

וזוהו קו' הגמ' שהרי הורה כהן משיח לעצמו בהכרח שהוא מופלא שאם אינו מופלא אין הוראתו הוראה כלפי עצמו אלא צריך הוא לשאול אחרים וזה לא יחשב שעשה עפ"י הוראת עצמו וכיון שהוא מופלא צ"ע א"כ האיך הם מביאים פר ואין לומר ששאלוהו שאין מועיל כהנ"ל.

למה לא העמידה הגמ' שהיה הכהן מופלא והיה עמהן במושב בי"ד.

אלא שעדיין יש להקשות קו' שניה להחזו"א ולמה לא פירשה הגמ' שהיה עמהם במושב בי"ד שלהם והורה עמהם והחזו"א **תירץ לפי שיטתו** ויש לישב לפי"ד רש"י שפירש מתני' הורה עם הציבור היינו בחטא אחד י"ל שלדעתו אא"ל שהורה עם הצבור מתכפר עמהם היינו שישב עמהם במושב בי"ד שא"כ אין בזה חידוש של הורה עם הצבור שפשיטא שכיון שהיה עמהם בהוראת בי"ד מתכפר עמהן ומתני' אתי לאוריי אפילו שלא ישב עמהן בבי"ד אחד אמנם דין של הורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו יש לומר שהיה עמהם בדינם **ובזה** יש ליישב שיטת ר"ח שפירש שקו' הגמ' הייתה על הורה עם הציבור ולא פירש כד' רש"י שקו' הגמ' הייתה על הורה בפני עצמו כנ"ל שעל הורה בפני עצמו לא קשיא דיש לומר שהיה עמהן בהוראתם.

קו' מהרש"א למסקנת הגמ' למה לא העמידו כשישב עמהן

הק' מהרש"א [ז: אמר ר"פ] "למסקנת הגמ' דמוקי לה בתרי איסורי אמאי לא קאמר דמיייר דהוא מופלא והם אינן מופלין כדבעי למימר מעיקרא אלא מדיירי שהיה עמהן בהוראתן דהוה הוראתן הוראה ואפ"ה מביא הוא בפני עצמו באיסור אחר ויש ליישב ודו"ק" **והנה** קו' למה שפירש רש"י שקו' הגמ' הייתה בהורה בפני עצמו האיך משכח"ל אבל לפירוש הר"ח שפירש שקו' הגמ' בהורה עם הצבור האיך משכח"ל ל"ק קו'.

גמ' והם אינם מופלאים וכו' ואי דאינון מופלאים

לפי פירוש רש"י כוונת הגמ' מופלאים היינו שיש עמהם מופלא שבבי"ד אך יעוין בתורא"ש בד"ה ה"ד ונראה שפירש מופלאים שכל הבי"ד מופלאים ונתקשה מהו

מופלאים יותר ממומחים וכו' שגמיר וסביר [והכוונה לגמיר וסביר היינו גמיר וסביר בכולא תלמודא כשמעון בן עזאי] נחשב מופלא משום שהוא ראוי להוראה ואין כל הבי"ד בהכרח מן הראויים להוראה שאם לא נמצא ראויים ממנים משאינם ראויים [עי' רמ' הלכות סנהדרין שאם לא מצאו גמיר וסבירי ממנים משאינם גמירי וסבירי ובלבד שיהא עמהם אחד שהוא גמיר וסביר] והכא מירי כשכולן ראויים להוראה. ונראה בדבריו שאף שאם אין ראויים להוראה ממנים משאינם ראויים אבל קרבן העלם דבר אינו בא אא"כ הכל ראויים להוראה.

צ"ע לפי"ד התורא"ש מהיכי תיתי לגמרא לומר שלא היו בי"ד "ומי הביא לבית הספק לומר ששב"ד לא היו מופלאים כלל" [מהר"ם אימרמאן] וכה"ג מופלאים ומה חידוש יש בד' ר"פ שהכל מופלאים.

ולפי"ד התורא"ש הדין שאמור בדף ד: או שלא היה מופלא של בי"ד שם אינו אותו הדין שאמור כאן ודין חדש נאמר כאן שכל הבי"ד צריכים להיות גמירי וסבירי בכל התורה כבן עזאי והדין שאמור שם הוא שמלבד זאת בעינן שיהיה מופלא של בי"ד שם והדין הנ"ל אינו קיים בכהן משיח וכו' החזו"א שדעתו כהרמ' שצריך להיות ראש הישיבה שם ולא שצריך שיהיה מופלא שבדור שם ולכך אין הדין מתאים בכהן משיח כמובן.

הוראה דלהון ולא כלום ובעי איתויי כשבה או שעירה כ' החזו"א סק"ה משמע דאפי' לתנא דמשנתנו דסבר יחיד שעשה בהב"ד פטור כשלא היה מופלא לאו הוראה היא למפטר יחיד וכו'.

אינו מופלא שאינו מביא פר האם הוא מהלכתא או מסברא - רש"י ור"ח ורמ' ברש"י כ' בד"ה והא הוראה ידידה לאו כלום דכיון שאינו מופלא לא ידע מאי קא מורה אבל ברמב"ם כ' וז"ל "והוא שיהיה חכם מופלא שנא' אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם הרי משיח כצבור מה הצבור שהן בי"ד אינן חייבין בקרבן עד שיהיו חכמים ראויים להוראה וכו' שדינו להוראת עצמו כדין הקהל להוראת בי"ד לכל דבר " וכו' והיינו שמקרא דלאשמת העם שלמדנו בו שמשח כצבור משיח כצבור מה צבור אין מביאים אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה אף משיח למדנו גם שמין ההעלם דבר שווה ע"י הוראה של מופלא.

וצ"ע לפי"ד רש"י שמופלא היינו חכם שבדור האיך אפשר לומר שמסברא אם אין כהן משיח מופלא לא ידע מאי קמורה וכו' כל חכם שאינו מופלא שבדור לא ידע מאי

קמורה, וצ"ע. [והביאו מהכלי חמדה מסעי אות ב' שמשום קו' זו ברש"י ר"ל שרש"י ס"ל שביאור "מופלא" הוא כהרא"ש שהוא גמיר וסביר אך צ"ע שרש"י פי' בד"ה כשבה שפירוש מופלא כאן הוא כמופלא דדף ד: ושם כ' רש"י שאפילו אינו מן הבי"ד מעכב וא"כ ע"כ שפירוש מופלא היינו חכם שבדור]

אינו מופלא האם מביא כשבה או שעירה או שהוא פטור לגמרי - רש"י ור"ח

ברש"י כ' בד"ה והא הוראה ידידה לאו כלום היא וכו' וכשגגת מעשה לחודה דמי ואשכחן משיח בשגגת מעשה טור לגמרי אבל הר"ח כ' בתחילת הפרק וז"ל "אבל שאר הכהנים דינם כדין ישראל וכו' אלא שמביאין על שגגת מעשה כשבה או שעירה וה"ה אם אין זה כהן המשיח מופלא ראוי להוראה שדינו כדין הדיוט בעלמא אבל הכהן המשיח המופלא אינו חייב על שגגת המעשה בלא העלם דבר שום קרבן כלל" וכו"כ בסוף דף ז. "הוריה ידידה ולא כלום היא דכהדיוט דמי ובהדי קהל מתכפר דלא בר אתווי פר הוא מבואר בדבריו שכל מה שהתורה מיעטה שגגת מעשה בכהן משיח הוא דווקא בכהן משיח שהוא בר אתווי פר. **ודעת הרמ'** כדעת רש"י שכ' בהלכה ב' "או שתלה בהוראתו ולא היה חכם מופלא וכו' הרי זה פטור מקרבן כלל שדינו להוראת עצמו כדין הקהל להוראת בי"ד לכל דבר"

וברש"י כ' שפטור על שגגת מעשה כדאמרין בסוף פרקין שאין חטאתו שווה ליחידים וכוונתו לדף ט: שאמרו שם שטעמא דר"ש שפטור כה"ג משיח מטומאת מקדש וקדשיו משום קרא דונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל מי שחטאתו שווה ליחידים ומאי ניהו קהל עי"ש רש"י והדין מפורש בדף יא. מעם הארץ פרט למשיח וצ"ע למה לא הביאו רש"י

אינו מופלא לרש"י והרמ' הוא כשגגת מעשה ולהר"ח דין מופלא הוא דין בחפצא של הכהן ודעת רש"י מבוארת שאם אינו מופלא הוראה ידידה לאו כלום והוא שגגת מעשה בלא הוראה וכן יש לפרש דעת הרמ' אך בר"ח כתוב חידוש שפר העלם דבר התחדש דווקא בכהן מופלא ולא בכהן שאינו מופלא [ובודאי שלפי"ד מופלא הוא דין בחפצא של הכהן משיח המחויב בפר ואם אינו מופלא אין מועיל לשאול את המופלא. ובירושלמי כ' שה"ה בעושה בהוראת כהן מופלא אחר]

גמ' כגון שהיו מופלין שניהם ברש"י בר"ח בתוס' ובתורא"ש גרסו בשוים והנה לפי"ד רש"י והר"ח ניחא בגירסת שוים שאם אינם שוים ויש אחד מופלא יותר מן השני עדיין צריך לשאלו אך לפי"ד התורא"ש צ"ע שלכא' מופלא הוא גמיר וסביר לכולא תלמודא וא"צ שיהיו שוים ואפילו אחד גדול מחבירו אין בו חסרון.

ז:

סבר אב"י למימר חטא בפני עצמו ועשה בפני עצמו ה"ד דיתבי בב' מקומות וקא

מורו בתרי איסורא

כ' החזו"א ס"ק ג' "אינו מובן מאי ס"ד דאב"י כיון דמורו בתרי איסורי מ"ל חד מקום מ"ל ב' מקומות ועיין בפירוש הר"ח שכ' "אבל אי היו בחד מקום ושמעו ב"ד מה דאורי ולא מיחו בדידה הוה ליה כמאן דלא חטא בפנ"ע וה"ה אם הם בב' מקומות ואורו בחד איסורא"

גירסת תוס' ה"ד דיתבי בב' מקומות וקא מורו בחד איסורא

לשיטתו לכא' לאב"י כל הדין של הורה עם הצבור ועשה עם הצבור הוא כציור של הרמ' שהורה עמהם ממש בחטא אחד אז מתכפר עמהן אבל אם הורה בחטא אחד במקום אחר אין מתכפר עמהן וזה הדין של הורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו שאם לא היה שיתוף עמהן בחטא אין מתכפר עמהן. וכל בספר **הורה גבר** שפירוש הרע"ב במתני' שהורה עם הציבור היינו שהורה עמהן בב"ד [הובא לעיל] הוא כאב"י.

יום ג' כב סיון

מחלוקת אב"י ורבא

לפי"ד התוס' שגרס דיתבי בב' מקומות ומורי בחד איסורא. לאב"י הורה עם בי"ד פירשו באותו מקום ואותה הוראה לפי"ד רבא ב' איסורים גורמים ליחשב ב' הוראות [נהקשו הלומדים על לשון הגמ' אמר ליה רבא וכו' אלא אפילו יתבי בחד מקום ובכתי"פ לא גרס מילת אפילו] ולפי"ד הר"ח לאב"י חייב פר אפילו בהוראה אחת בחילוק מקומות ולרבא חילוק הדין גורם ולא חילוק המקום.

פשיטא הוא בחלב והן בעכו"מ - דין הוא והן בעכו"מ

כ' החזו"א ס"ק ג' "ויש לעיין בהורו ב"ד בעכו"מ וכהן בעכו"מ בב' מקומות או בב' עבודות מי מתכפר עמהן או לא מי אמרינן כיון דחד איסורא הוא מתכפר או"ד כיון דחלוקין בקרבנותיהן אין מתכפר עמהן ומדלא קאמר פשיטא דהוא והן בעכו"מ אין מתכפר עמהן משמע דחד איסורא מתכפר עמהן אף בחלוקין בקרבנותיהם" וצ"ע

וכ"ש הוא בעכו"מ והן בחלב

הקשו הלומדים שלכא' כיון שלגבי ע"ז אין חילוק בין יחיד שחטא לכהן שחטא א"כ מהיכי תיתי שיתכפר כהן משיח בפר העלם דבר טפי מכל יחיד. ועי' **בחזו"א ס"ק ג'** שכ' להקשות קו' זו ביתר עוז שהרי יסוד חיוב פר הוא בהעלם דבר שנעשה החטא

בשגגת הוראה וטעם שכהן משיח מתכפר בפר העלם דבר משום שגם חיובו הוא על ידי הוראה. והנה בפר כהן משיח התחדש חידוש של "הוראת עצמו" שכל חוטא שחטא כה"ג נחשב שגגת הוראה אמנם בכהן משיח חדשה התורה שהוראה לגבי עצמו נחשב הוראה. אבל בעכו"מ שאין כהן משיח מחויב בפר א"כ לא חדשה התורה שהוראתו הוראה וא"כ הרי זה שגגת מעשה בעלמא וכהן משיח שחטא בשגגת מעשה הרי אין מתכפר בפר **וכ' החזו"א** דהכא אליבא דרבנן שס"ל שאין כהן משיח מביא שעירה בעכו"מ אלא בהוראה וחלוקה הוראה משגגת מעשה. ויש למקום לומר שיתכפר עם הצבור.

ספיקות הגמ' לפי"ד הרמ'

ברמ' כ' "הורה עם בי"ד ושגג הוא והם בהוראה אע"פ שעשה עפ"י ההוראה הזאת שטעו בה הואיל ולא סמך על הוראתו לבדה כי על הוראתו עם הוראת בי"ד הרי"ז פטור וא"צ להביא כפרה בפני עצמו" וכו' הנה פירש שכל הפטור של הורה עם הבי"ד היינו כשאין סומך על הוראתו לבדו כי אם על הוראתו עם הוראת בי"ד וצ"ע א"כ ספק הגמ' של הוא בחלב והם בדם והוא בחלב שעל הדקין והם בחלב שעל הכליות והרי הוא סומך על הוראתו לבדה.

וכ' החזו"א וההורה גבר שהרמ' פסק כדעת אב"י [לפי"ד תוס'] שהורה עם הבי"ד היינו שהורה עמם יחד וסמך על הוראתם והורה בפני עצמו היינו שהורה בב' מקומות ולא מחמת הוראתן עשה.

ביאור הרמ' הורה עם בי"ד בשגגה ושגגו הם בדם והוא בחלב

וברמ' כ' בהלכה ה' "הורה עם בית דין בשגגה ושגגו הם בדם והוא בחלב אינו מתכפר לו עם הצבור אלא מביא פר לעצמו" יש לעיין מה כוונת הרמ' הורה עם בי"ד בשגגה כיון שהם שגגו בדם והוא בחלב. ויש לפרש בב' אופנים יש לומר שהורו יחד גם בחלב וגם בדם אלא שהוא שגג באכילת חלב והם [היינו הקהל] שגגו באכילת דם וזה דוחק. ויש עוד לפרש [חק נתן] שהיו במושב בי"ד אחד ולא נזקקו לדינו ומ"מ לא מיחו בו ונחשב שעשה גם בהוראתם. אלא שאם יש חילוק בטעמים וחילוק בקרבנות בזה אף שלא מיחו בו אין בו די כדי להצטרף עמם כיון שמ"מ אינו יכול להצטרף עמם בכפרתם אך במקום שאין בו חילוק בטעמים וחילוק בקרבנות בזה מצטרף.

להנ"ל ביאור חדש בפלוגתת אב"י ורבא: לפי דרך זו של החק נתן יוצא שלעולם אין מצטרפים אלא באותו מקום ולכאוף האמר רבא אטו המקום גורם. אלא שלפי"ד אב"י באותו מקום מצטרפים ואפילו בב' חטאים נפרדים לגמרי. וע"ז אמר רבא אטו

מקום גורם היינו שמקום לבד אינו גורם וחילוק חטאות לבד גורם חלוקה אך בזה דנה הגמ' איזה חילוק חטאות גורם חלוקה.

[ובדומה לזה פירש הר"ח את ד' אביי וז"ל "אבל אם היו בחד מקום ושמעו ב"ד מה דאורי ולא מיחו בידיה הוה ליה כמאן דלא חטא בפ"ע אלא שלפי"ד הר"ח רבא נחלק עליו ואומר אטו מקומות גורמים אבל דעת הרמ' כדנתבאר]

ביאור ד' הרמ' שחלב ודם אין מצטרפים בתורת ודאי

והנה הרמ' פסק שחלב ודם אין מצטרפין בתורת ודאי והקשה הכס"מ שהרי לא איפשט בגמ' וכו' האחרונים [חזו"א ועוד] שהרמ' גרס **כגירסת הר"ח** "את"ל דאין מצטרפים [חלב ודם] חלב שעל הקיבה וחלב שעל הדקין מהו" שספק ראשון דגמ' היה בחלב ודם ובאת"ל אמרו את דין חלב וחלב ובזה לא נפשט אבל חלב ודם איפשט [לידיעה: הגרע"א בהגהות להרמ' הביא שעה"מ שבמקום שאמרו תיקו בגמ' אין בו את הכלל של "את"ל פשיטות"] ועדיין צ"ע למה לא הביא הרמ' דין של חלב הדקין ועל הכליות כספק **ובחפץ ה'** כ' שהרמ' לא הכריע ודין של עשה עם הבי"ד בהוראתם ממש יחד בזה הדין שנפטר עמהן ודין חלב ודם פשיטות היא שאינו נפטר וחלב וחלב שלא עשה עם הבי"ד יחד בהוראה לא היה הכרע ביד הרמ' ולכך לא כתבו.

אך למהלך האחרונים [החזו"א ועוד] שהרמ' פסק כאביי צ"ע למה הביא הרמ' את הדין של חלב ודם כיון שאף חלב וחלב אין מצטרף. והחזו"א נשאר בצ"ע. ס"ק ה' ויש לתרץ כד' החק נתן, וכדלעיל.

פירוש ד' רש"י שהורו בין כזית לפחות מכזית

רד"ה בחלב המכסה את הקרב א"נ דהורו בחלב שעל הקרב בין בכזית לפחות מכזית דכתיב לא כתיב בהדיא והוי דבר שאין הצדוקין מודים בו. וכן **ברד"ה והן בדם** כ' "או בין כזית לפחות מכזית והוי דבר שאין הצדוקין מודים בו" פירוש ד' רש"י כ' **הנוב"י** תנינא יור"ד סימן לב' **והרש"ש והחזו"א** ס"ק ד שכוונתו שהורה ששעורה כזית גדול יותר ממה שהוא כגון שאמר שמה שהוא אליבא דאמת כביצה הוא כזית ואכל כזית. ובזה אין הצדוקים מודים והיינו שהוא דבר שאינו מפורש. [אם הצדוקים אין מודים לאיסור כזית א"כ הם מחייבים בכל דהו ולא בכביצה אלא הכוונה כנ"ל שאינו מפורש].

והקשה הרש"ש שקשה מכאן ע"ד המל"מ שכ' [רפי"ב שגגות] שבי"ד שהורו בי"ד שאין בו כרת ויש בו איסור לאו אף למ"ד ששגג בכרת והזיד בלאו בקרבן בבי"ד אין מחויבים פר משום שבעינן הורו לעשות וזה לא הורו לעשות וא"כ ה"נ אף אם הורה שהזית גדול מ"מ הוא אסור מדין חצי שיעור וא"כ אין זה הורו לעשות ו**כ' הרש"ש** שצ"ל שטעה בב' דברים וטעה שאין איסור בח"ש ולפיכך יש כאן הורו לעשות. [ויש בזה חידוש שב' הוראות נפרדות מצטרפות להורו לעשות] **והחזו"א** כ' כד' הרש"ש שטעה גם בדין חצי שיעור ו**כ' עוד** שלעניין כהן משיח שהורה לעצמו אפשר דסגי במה שהורה שאין בו כרת אף שהזיד בחצי שיעור חייב ול"ד לב"ד שהורו שאם קלקלה פטורין ב"ד שאין המכשול שלהם כמש"כ סי' יד ס"ק ַ [שם כ' שאין זה חסרון שלא התיירו לה שאין היתר לחצאין אלא שצריך שיתייחס המעשה והמכשול לבי"ד] והכא כשהורה לעצמו כל המכשול שלו.

רד"ה והן בדם כגון דם האיברים: הק' הגרע"א והרי דם האיברים אינו אלא בלאו ואין בי"ד חייבים אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ועי' ברש"ש מה שכ' ע"ז ועי' מרומי שדה מה שתירץ על הקו'.